

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Claudii Fleurii Abbatis Historia Ecclesiastica

Ab anno Christi 1558. usque ad annum 1560

Fleury, Claude

August. Vind. [u.a.], 1771

VD18 90118588

Liber CLIV.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-66800](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-66800)

HISTORIÆ
ECCLESIASTICÆ
LIBER CLIV.

PAULUS IV. PONT. MAXIMUS,
FERD. I. OCC. IMP.

§. I.

*Summus Pontifex de prava suorum
Nepotum administratione
admonitus.*

Sæcul. XVI.
A.C. 1559.

Thuan. hist.

l. 23.

Pallav. hist.

Conc. Trid.

l. 14. c. 7.

num. 1.

Raynald.

hoc ann.

num. 30.

Et seq.

Quamvis Paulus IV. summus Pontifex ob pacem cum Hispanis conciliatam a pluribus curis eximeretur, vehementer tamen obstupescens, dum de singulis corruptelis, quibus ejus Nepotes durante bello Romanam urbem infecerant, articulatim certior reddebatur, quapropter hisce malis remedium opponere, suarum partium esse putabat, hinc primo querelis, quas subinde contra Caraffas effundebat, suam indignationem ostendit; cum igitur Pontifex pronam hasce corruptelas tollendi voluntatem demonstraret, non pauci eorum, qui hucusque aut Papam

cæco

cæco in Nepotes affectu captum, aut finistris suspicionibus præventum existimantes animi sui consilia detegere non audebant, jam nunc libere mentem suam pandebant, atque inter ceteros præcipue Jeremias Regularium Theatinorum Alumnus propitia, quam ipsi Pontificis animus polliceri videbatur, occasione uti festinabat, hinc Paulum IV. accedens tam gravi verborum pondere adversus Caraffarum agendi rationem declamabat, ut Pontifex oculos, quos hucusque hac in causa ferme clausos tenebat, sensim magis, magisque adaperiret, & suorum Nepotum vestigiis pressius insisteret, unde factum, ut brevi abusus, quos hucusque ignorabat, compertos haberet; cum vero Cosmas Florentiæ Dux præ ceteris majorem querendi ansam haberet, sese illis, qui Caraffas accusabant, adjunxit: quapropter cum plures, atque etiam non paucos Ecclesiasticos in carcere detineret, & tandem sese ab invidia, quam sibi iniqua hac violentia accerferat, liberare vellet, Papam, prout jam antea sæpius fecerat, rursus sollicitabat, ut quosdam Viros morum probitate conspicuos nominaret, qui accusatorum causam dijudicarent. Ad hæc Dux ægerrime ferebat insolentiam Caraffarum, cum haud essent contenti,

R 3

quod

Sæcul. XVI;
A. C. 1559.

Sæcul. XVI
A. C. 1559.

quod in Ecclesiæ ditionibus cuncta sus de-
que verterint, sed insuper etiam per uni-
versam Italiam, ac præcipue in Etru-
ria Xenodochiis, Monasteriis, atque
Ecclesiasticis gravia tributa ex propria
auctoritate imposuerint: ea propter Cos-
mas Florentiæ Dux Boniano Bonfilia-
cio oratori suo negotium dederat, ut
ea de re querelam apud Pontificem in-
stitueret: verum ne ille ad colloquium
admitteretur, sedulo hucusque effece-
rant Carassæ, quo factum est, ut Cos-
mas per literas id tentaret, quæ a Car-
dinale Vitellio Caraffarum factum, &
insolentiam exoso, Pontifici redderen-
tur. Vitellius hac sibi injuncta provin-
cia tam integra fideungebatur, ut
Papa vix perlectis hisce Ducis Floren-
tini literis mox præterita, quæ eidem
Guisius Dux, & Jeremias dederant, mo-
nita in memoriam revocaret, atque ac-
cesso Jeremiæ præciperet, ut ex Car-
dinale Vitellio Caraffensium consiliorum
gnaro rei gestæ, atque accusationum
veritatem plenius intelligeret, atque ad
Papam sincere referret.

§. II.

*Pontifex plura sibi data monita in
mentem revocans.*

Pallav. l. 14.
c. 7. n. 2.

Insuper Papa ad sedulam hanc in Nepotes
suos inquisitionem potissimum alio ex
ca-

capite stimulabatur; contigerat enim, Sæcul. XVI.
A.C. 1559.
quod die quinta Januarii, Paulus IV. apud Sacræ inquisitionis Cardinales ad suum cubile convocatos quereretur, quod ipsorum nemo ad eum retulisset, nescio, quale improbi exempli factum ante quatuor dies a Montano Cardinale commissum, cum tamen illud Purpuræ amissione castigari mereretur: at eam noxam Pacecus tum præsens excusare satagebat, ostendens, quod hæc culpa non tantum supplicium commerita fuerit: Attamen Pontifex Religionis æstu succensus, has in voces exclamans prorupit: *Reformatio! reformatio!* Has voces Papa alias sæpius ingeminare consueverat, mox tamen Pacecus subjecit: „Sanctissime Pater, oportet reformationem a nobis inchoare.,” Satis intellexit Pontifex, quid sibi vellet ea vox *a nobis*, cum haud oblitus esset eorum, quæ alio tempore ipsi exposuerant idem Pacecus, & Cardinalis S. Jacobi, dum actum fuit de promovendo ad Episcopatum Caraffa: porro ex eo etiam Pontifex plus fidei huic tacitæ admonitioni tribuit, quod eundem Caraffam Nepotem suum non ita pridem ægrotantem invisens, homines quosdam apud illum repererit, quos omnis corruptelæ, lasciviæque instrumenta censebat. Ceterum magis adhuc irritabatur Pontifex,

Sæcul. XVI.
A. C. 1559.

eoquod Cardinalis Caraffa Pallianam
ditionem Philippo Regi per suum fra-
trem ea lege, ut æqua compensatione
damnum repararetur, antea promississet,
atque ob id jamjam Joannis Baptistæ
Carbonis fidei, & custodiæ eam com-
mittere, totumque negotium in scio Papa
cum Albæ Duce perficere ausus fuisset.

§. III.

*Nepotes, eorumque Amici Roma exire
a Papa jussi.*

*Thuan l. 6.
Spond. hoc
ann. Ciacon.
t. 3. p. 812.
num. 1.
Pallav. l. 14.
c. 7. n. 4.*

Itaque Pontifex seposito omni, quo
hucusque erga Nepotes suos potissi-
mum ferebatur, privati studii affectu
die vigesima septima Januarii Anno Do-
mini millesimo quingentesimo quinqu-
agesimo nono Purpuratorum Senatum nu-
mero sat conspicuum convocabat, ac
præter Cardinales etiam adesse jube-
bat Salvatorem Pacinum, Episcopum
Chisinum Romæ Governatorem, Data-
rium, Boncompagnum Apostolicæ Ca-
meræ vices gerentem, Petrum Joannem
Aleotum Foroliviensem Antistitem, &
Aloysium Lippomanum ad Ecclesiam
Bergomensis antea translatus, una-
cum illis, qui ipsi a secretis erant: Ac-
cersebat insuper ærarii Pontificii Pro-
curatorem, atque inter Proceres Ro-
manos Camillum Ursinum a Nomento,
qui Neptem suam uxorem duxerat.

Præ-

Præsentibus his omnibus Pontifex ^{Sæcul. XVI.}
 huic confessui initium dabat prolixo A.C. 1559.
 sermone, quem sæpius profusis lacri-
 mis interrompebat, ac male actam Ne-
 potum suorum vitam detestatus mul-
 tas eorum noxas detexit, & hujusmodi
 pronuntiavit decretum, quod a tribus,
 qui sibi erant a secretis, Lippomano,
 Floribello, & Berengo conscribi, &
 a Governatore, Cameræque vicem ge-
 rente promulgari iussit.

Porro in hoc decreto sancitum, ut
 Papæ Nepotes infra duodecim dierum
 spatium unacum omnibus familiis, uxo-
 ribus, ac prolibus Roma excederent,
 Cardinalis vero Caraffa Bononiensi Le-
 gatione, omnibusque officiis, & digni-
 tatibus amotus in Lavinianam ditio-
 nem, ejus autem frater Palliani Dux
 in Gallefium, oppidum prope romanam
 urbem a Julio Rovereo emptum rele-
 garetur, atque insuper Pontificii exer-
 citus, & Apostolicæ classis imperio spo-
 liaretur, denique Montisbelli Marchio in
 suam ditionem, quam in Æmilia possi-
 debat, secedere jubebatur, ac singuli
 etiam, ne ab exilii sui locis exirent,
 prohibebantur, indictis etiam pœnis ad-
 huc severioribus, si Papæ mandatis
 morem gerere detrectaverint.

Sæcul. XVI.
A.C. 1559.

§. IV.

*Pontificis responsum ad Cardinales
pro Nepotibus deprecantes.*

*Pallav. &
Thuan. l. c.*

Non deerant Cardinalium nonnulli, qui Pontificem placare, ejusque Nepotes excusare nitebantur: verum cunctis, ne unquam de indulgenda ipsis venia cum eo agerent, severe interdixit, & postea ad Ranutium Farnesium Cardinalem, qui tum præfens erat, conversus, vultu ad severitatem composito dixit: „consultius egisset Avus tuus „Paulus III. si meo exemplo Nepotum „suorum affectum pastorali muneri, & „officio postposuisset, ac severa in Pa- „trem tuum animadversione instituta „ipsum scelera, & abominandas libidi- „nes, quarum horrore orbis universus „fremebat, impunitas non sivisset.” Igitur Pontifex adulatorias Cardinalium pro Caraffis deprecantium voces aver- satus, longe acerbiora, nisi quamprimum omnes urbe excederent, minabatur.

Postea omnes, quibus ejus Nepotes aliquos magistratus, & munia publica demandarunt, dignitate, ac loco amovit, quosdam etiam in carcerem conjecit, & novos in eorum locum suffecit: in- super nova vectigalia utpote se ignaro indicta abolevit, & urbis, ac Palatii custodiam Camillo Ursino Nomentano com-

commendavit, in cuius mox demortui Sæcul. XVI.
A. C. 1559.
locum Antonium Urfinum Gravinæ Ducis fratrem sublegit, & triremium præfecturam Flaminio Ursino commisit. Retinuit tamen Pontifex e suis Alphonsum Cardinalem Caraffam, qui Neapolitanus Cardinalis ab illius Urbis Ecclesia, quam administrabat, appellabatur, eratque Filius Marchionis Montisbelli, proin Papæ Nepos. Hic Alphonfus, decimum octavum ætatis annum haud prætergressus erat, nihil tamen habebat juvenile præter ætatem, de cetero senum prudentia eminebat, quapropter a Papa in Cardinalem creatus Cameræ Apostolicæ administrationem obtinuit, ita tamen, ut a viris doctrina, peritiaque præstantibus res publicæ administrarentur, cuius rei gratia Pontifex tribunal constituit, a quo ortam dicunt Curiam, quæ nunc Romæ a Consultatione nomen accepit, ubi commune regimen universæ ditionis Ecclesiasticæ hodieum exercetur.

§. V.

Tribunal ad occurrentes controversias rite dijudicandas institutum.

Præterea summus Pontifex Collegium viginti Cardinalium, & inferiorum aliquot officialium Palatinorum constituit, qui in publico confesso semel per singu-

Sæcul. XVI. A. C. 1559. singulas hebdomadas instituto una cum ipso omnes Pontificiæ ditionis controversias cognoscerent, ut hac agendi ratione se æquum, justumque exhiberet, & omnium præteritorum criminum, quæ ejus Nepotes perpetrarunt, culpam ex eorum malitia fuisse commissam ostenderet: cum vero jam octogesimum quartum ætatis annum expleffet, atque adversa premeretur valetudine, ac proin ejusmodi conventibus interesse haud posset, hinc Tranensem, Spoletinum, ac Consiliarium Cardinales delegit, qui ejus vices obirent, & causas summa potestate cognoscerent: insuper edictum proposuit, vi cuius pollicebatur, quod iis, qui Magistratum, ac præfectorum injuria damni aliquid, fraudisve passi fuissent, ex æquo jus redditurus esset.

Denique tanta assiduitate, & vigilantia Ecclesiæ regimini incumbibat, ut nonnullis solemne esset dicere, quod primus Pontificatus sui annus ab ea die numerandus esset, qua Nepotes suos Roma expulsos omni rerum administratione privaverat.

§. VI.

Pontificis studium in restaurando Inquisitionis tribunali.

Onuphrius in Paul. IV. Præterea non sine intimo animi sui dolore percipiebat Pontifex, quod nova

nova hæresis in Francia, & Belgio al-
 tiores ageret radices; cum vero ambos
 Reges Henricum II. & Philippum er-
 rorum progressibus sese opponere, non
 sine júbilo intelligeret, hinc illos per
 Sedis Apostolicæ Nuntios identidem ad
 immotum fidei conservandæ studium
 sollicitabat, eorumque Oratores stimu-
 lari curabat: cum vero Inquisitionis tri-
 bunal ad hoc negotium remedium ma-
 xime opportunum, imo unicum contra
 hæreses antidotum censeret, ac Synodi
 celebrationem in ea rerum vicissitudine,
 prout in prioribus annis evenisse de-
 monstrabat, nonnisi ad augendum ma-
 lum conducere crederet, hinc unice hu-
 jus Tribunalis severitatem adhiberi vo-
 luit, totumque se huic sacræ Inquisitio-
 nis muneri sacravit, quem in finem eam
 in omnes hæreticos severe exerceri præ-
 cepit, ac præprimis hujus Curis Præ-
 fidem constituit Michaellem Gislerium
 Alexandrinum nuper a se in Cardina-
 lium Collegium cooptatum, qui postea
 assumpto Pii V. nomine Pontifex renun-
 tiatus est. Postea Paulus Pontifex præ-
 cepit, ut in hoc tribunali non modo
 hæresum crimina, sed aliqua etiam
 scelera, quæ Inquisitorum jurisdic-
 tionem excedere videbantur, agitentur:
 denique severa Constitutione die decimo
 quinto Februarii edita omnes censuras,
 & pœ-

Sæcul. XVI.

A.C. 1559.

*Thuan. l. c.**Spond. hoc**ann. u. 2.**Bullav. t. 2.**in Paul. IV.**Const. 19.*

Sæcul. XVI. & pœnas a suis Prædecessoribus contra
A. C. 1559 hæreticos latas, necnon cuncta Canonum, ac Conciliorum decreta innovabat, declarans, quod omnes Prælati, Principes, etiam Reges, & Imperatores, qui in hæresin incidisse convicti fuerint, vel in hæresin incident, sint eo ipso absque alio juris, aut facti ministerio suis beneficiis, Principatibus, Regnis, & Imperio penitus, ac perpetuo privati, ita ut nullo unquam tempore ad eorum pristinum statum restitui possint, nisi apparentibus veræ pœnitentiæ indicis, efficianturque eorum bona juris, & proprietatis eorum Christianorum, qui illa primo occupaverint, ac denique etiam S. R. E. Cardinales in hac constitutione comprehendantur, & iisdem pœnis subjaceant.

§. VII.

Ejusdem Pontificis Constitutiones contra Hæreticorum libros, Religiosos, aliosque.

Paulus IV. **C**um hæresis sese pariter per Hispaniam
lib. Brev. diffundere inciperet, idem summus Pontifex eodem Mense aliud edidit diploma, in quo indultam quibusvis Theologis, etiam Episcopis, vel Cardinalibus, libros hæreticorum legendi potestatem revocavit, librosque hujusmodi a quoquam retineri, aut assevari vetuit. Aliam insuper promulgavit Constitutionem, in qua Talmudi
 libros

sign. n. 2895.
p. 474.
Spond. n. 3.
Onuphr. l. c.

libros legi prohibuit, cum in illis nomen Jesu cum Blasphemia & ignominia nominaretur. Pariter idem Pontifex Episcopos, ut ad suas Ecclesias regendas proficiscerentur, compulit, licet ea res tum plerisque durior videretur: præterea formulam Confessionis fidei, quam Episcopi recens creati profiterentur, prorsus eximiam edidit, quæ hodie est in usu. Insuper eos, qui Monasticam, seu Religiosam vitam semel professi erant, in cœnobia, unde quacunque de causa exierant, nulla excusatione admissa, regredi præcepit: ita, ut illi, qui parere recusarent, excommunicationis vinculo adstringerentur, & Sacerdotia, quæ obtinerent, Sedi Apostolicæ cederent: obtemperare vero detrectantes, ut ab aliis internoscerentur, pileo, aut galero nigro, duas lineas albas ex tela confectas imponerent. In eo edicto exequendo severe adeo, atque acerbe egerat, ut complures in Pontificiis ditionibus satellitum manu in vincula truderentur, alii vero ad triremes deducerentur. Porro illi, qui huic edicto morem gerere renuebant, tutissimum perfugium sibi Venetiis selegerunt, ad quam civitatem plusquam triginta illorum millia confugisse dicuntur. Denique Pontifex, cum audiisset quod nonnulli Episcopi, & Archiepiscopi-

Sæcul. XVI.
A.C. 1559.

Sæc. XVI.
A. C. 1559.

episcopi ex diversis Ordinibus assumpti dignitates, & officia suorum Ordinum aucuparentur, ut sub hoc prætextu sese a residendi onere eximerent, hinc sanxit, ut omnes, quicumque munus consecrationis semel adepti fuissent, & postea dimissis Ecclesiis ad ordines suos redire permitterentur, nequaquam ad ulla eorum officia, & dignitates admitterentur, sed Ordinis sui regulam sicut ceteri Religiosi servarent.

Edidit insuper aliud diploma ad Hispalensem Archiepiscopum die quarta Januarii datum, in quo præcepit, ut omnes hæretici, etiamsi relapsi non essent, capitali tamen supplicio afficerentur. Pariter die decima octava Februarii datis literis Granatensis Regni Inquisitores vehementer urgebat, ut severis pœnis animadverterent in Sacerdotes improbos, qui nonnullas mulieres, quæ veniam in sacro tribunali petituræ accedebant, ad impura flagitia sollicitarunt.

§. VIII.

Episcopatus in variis locis stabiliti.

Thuan. l. 22.
Spond. n. 4.

Idem Pontifex etiam Romani populi penuriam magno pietatis exemplo levavit, tritici robore, quod mensuræ genus est, octo aureis empto, & egenæ plebi quinque divendito, qua liberalitate quin-

quinquaginta aureorum millia absumpsit. Sæcul. XVI.
A.C. 1559.
 Eodem tempore & id memoria dignum
 ab eo actum est, quod in aliquot India-
 rum oppidis, quæ Lusitaniæ Regi pa-
 rent, sedes Episcopales constituerit,
 Malacæ & Cochini: Goensem vero Epi-
 scopatum ab Archiepiscopi Ulisiponen-
 sis obedientia ob locorum longinquitatem
 exemerit, eamque Metropolitanam fe-
 cerit, erectis novis Episcopatibus, ex
 quibus Episcopum Malacensem, & Co-
 chinensem illius suffraganeos esse voluit.
 Ceterum Goæ præter Cathedralem Ec-
 clesiam septem dantur Parochiæ, plu-
 raque Monasteria, ibidemque Jesuitæ
 vulgo Paulistæ nuncupantur, eoquod
 amplissimum illorum Templum sit divo
 Paulo sacrum, nec ibi etiam præfati Pa-
 tres pileis, aut oblongis, prout in Eu-
 ropa solent, vittis, sed quibusdam utun-
 tur capitibus, quæ vix non speciem pi-
 lei absque ora, seu solum pilei cavum
 præferunt: Præterea iidem Patres
 quinque ibidem habent Collegia, eaque
 sunt D. Pauli, ita dictum boni Jesu Colle-
 gium, Seminarium, nec non Professio-
 rum, & Novitiorum Domus.

§. IX.

*Philippi II. consilium de novis Episco-
patibus in Flandria erigendis.*

Hist. Eccles. Tom. XLIII. S In-

Sæc. XVI.
A.C. 1559.

Insuper Paulus IV. novos instituit Episcopatus in Belgio, quod Philippo Regis imperio obnoxium erat, atque eo tempore nonnisi duos Episcopatus scilicet Cameracensem, & Ultrajectinum numerabat, quorum primus Archiepiscopo Rhemensi, alter vero Coloniensi subiciebatur: porro præter hos erant adhuc intra Franciæ Regnum duo alii Episcopatus, Atrebatensis, & Tornacensis. Equidem Episcopatum numerum augere jam olim Philippus bonus Burgundiæ Dux tentaverat, ac postea Carolus V. ad opus deducere moliebatur, dum hujus ditionis regimen immutare, atque septendecim illius Provincias ad unicum regnum Hispanico sceptro obnoxium reducere statuebat, cum ad hoc ab ipsis incitaretur Hispanis, quorum plurimum intererat, ut eorum Rex omnes Belgii Provincias pro summo imperio sibi subditas teneret, cum antea tanti Principis auctoritas per particularia harum Provinciarum privilegia artis nimium limitibus circumscripta videretur, attamen nec hoc, nec novos Episcopatus instituendi consilium ad exitum deducere poterat Carolus, assiduis, quibus involvebatur, bellis præpeditus, nihilominus hujus rei curam sedulo commendabat Philippo filio suo, postquam ei suarum ditionum regi-

regimen cesserat: ejusmodi enim con-
 junctionem Philippus oppido necessa-
 riam censebat, ut hac ratione Calvi-
 nianæ hæresis venenum latius per Bel-
 gium serpere prohiberet: præcipue
 cum aliunde satis probe intelligeret, quod
 Carolus V. ejus Pater nunquam in
 Belgio Inquisitionis tribunal erigere po-
 tuerit, quamvis in Flandria natus esset,
 Flandrique illum majori, quam quem-
 cunque alium Principem, veneratione
 coluissent: cum ergo desperaret, quod
 id alius Princeps a Flandris obtinere
 posset, hinc aliud medium, quod præ
 ipsa Inquisitione magis expeditum esset,
 adinvenire oportebat.

Eapropter inter cetera Granvella-
 nus Cardinalis proponebat, quod nihil
 hanc in rem melius conduceret, quam
 auctus Episcopatum numerus, eoquod
 hoc medium una ex parte ad præsti-
 tutum finem recta tenderet: altera
 vero ex parte Flandris pergratum fo-
 ret, cum hac ratione ab exterorum,
 quibus antea in Sacris subjecti erant,
 jurisdictione eximerentur: quapropter
 approbata Granvelliani propositione,
 Regis Catholici, suorumque Belgii sub-
 ditorum nomine Sedi Apostolicæ sup-
 plex libellus porrigitur, in quo postula-
 tum, ut Cameracensis, & Trajecten-
 sis Sedes ad Archiepiscopatus eveheren-
 tur,

Sæcul. XVI.

A. C. 1559.

Sæc. XVI. tur, necnon instituto Mechliniensi Ar-
A. C. 1559 chiepiscopatu per varias urbes novi
 Episcopatus erigerentur.

§. X.

*Tredecim Episcopatus in Belgio
 erecti.*

Onuphr. l. c. Cum ergo Philippi Regis petitio Ro-
Flor. Vander mæ æqua non minus, ac pia habe-
Hardt de ini- retur, Pontifex hanc in rem die vigesi-
tio tumult. ma octava Aprilis Anno Domini millesi-
Belg. mo quingentesimo quinquagesimo nono
 diploma edidit, vi cujus huic Principi
 concessit, ut tredecim novi Episcopatus
 erigerentur Mechliniensi Metropolitanò
 subjecti, iique erant sequentes, Antwer-
 piensis, Sylvæ-Ducis, Gandavenfis,
 Brugenfis, Iprensis, Audomarenfis,
 Namurcensis, Harlemensis in Hollan-
 dia, Middelburgensis in Zeelandia, Leo-
 wardiensis, & Grüninganus in Frisia,
 Ruremundanus, & Deventinanus in Gel-
 dria.

Postea Pontifex Cameracensem, Ul-
 trajectensem, & Melchliniensem Episco-
 patus ad Archiepiscopales Ecclesias e-
 vehens, in reliquis tredecim urbibus Se-
 des Cathedrales instituit, quas hac ra-
 tione trium Metropolitanarum suffraga-
 neas esse voluit, & Cameracensi quidem
 Metropolitanæ, Atrebatum, Tornacum
 anti-

antiquas Episcopales Ecclesias, ex novis Sæcul. XVI.
A.C. 1559.
 vero Audomarum, & Namurcum sub-
 jecit: Trajectensi vero Archiepiscopali
 novas sedes Episcopales Harlemensem,
 Deuentriensem, Leovardiensem, Gru-
 ningensem, Middelburgensem attribuit,
 & novam Mechliniensem Metropolita-
 nam novis Episcopatibus Antwerpiensi,
 Gandaveni, Brugensi, Iprensi, Bu-
 scoducensi, Ruremundensi præesse vo-
 luit: insuper Pontifex ex tribus duas
 partes redituum de Teruano Episco-
 patu, quem Carolus V. Cæsar deva-
 staverat, Audomarensi, & Iprensi Ec-
 clesiis in Belgio tum attribuit, & reli-
 quam tertiam partem Bononiensi Eccle-
 siæ in Galliis adscripsit, ibidemque Episco-
 palem Sedem pariter instituens, ean-
 dem velut Suffraganeam Rhemensi Ar-
 chiepiscopo subjecit. Ceterum hujus
 mutationis a Papa obtinendæ ratio ob-
 tendebatur, quod raræ in ea regione
 Episcoporum Sedes ab initio essent, eo-
 quod tunc ea non adeo frequentaretur,
 cum vero nunc oppidorum, & hominum
 numero florentissima esset, hinc ad tan-
 tam messem colligendam operariis plu-
 ribus opus foret.

§. XI.

*Flandri hanc immutationem sinistre
 interpretantes.*

S 3

Flandri

Sæcul. XVI.
A.C. 1559.

Onuphr. l. c.
Thuan. hist.
l. 22.

Flandri novorum Episcoporum creationem in sinistram partem acceperunt: quippe non tam propter Dei gloriam, ac regionis utilitatem a Pontifice eam novorum Episcoporum creationem factam interpretabantur, sed id factum dicebant, ut durum servitutis, atque adeo inquisitionis jugum per illos veluti inspectores liberis cervicibus imponeretur, in qua etiam suspicione illos magis adhuc confirmabat Pontificis Bulla, in qua Paulus IV. hujus innovationis causam allegabat sequentem, quod in Belgio, cum illud omni fere parte circum, & quasi obsessum sit a schismaticis populis, propter assiduas sectariorum infidias, dolos, fraudes, & pravas doctrinas catholica fides, & animarum salus summopere periclitaretur, nisi saltem novi, ac vigiles animarum Pastores constituerentur. Præterea extra omne dubium est positum, quod Philippus potissima ex causa tantopere propensum ad pacem animum exhibuerit, cum persuasum illi esset a suis, quod tunc, si diutius bellum inibi traheretur, contingeret, ut paulatim per licentiam, quæ semper major in bello esse solet, negligeretur civilis administratio, atque ex Germanorum, quorum auxilia erant necessaria, frequenti, ac assidua conjunctione sectarum contagio inter Belgas ferperet.

Hoc

Hoc timore permoti Flandriæ Proceres huic malo, priusquam altiores radices ageret, obviaturi arcto fœdere sese conjungebant, præprimis decernentes, quod nisi Hispani milites e Belgio excederent, haud ultra tributum pendere velint: postea novæ sectæ erroribus favere cœperant, unde omnes, iique gravissimi, quibus Belgium exagitabatur, tumultus oriebantur, pro ut in Historiæ nostræ progressu recensēbimus.

§. XII.

*Paulus IV. morbo correptus ac hydro-
pisi laborans.*

Attamen tot anxietatis curæ, fastidia, ac tumultus summum Pontificem, aliunde octoginta quatuor ferme annorum senem adeo deprimebant, ut citato gressu ad sepulcrum contendere videretur: nam præprimis hydropisi laborare cœperat, quo morbo paulo post magis, magisque invalescente, cum de salute ejus penitus conclamatum esset, extremum vitæ suæ diem propius instare cognoverat: quapropter die decima quarta Augusti Cardinales ad suum cubile accersiri jubens, moriturus licet, ac hiulcis vocibus, admirabili tamen eloquentia, & sana adhuc mente illos ita alloquebatur: „Diutius vixi, quam spe-

*Thuan. l. 23.
Onuphr. l. c.*

Sæcul. XVI.
A.C. 1559

„rare potuissem : a vobis autem peto,
„ut, si fors negligentior in Senatu co-
„gendo fui, quam ratio officii postulare
„videbatur, id ætati, & adversæ vale-
„tudini condonare velitis : deinde vos
„hortor, ut in optimo Successore, qui
„Ecclesiæ incrementa procurare stu-
„det, vota vestra conjungatis : postremo
„ut sanctissimum inquisitionis tribunal,
„quo uno sacræ Sedis auctoritas, fides,
„que firmatur, commendatum habea-
„tis, enixe rogo. „

Ita dimissis Cardinalibus, cum Bar-
tholomæus Cueva Cardinalis natione
Hispanus, qui solus remanserat, jactu-
ram Reipublicæ Christianæ, si tali Pa-
store hoc tempore orbaretur, se dolere
diceret, Pontifex Hispanica lingua re-
spondit : „Ego ita vitæ cursum institui,
„ut quoties ex hac mortali vita abeun-
„dum esset, Deum vocantem æquo, ac
„propenso animo sequi paratus forem :
„insuper fiducia me solatur, quod fir-
„mum catholicæ fidei defensorem (in-
„nuebat Philippum) a Deo optimo da-
„tum relinquam ; de cujus consiliis in-
„Religionis negotio ante cognovi, eoque
„vindice rempublicam christianam quan-
„tumvis afflictam recreari, & in pristinum
„statum restitui posse minime dubito. „

§. XIII

§. XIII.

Sæcul. XVI.
A.C. 1559.*Pauli IV. Pontificis obitus, Romani-
que populi jubilus.*

Tandem paucis post diebus Papa Anno Christi millesimo quingentesimo quinquagesimo nono die decima octava Augusti animam Deo reddidit, hæc Psalmi centesimi vigesimi primi verba pronuntians: *Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus.* Ætatis suæ annum explevit octogesimum tertium, unum mensem, ac viginti duos dies: Pontificatum vero gerebat quatuor annis, duobus Mensibus, & viginti quatuor diebus. Eo vix fatis functo quantocius pro veteri more omnes urbis carceres fuerunt aperti, necnon furens populus, qui per urbem quasi lymphata mente discursabat, novum Inquisitionis carcerem incendit, iis, qui in eo detinebantur, emissis, vixque cohiberi plebs potuit, quin incendium in Dominicanorum ædes ad Minervam intentaret, odio inquisitionis, cui exercendæ illi a Pontifice præpositi fuerant, etiam in hos Religiosos extenso: nec fatiatus ea re populi furor; nam statim quorundam impulsu in Capitolium ab eo fiebat impetus, necnon caput una cum dextera manu Pontificis statuæ, quæ in Palatio e marmore pario nobi-

*Thuan. l. c.
Joan. Bapt.
Castaldi in
vita Pauli
IV.
Foglieta in
vita ejusd.
Vidorel. in
addit. Ciac.*

Sæcul. XVI lis artificis manu elaborata, atque a
A C 1559. Romano Senatu magno sumptu polita
 ei fuerat, præscindebatur, ac toto tri-
 duo per urbis vias fummo ludibrio pro-
 volvebatur, donec tandem, ubi publi-
 ca rabies elanguit, bonorum quorum-
 dam misericordia, ne diutius spectacu-
 lo tam fœdo hominum oculi assuescerent,
 in Tiberim projectum fuisset.

Pariter in hoc tumultu Inquisitionis
 Commissarius fuerat vulneratus, ejus-
 que ædes incensæ, ac Caraffarum in-
 signia ab omnibus locis amota, ubi prius
 conspiciebantur: insuper biduo post edicto
 cautum, ut omnia hæc insignia ubique
 tolerentur, adjecta in eos, qui non ob-
 temperassent, perduellionis pœna, ubi
 nusquam major in summa licentia pa-
 rendi alacritas, nullumque fere eo die
 Caraffarum insigne in urbe reliquum
 fuit.

Porro ejusmodi furentis populi tu-
 multus usque ad primam Septembris di-
 em fervebant, quin ullus plebem conti-
 nere vel auderet, vel vellet: interea
 defuncti Pontificis cadaver, Canonicis
 beati Petri succollantibus, in Basilicam
 Vaticanam tenui pompa illatum est, &
 præter morem militari manu ob metum
 populi aliquamdiu servatum, ac lateri-
 cio tandem tumulo ad tempus condi-
 tum fuit: verebantur enim Cardinales,
 ne

ne populus suam denuo rabiem in ipsum defuncti cadaver effundere præsumeret.

Sæcul. XVI.
A.C. 1559.

Ceterum fateri cogimur, quod hic Pontifex præclaris admodum animi dotibus fuerit præditus, vitamque suam ad Christianæ perfectionis normam apprime composuerit, ingentique fidem catholicam in sua puritate conservandi studio flagrarit. Scripsit etiam quosdam tractatus, atque inter alios Symbolum, necnon alium de reformatione Ecclesiæ libellum, quem Paulo III. summo Pontifici nuncupaverat, nec minus edidit constitutiones Theatinorum, quorum veluti Author, primusque Superior existit.

§. XIV.

Mors Cardinalis Roberti de Nobilibus.

Hoc eodem anno ante Pauli IV. obitum tres Cardinales: quatuor vero sede vacante vivis erepti sunt: ex his primus erat Cardinalis Robertus de Nobilibus in urbe Montispolitiana in Etruria natus, atque de illustrissima urbevetana familia ortus, nam filius erat Equitis Vincentii de Nobilibus, ac Ludovicæ de Monte, quæ Julii III. Papæ soror fuerat. Is ab ipsismet incunabulis cum lacte materno pietatem sugebat, nec minorem in literis humanioribus pro-

Ciaccon in vit.
Pontif. f. 3.
p. 784.
Turrigio in
vita Roberti
de Nobil.

Sæcn. XVI.
A. C. 1559.

progressum faciebat, magisterio usus doctissimorum Præceptorum, quorum sedulitate ingenium suum, quo liberaliter a Deo exornatus erat, adeo feliciter excolebat, ut anno ætatis suæ decimo nondum expleto Græcæ, latinæque linguæ peritia imbutus utrumque idioma mira facilitate calleret. Secessit postea Anconam Robertus cum Vincentio genitore suo, quem ad hujus urbis regimen sanctæ Sedis nomine Julius II. Pontifex destinaverat: hanc ergo occasionem percommodam nactus, toto, quo ibidem morabatur, tempore sedulo sacris literis, ac Theologiæ Mysticæ incumberebat, donec in eadem urbe percurso decimo tertio ætatis suæ anno Mense Decembri Anno Christi millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio sese Purpuratorum Collegio adscriptum esse perciperet: nihilominus ultra integrum annum post obtentam purpuram Anconæ moratus nonnisi die sexta Februarii Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo quinto Romam venit, ubi accepto galero mox sententiæ in publico Patrum Senatu ferendæ facultatem a Papa obtinuit, & quamvis adhuc ætate juvenis esset, sua tamen modestia, morum lenitate, miraque omnes probi Ecclesiastici partes explendi sedulitate cunctis Cardinalibus prælucebat: quapropter Paulus IV.

IV. Papa dicere solitus erat, quod Cardinalis de Nobilibus aut spiritus sine corpore, aut Angelus in carne esset: insuper apud eundem Pontificem tanta gratia, & auctoritate valebat, ut is, quamvis decimum quartum ætatis annum tunc nondum attigisset, Vaticanæ tamen Bibliothecæ Præfecturam obtineret, quæ alias doctioribus, & antiquioribus semper commendari solet: attamen hac dignitate haud diu potiebatur; quippe die undecima Januarii Anno salutis nostræ millesimo quingentesimo quinquagesimo nono, ætatis suæ decimo octavo, præmatura morte ereptus fuit. Porro Franciscus Merius Turrigius, qui præclari hujus Cardinalis vitam conscripserat, observat, quod is sola Spinettensi Abbatia contentus nunquam alio beneficio augeri petierit. Hic idem Cardinalis, quamvis in tam juvenili ætate fatis cederet, plures tamen Sanctorum Panychyres conscripserat, quæ in unum volumen collectæ unacum brevi latino tractatu de gloria cœlesti typis editæ prodierunt.

§. XV.

Cardinalis Rosarii fata.

Alter erat Virgilius Rosarius Spoleti Anno Dominicæ Incarnationis millesimo quadringentesimo nonagesimo nono natus,

Sæc. XVI.

A.C. 1559.

*Cias. p. 056.**Onuphr. in**Paul. IV.**Vidorel. in**add. ad Cias.*

Sæcul. XVI. natus, isque utriusque juris tam Cano-
A.C. 1559. nici, quam civilis scientia clarus ingens
 sibi nomen comparabat, ac primo Cano-
 nicus S. Mariæ rotundæ nominabatur,
 & postea Iscalensis Infulæ Antistes a Ju-
 lio III. ac tandem a Paulo IV. Presby-
 ter Cardinalis titulo S. Simeonis mensē
 Martio Anno post Christum natum mil-
 lesimo quingentesimo quinquagesimo se-
 ptimo renuntiabatur: progressu vero tem-
 poris Romanæ urbis Vicarius declara-
 tus, unus erat ex quatuor illis Cardina-
 libus, qui Pauli IV. jussu causam Joan-
 nis Moroni Cardinalis discutere debe-
 bant. Verum nonnisi per biennium Car-
 dinalitia fruebatur dignitate; quippe ru-
 pta pectoris vena suo suffocatus langui-
 ne die vigesima tertia Maji hoc anno
 millesimo quingentesimo quinquagesimo
 nono animam efflavit: porro cum con-
 siliorum, quæ Paulus IV. clam foverat,
 potissima ex parte conscius, ac aliunde
 severioris, duriorisque indolis esset,
 non raro sese populi odio exponebat;
 omnium enim, quæ sub Pauli Pontifi-
 catu gerebantur, Auctor extitisse cre-
 debatur. Cum moreretur, annum æta-
 tis suæ egit sexagesimum, sepultusque
 fuit in Ecclesia S. Mariæ supra Miner-
 vam, ubi in marmoreo illius sepulcro
 ejusdem effigies unacum sepulcrali in-
 scriptio-

scriptione visitur. Ceterum vulgo Cardinalis Spoletanus appellabatur.

Sæcul. XVI.
A.C. 1559.

§. XVI.

Trivultii Cardinalis extrema.

Ex Cardinalibus hoc anno defunctis tertius erat Antonius Trivultius patria Mediolanensis, atque ex nobilissima familia natus, quæ tunc temporis sub Leone X. & Clemente VII. duos Cardinales, præter ceteros viros armis, togæque clarissimos recensebat. Antonius matrem habuit Antoniam Barbianam, Patrem vero Hieronymum, qui Ordinis a Francisco I. erecti Eques quinquaginta regiis Franciæ satellitibus præerat, atque in prælio gloriosus occubuit. Porro Antonius, cum jurisprudentiæ studiis sedulam navasset operam, Romam contendit, ubi utriusque, ut vocant, signaturæ Referendarius, ac postea Tollonensis Præsul renuntiatus est, cum hunc Episcopatum ei cederet Augustinus Trivultius Scaramutia ejus Patruus, qui a Leone X. Anno Domini millesimo quingentesimo decimo septimo Cardinalium Collegio fuit adscriptus. Perusinam deinde urbem Antonius tanquam Legatus regebat, atque anno Christi millesimo quingentesimo quadagesimo quarto Prolegatus Avenionensis creatus,

Ciac. p. 855.
Pallav l. II.
c. 8. n. 6. c. 9.
n. 1. & 2. c.
10. n. 1. l. 14.
c. 1. n. 6.

Sæcul. X^o. I.
A.C. 1559.

atus, ibidem hujus populi affectum mire sibi conciliabat, necnon sese hæreticis hunc comitatum veneno suo inficientibus strenue admodum opposuit, ac ex Merindolano, & Calabrierensi oppidis, aliisque ex locis, ubi grassari cœperant, eos expulit, magnoque exercitu comparato, adjuvantibus etiam Regis Christianissimi Ministris, audaces illorum conatus fregit, quibus devictis, ac profligatis, & funditus deletis, Pontificis jussu illa oppida igne primum exussit, ferroque postea eadem solo adæquavit. Missus postea fuit a Julio III. in Gallias Nuntius, deinde vero Sedis Apostolicæ Internuntius ad Rempublicam Venetorum anno millesimo quingentesimo quinquagesimo septimo ablegatus est, ubi a Paulo IV. summo Pontifice Cardinalitia dignitate donatus, Presbyter Cardinalis SS. Joannis & Pauli creabatur, ac postmodum ab eodem Pontifice Romam revocatus justitiæ signaturæ præficiebatur: vix autem huic muneri fungi cœperat, cum rursus relicta Romana urbe Legatus in Franciam decerneretur, pacem inter Henricum II. & Philippum II. Hispaniæ Regem conciliaturus, cujus etiam opera hoc negotium Cameraci ad prosperum deducebatur exitum: cum vero Antonius in Italiam reverti, ac promeri-

ta

ta laboris quiete frui vellet, in quodam loco, quem sancti Maturini oppidum vocant, unius diei itinere a Parisiensi urbe distito apoplexia tangebatur, atque anno Salvatoris nostri millesimo quingentesimo quinquagesimo nono die vigesima sexta Maji vivis eripiebatur.

Sæc. XVI.
A. C. 1559.

§. XVII.

Joannes Baptista Ghislerius Cardinalis mortuus.

Ex Cardinalibus hoc anno decedentibus quartus, primus vero ex illis, qui sede vacante obierunt, erat Joannes Baptista de Consiliariis, seu Ghislerius, Patria Romanus, origine Bononiensis, ortumque duxit ex nobili Ghisleriorum familia, quorum majores virtute, & nobilitate vigentes, cum anno salutis millesimo quadringentesimo quadragesimo quinto inter cives seditio oriretur, e patria expulsi fuerunt, & nonnulli Boschum agri Alexandrini oppidum se contulerunt, ubi Frater Michael Ghislerius ortus est, qui postea in Papam electus Pius V. nominabatur: altera autem hujus familiæ stirps Romam secedebat, ac Ghislerii, seu Consiliarii nomen adoptabat, unde Joannes Baptista, de quo nunc agimus, pariter Ghislerius nuncupabatur. Hic ex Patre Bal-

*Ciac. p. 864.
Caraccioli in
vita Pauli
Consign.*

*Aubery hist.
des Caudin.*

Hist. Eccles. Tom. XLIII. T tha-

Sæcul. XVI.
A. C. 1559.

thafare, & Maria Anna de Statis natus, cum juvenis adhuc esset, uxorem duxerat, qua tamen orbatuſ clericali militiæ nomen dabat, isque ipse fratrem habuit nomine Paulum, qui fuit ex illis tribus, qui insignem Clericorum Regularium Theatinorum Ordinem instituebant: porro cum Paulus IV. qui itidem hujus novæ Congregationis Author exstiterat, Joannis familiaritate uti, eumque sibi arctius obstringere desideraret, primo eundem intimo præfecit cubiculo, eumque Canonicum ad D. Petrum nominavit: paulo post vero cum idem Pontifex aliquando se purpuram Paulo concessurum significasset, hic utpote vir oppido humilis, atque a terreno fastu plurimum alienus reposuit: *Ne me beatissime Pater, quæso te etiam, atque etiam, ad omnia supra vires, atque ad honorem longe supra meritum attollas, in hac præsertim jam devexa ætate, & quietis amante: scis me, quicquid sim hominis, tuum semper fuisse, & fore: si tibi est cordi, pro tua eximia liberalitate, atque humanitate e nostra stirpe aliquem exornare purpura, habes alterum me, quem exornes Joannem Baptistam videlicet fratrem meum, qui me probitate, & eruditione longo intervallo superat, in rebus gerendis insigni solertia, & quod caput est, in te, atque in sacrosandam Romanam Ecclesiam constanti fide nulli mortalium concedit.*
Itaque

Itaque summus Pontifex Pauli ratio- Sæcul. XVI.
A.C. 1559.
nibus aquiescens Joannem Baptistam
mense Martio Anno post Christum na-
tum millesimo quingentesimo quinquagesimo septimo Cardinalem nominabat, quamvis ipse hac dignitate haud pluribus, quam annis duobus frueretur, cum septima post Pauli IV. obitum die scilicet vigesima quinta mensis Augusti mortalitatem exueret, postquam admodum præclara Ecclesiæ obsequia in variis negotiis præstitisset. Sepultus est in sua S. Nicolai in carcere Diaconia.

§. XVIII.

Obitus Cardinalis Hieronymi de Capiteferreo.

Vacante sede Apostolica numero quintus obiit Hieronymus de Capiteferreo Patria Romanus, qui die vigesima secunda Junii Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo secundo vel quarto primam lucem aspexit, atque ab ipsis ætatis suæ primordiis a Patre suo committebatur Alexandro Farnesio Cardinali: is vero, cum juvenem ingenii acie, ac rerum gerendarum dexteritate insignem deprehenderet, ad varia Romanæ Curia negotia illius opera utebatur, eundemque Clementi VII. summo Pontifici commendabat, a

T 2

quo

Sæcul. XVI.
A. C. 1559

Pallav. l. 9.
c. 18. n. 5. l.
10. c. 1. n. 3.
l. 13. c. 6. n. 1.
Et c. 7. n. 8.
l. 14. c. 10.
n. 2.

quo etiam diversis legationibus honorabatur, postquam autem Alexander illius fautor assumpto Pauli III. nomine Pontifex creabatur, præprimis Hieronymus ad Lusitaniæ Regem, ut Synodum Tridenti indictam nuntiaret, legatus decernebatur, eodemque Anno Christi millesimo quingentesimo quadragesimo primo in Gallias fuit ablegatus, ubi munere suo non sine magna laude defunctus, inde redux ab eodem Pontifice Thesaurarius Apostolicus declaratus, atque unacum Cardinale Ascanio Sfortia Pontificis Nepote ad sustinendum bellum, quo Turcæ ad Hungariam, atque Italiam invadendam sese accingebant, deputatus est: insuper postea eligebatur Niciensium Episcopus, & Pæpæ Darius, ac demum Anno post Christum natum millesimo quingentesimo quadragesimo quarto die decima nona Decembris in laborum suorum præmium a Paulo III. Cardinalitia dignitate augebatur, paulo post in Franciam missus, ut Franciscum I. Gallorum Regem Pontificis nomine rogaret, ut is suæ ditionis Episcopus Bononiam ad Concilium eo e Tridentina urbe translatum mitteret, quo etiam mandante Julio III. iterum se contulit ad Henricum Regem, Francisci Filium pro Senensium rebus.

Porro

Porro sub Paulo III. Julio itidem III. & Marcello II. in Æmilia legationem obibat, ibidemque saluberrimas Constitutiones pro bono ejusdem Provinciæ regimine edebat. Denique postremum vitæ suæ diem Romæ in conclavi feria sexta die primo Octobris clausit annos natus quinquaginta septem, quamvis non desint scriptores, qui illius obitum ad mensem Decembrem rejiciant. Sepultus est in Ecclesia S. Mariæ de Pace. Hic idem Hieronymus Romæ magnificentum construi jussit Palatium de ejus nomine hodie dictum *Capo di Ferra*, seu *Caput Ferreum*, quod Spadana Familia hac ætate nostra valde ornatum possidet.

Sæcul. XVI.
A.C. 1559.

§. XIX.

Cardinalis de Meudon extrema.

Sextus erat Antonius Sanguin, dictus Cardinalis de Meudon, natione Gallus, atque Antonii de Meudon supremi Aquarum, & Sylvarum in Franciæ Insula, Campania, & Bria Præfecti, necnon Mariæ de Simon Filius. Hic Stampensis Ducissæ Neptis suæ, postquam Franciscus I. Galliarum Rex eam perditæ amare cœperat, auctoritate, & gratia ad obtinendas dignitates Ecclesiasticas utebatur, illiusque opera primo Floriacensem Abbatiam ad Ligerim,

Ciac. p. 665.
San Marth.
in Gall. Chr.
Aubery l. c.

Sæcul. XVI.
A.C. 1559. necnon regii Sacellani dignitatem, & postea Anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo tertio Aurelianensem Episcopatum impetravit, cujus tamen possessionem non nisi die vigesima quarta Octobris Anno supra millesimum quingentesimo trigesimo quinto adiit, ibidemque ducentos septuaginta criminum reos absolvit, liberosque e carceribus dimisit. Tandem ad Francisci I. preces a Paulo III. Pontifice in numerum Cardinalium Presbyterorum adlectus, titulum S. Mariæ in porticu obtinuit, sed postea annuente Julio III. ad S. Chrylogoni titulum translatus est: porro rubrum Galerum Parisiis in festivo Pentecostes die in Ecclesia Beatæ Virginis a Cardinale Farnesio, qui tum in Francia Legatum agebat, recipiebat: anno autem millesimo quingentesimo quadragesimo tertio die decima septima Augusti Magnus *Franciæ* Eleemosynarius creabatur, eratque is primus, qui hoc titulo honorabatur; illi enim, qui eum præcedebant, non nisi magni *Regis* Eleemosynarii, vel mere Eleemosynarii *Franciæ* appellari solebant. Demum aliquo post tempore Parisiorum Gubernator, cum Carolus V. Imperator hanc urbem cum exercitu suo invadere moliretur, constituebatur: ast pace brevi post cum hoc Cæsare inita, unacum aliis

aliis Proceribus obses dabatur, donec pacis articuli fuissent ad executionem deducti: cum vero Stampensis Ducissæ amici per Regis obitum plurimum de sua auctoritate deciderent, Cardinalis suam magni Eleemosynarii dignitatem exiit, seque in Italiam recepit, ubi Julii III. electioni interfuit, paucisque post annis in Franciam redux Parisiis in Nofocomio, quod ipsemet prope D. Catharinæ Vallis - Scholarium Ecclesiam ædificari fecit, die vigesima quinta Novembris feria sexta Anno a Christi Nativitate millesimo quingentesimo quinquagesimo nono decessit, sepultusque fuit in templo eidem D. Catharinæ sacro. Porro eo tempore, quo Romæ morabatur, a Papa nominabatur ad Tolosanum Archiepiscopatum tum vacantem, eoquod Cardinalis de Castillione natione Gallus hæresis nota infamis in Angliam aufugisset.

§. XX.

Dandini Cardinalis fata.

Septimus fuit Hieronymus Dandinus Cæsena, celebri Æmilix urbe in Italia ex nobilissimo genere natus, nam Anselmi Dandini, & Joannæ Muratinæ Foroliviensis filius extitit, quorum parentum cura liberaliter educatus in patria humanioribus literis operam dabat:

T 4

inde

Sæcul. XVI.
A. C. 1559.

Sæc. XVI.
A C 1559.

inde vero Bononiam missus, ibidem doctoratus laurea in jurisprudentiæ palestra decorabatur, qua accepta Cæsenam reversus, ibidemque sacro Presbyteratus Ordine initiatus, paulo post Romam venit, ubi primo Episcopatum Cassanensem, ac demum, cum Nicolaus Cardinalis Rodolphus illum abdicaret, Imolensem obtinuit, nec minus, eo quod acris, solertisque ingenii vir, atque omnium literarum genere excultus esset, a Paulo III. cui a secretis erat, bis in Franciam ad Franciscum I., & Henricum II. pro concilianda pace Legatus mittebatur, atque a Julio III. eadem dignitate auctus in Germaniam, ut Caroli V. opem ad sustinendum Parmense bellum imploraret, ablegabatur, quæ munia tam feliciter obibat, ut idem, quamvis absens esset, a Julio Cardinalis renunciaretur, quo honore decoratus rursus legatione in Germaniam honorabatur, ut Cæsarem conveniens eundem ad pacem cum Henrico II. in eundam inclinaret: qua eadem occasione Commendonem, ut ei a secretis esset, secum in Gallias conducebat. Ceterum jam supra meminimus, quod idem Cardinalis omnem impenderit operam, ut Cardinalem Polum cum Cæsare reconciliaret, ab eodemque impetraret, quatenus præfato Cardinali in Angliam contendere liceret.

ret. Tandem Dandinus anno salutis nostræ millesimo quingentesimo quinquagesimo primo Cardinalis creatus bis interfuit sacris Comitibus, in quibus Marcellus II. & Paulus IV. in summos Pontifices eligebantur: sede autem vacante, cum ex conclavi ob morbi violentiam egredi cogeretur, Romæ die quarta Decembris Anno Christi millesimo quingentesimo quinquagesimo nono obiit, ac terræ mandatus fuit in tituli sui Ecclesia ad S. Marcellum prope summi altaris gradus, ubi duæ leguntur inscriptiones, quæ ejus elogium complectuntur.

Sæcul. XVI.
A.C. 1559.

§. XXI.

Mors Ludovici Lippomani.

Quarta ante Pauli IV. obitum die, seu decima quarta Augusti Aloysius, vel Ludovicus Lippomanus Venetus, celebris Theologus, ac primo Methonensis, postea Veronensis, & demum Bergomensis Episcopus decessit. Hic, quamvis crebris in Lusitaniam, Poloniam, aliaque Regna legationibus distineretur, nihilominus residuum semper ad studia tempus nanciscebatur, quod elucubrationibus magno numero conscribendis dicavit, nec minus inclaruit linguarum, Historiæ Ecclesiasticæ, & Theologæ

Thuan. hist.
l. 21.
Pallav. l. 10.
c. 15. n. 2. l.
11. c. 2. u. 6.
c. 13. n. 1. c.
14. n. 1. l. 13.
§ 14.

Sæcul. XVI. logiæ peritia, qua egregie imbutus po-
A C 1559. stea totum se sacri Codicis, & Patrum
 studio impendit: hinc ingens quoque
 sibi nomen comparavit in Synodo Tri-
 dentina, qua interrupta ipse Anno Chri-
 sti millesimo quingentesimo quadrage-
 simo octavo Papæ Nuntius in Germani-
 am decernebatur, atque inde evoluto
 biennio a Julio III. revocatus ab eodem
 Pontifice præter alios duos Synodi Præ-
 ses nominabatur: Anno vero post Chri-
 stum natum millesimo quingentesimo
 quinquagesimo sexto a Paulo IV. Polo-
 niæ Nuntius creabatur, eidemque Pa-
 pæ a secretis erat. Scripsit Lippoma-
 nus I. Catenam in Genesim, & Exodum,
 necnon in primos decem Psalmos ex
 Scriptoribus Græcis, ac latinis contex-
 tam, ubi interdum interposuit sensus
 literalis explicationem: insuper præter
 plurimorum Auctorum interpretationes
 textui adjectas etiam annotabat, in qui-
 bus a Vulgata Hebraicus, & Syriacus
 textus discrepant. II. Collegit vitas San-
 ctorum octo tomis comprehensas, eis-
 que inseruit versionem vitarum, quas
 Metaphrastes conscripserat, & Gentia-
 nus Hervetus, Zilus Veronensis, & Sir-
 letus collegerant. III. Edidit quasdam
 additiones ad spirituale Pratum Moschi,
 necnon annotationes in Historiam Bar-
 laam Eremitæ, a D. Joanne Damasce-
 no

no conscriptam. IV, Prodiit ejus ope-
 ra Italico sermone liber dogmaticus, cui
 hunc titulum præfixit: *Confirmatio dog-*
matum Catholicorum omnium cum subversio-
ne totius fundamenti modernorum hæretico-
rum. V. Præter sermones in omnia to-
 tius anni festa Sanctorum, necnon Con-
 stitutiones Synodicas posteris reliquit
expositionem vulgarem supra Symbolum A-
postolorum, & orationem Dominicam.

Sæcul. XVI.
 A.C. 1559.

§. XXII.

Matthiæ Bredenbachii obitus.

Alter ex Scriptoribus Ecclesiasticis hoc
 anno defunctis erat Matthias Bre-
 denbachius Kerpsenæ in Bergensi Duca-
 tu natus. Hic in Clivia Embricano Col-
 legio præerat, ingentemque sibi famam
 conciliabat non modo maxima, qua recto-
 ris munereungebatur, sedulitate, sed
 præcipue celeberrimis operibus, quæ ad-
 versus Protestantes vulgaverat: scripsit
 enim I. Tractatum *de diffidiis Ecclesiæ com-*
ponendis unacum duplici ejusdem tra-
 ctatus apologia, alioque libro, cui titu-
 lus *Anti-Hyperaspistes* adversus Smideli-
 ni, seu Jacobi Andreæ Lutherani Hy-
 peraspistem pro vindicando Brentio scri-
 ptam II. edidit duas epistolas de Reli-
 gionis negotio, III. duos commentarios
 amplissimos in sacram Scripturam. IV.

Valer. Bibl.
Belg. Miræ-
us de Script.
Sæcul. XVI.
Dupin. ib.
siècle p. 26.
 t. 16.

Alium

Sæcul. XVI. Alium in sexaginta novem primos Pſal-
A.C. 1559. mos, V. quemdam tractatum in Evan-
 gelium S. Matthæi. Utebatur hic Scri-
 ptor stylo eleganti, atque ad ciendos
 pietatis affectus, & ad lectorum erudi-
 tionem aptissimo, obiitque Emericæ hoc
 anno mense Junio annos natus septua-
 ginta, ac duos reliquit filios Theodori-
 cum, & Tilmanum, ambos scientiarum
 laude claros.

§. XXIII.

Ruardus Tapperus fatiſ fundus.

Valer. l. c.
Dupin. p. 27.
Spond. hoc
ann. n. 35.
Joan. Cap-
pen. de geſtis
Pontif.
Leod. in Ro-
berto a Berg.
c. 3.

Tertius erat Ruardus Tapperus cele-
 berrimus sæculi decimi sexti Scri-
 ptor ac merito appellandus ornamentum
 Lovaniensis Universitatis, in qua Do-
 ctoratus laurea insignis per triginta no-
 vem annos Theologiam tradidit, ac de-
 mum illius Academix Cancellarius,
 necnon Ecclesix ad D. Petrum Canoni-
 cus creatus est. Hic Enchusæ in Hol-
 landia natus per totum vitæ suæ curri-
 culum præclara eruditionis, ac Zoeli sui
 specimina edebat, atque hæreticos tam
 scriptis, quam colloquiis strenue oppug-
 nabat: unde Carolus V. Cæsar, ejus-
 que Filius Philippus illum summo in ho-
 nore habebant, atque ejusdem consilii,
 illiusque opera in cunctis Religionis ne-
 gotiis utebantur: præcipue vero illum
 ad Tridentinam Synodum unacum Jo-
 doco

doco Ravesteinio, & Joanne Leonardo Hassellio ablegabant: inde cum Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo reverteretur, Bruxellis die secunda Martii Anno salutis nostræ millesimo quingentesimo quinquagesimo nono, ætatis suæ septuagesimo primo obiit, corpusque ejus Lovanium delatum, conditumque fuit in Universitatis Ecclesia. Legabat is suam Bibliothecam Lovanienti Collegio, cui præerat, sua vero bona pauperibus. Præterea ad Caroli V. preces ejusdem Universitatis articulos contra Lutherum cum ingenti eruditione explicabat, vulgabatque tractatum de providentia Dei præter alium de prædestinatione unacum decem orationibus Theologicis, quæ tamen nullatenus elimatæ panegyres, sed potius solidæ, ac optime elaboratæ prælectiones Theologicæ appellari merentur. Exstant omnia ejus opera Antwerpiensibus literis Anno Christi millesimo quingentesimo octogesimo secundo excusa.

§. XXIV.

Taciti Nicolai Zegeri mors.

Quartus erat Tacitus Nicolaus Zege-
 rus Ordinis Fratrum Minorum Bru-
 xellis in Brabantia natus, qui sacris li-
 teris

Sæcul. XVI.
 A.C. 1559.

Sæcul. XVI.
A. C. 1559. teris singulari studio vacans hanc in rem
 tria operum criticorum genera in novum
 Testamentum elucubravit, quorum pri-
 mum appellabat *Corrections*, seu *Casti-*
gationes, in quibus recognito vulgatæ
 textu quædam menda, quæ in plures
 editiones irrepserunt, corrigens veram
 textuum lectionem assignabat: alterum
 vero opus complectitur annotationes,
 seu scholia in difficiliora novi Testamen-
 ti loca, ac tandem tertium ejusdem no-
 vi Testamenti *concordantiam* exhibet.
 Exstat secundum hoc opus typis impres-
 sum in Angliæ Criticis, reliqua autem
 duo Colonix, & Antwerpiæ edita fue-
 re. Ceterum quamvis Zegerus se artis
 criticæ optime gnarum ostendat, ni-
 hilominus quandoque supposititia quæ-
 dam opera allegat. Præterea latine red-
 didit *vitæ humanæ speculum* a Thoma He-
 rentalsio compositum, necnon *viam vi-*
tæ Florentii Harlemii: quarum versionum
 prima Colonix Anno Domini millesimo
 quingentesimo quinquagesimo quinto,
 altera autem Anno post Christum natum
 millesimo quingentesimo sexagesimo
 quarto Antwerpiæ edita fuit. Obiit Zege-
 rus Lovanii die vigesima sexta Augusti
 hoc anno millesimo quingentesimo quin-
 quagesimo nono.

§. XXV.

*Joachimi Perionii fata.*Sæcul XVI.
A. C. 1559.

Quinto loco inter Ecclesiasticos Scri-
ptores hoc anno mortuos recense-
tur Joachimus Perionius in Parisina fa-
cultate Theologiæ Doctor, ac præcla-
rum Reipublicæ literariæ decus. Hic
Cormæriaci in Turonibus natus, atque
in Benedictino illius loci cœnobio edu-
catus ibidem quoque cum ingenti eru-
ditionis suæ laude obiit: præprimis ve-
ro scientiæ suæ specimen edidit, cum
Aristotelem, quem antea Joannes Argy-
rophylus vertit, ex Græco in Latinum
transferret: cum vero elegantioris styli
potius, quam veritatis rationem plerum-
que haberet, atque nimio studio Cice-
roni suo addictus esset, hinc in vitium,
quod reprehensioni Argyrophylo factæ
oppositum est, incidit; sæpius enim plus
æquo a genuino Auctoris sui sensu de-
viabat: quapropter Nicolai Gruchii viri
doctissimi, & postea Guilielmi Gueren-
tæi censuram expertus est, & cum Lu-
dovico Strebæo literariis velitationibus
ob eandem causam se exercuit: sed ma-
jor illi pro Aristotele contentio fuit cum
Petro Ramo, & Antonio Govea Lusi-
tano: insuper multa Perionius ex Pa-
tribus græcis, aliisque scriptoribus Ec-
clesiasticis pari elegantia in latinum idi-
oma

*Thuan. l. 23.**hoc anno.**Dupin. p. 36.**Baillet ju-**gem des Sca-**vans t. 3. p.*

55.

Sæcul. XVI. oma transtulit, præcipue vero Origenis
A. C. 1559. commentarium in librum Job, necnon
 opera Sancto Dionysio Areopagitæ ad-
 scripta; nec minus unacum annotatio-
 nibus latine reddidit Sancti Justini li-
 bros, D. Basilii Hexameron, Sancto-
 rum Ignatii, & Polycarpi epistolas, vi-
 tam D. Petri a Sancto Clemente con-
 scriptam præter quædam Divi Joannis
 Damasceni opera. Scripsit etiam locos
 communes Theologicos, eosque quoad
 istud Aristotelem, & Ciceronem imita-
 tus Topica Theologica nuncupabat, in
 quibus ex selectissimis sacræ Scripturæ,
 & Patrum testimoniis Catholicam do-
 ctrinam comprobabat, & Melanchtonis,
 aliorumque Protestantium argumenta
 refellebat.

§. XXVI.

Joannis Baptistæ Folengii extrema.

Miræus l. c. **S**extus hoc loco venit Joannes Ba-
Dupin. p. 34. ptista Folengius Ordinis S. Benedicti
Tuan. l. c. alumnus Mantuæ natus, Vir scientia,
 vitæ integritate, ac pietate celeberrimus. Is vitæ Religiosæ institutum Pa-
 tavii in S. Justinæ Cœnobio, cui etiam
 postea præerat, profitebatur, ibidem-
 que die quinta Octobris Anno Christi
 millesimo quingentesimo quinquagesimo
 nono, ætatis suæ sexagesimo mortali-
 tatem exiit, cum suum emendandæ
 disci-

disciplinæ Ecclesiasticæ studium, nec- Sæcul. XVI.
 non hæreticos ad finum Ecclesiæ re- A C 1559.
 vocandi Zelum multis argumentis te-
 statum reddidisset; nam hoc Religionis
 fervore animatus Sacræ Scripturæ stu-
 dio incubuit, ac Commentarios in
 utramque D. Petri, & Sancti Jacobi,
 necnon in primam S. Joannis epistolam
 conscripsit, quæ ejus opera Anno In-
 carnationis Dominicæ millesimo quin-
 gentesimo quinquagesimo quinto typis
 edita fuerunt: cum vero calamo nimis
 libero uteretur, Romanæ curiæ indi-
 gnationem incurrebat, ejusque opera
 libris in Indice prohibitis accenseban-
 tur. Benignius fatum ferebant illius
 Commentarii in Psalmos, qui primo
 Basileæ Anno millesimo quingentesimo
 quinquagesimo septimo excusi sunt, &
 postea Gregorii XIII. jussu Anno mil-
 lesimo quingentesimo octogesimo quinto
 recogniti, ac juxta scriptum Authoris
 Codicem emendati secundo prelo pro-
 dierunt, in quo illius opere præter in-
 signem pietatem ingens elucet ejusdem
 eruditio: scripsit insuper Folengius ta-
 bulam prorsus utilissimam, in qua Psal-
 mos ad diversas classes juxta argumenta,
 quæ ibidem pertractantur, scite reduxit.

§. XXVII.

Roberti Cenalis obitus.

Hist. Eccles. Tom. XLIII. U Hisce

Sæcul. XVI. **H**isce Scriptoribus haud immerito ac-
 A.C. 1559
 censendus est Robertus Cenalis Pa-
 risinus, qui Anno reparatæ Salutis mil-
 lesimo quingentesimo decimo tertio Sor-
 bonnæ Doctor creabatur, atque Anno
 Christi millesimo quingentesimo trige-
 simo a Francisco I. Galliarum Rege
 Vinciensis, postea vero Regiensis, ac
 demum Abricensis Episcopus nomina-
 batur. Scripserat is latino sermone
 Franciæ Historiam Henrico II. Regi
 nuncupatam præter alia opera dogma-
 tica, inter quæ præcipuum est *Anti-
 dotum contra Interim* Lugduni Anno Do-
 mini millesimo quingentesimo quinqu-
 gesimo octavo impressum: insuper poste-
 ris ab eo relictis fuerunt hi, qui sequun-
 tur, libri. I. Tractatus de duplici gla-
 dio, sacro, & profano, in quo opus cu-
 jusdam Angli Anonymi, qui omnem Ec-
 clesiæ jurisdictionem abnegabat, refel-
 lit. II. Tractatus, cui titulus *Axioma
 Catholicum*, in quo demonstrat, nul-
 lum cum hæreticis circa fidei dogmata
 commercium esse habendum, nisi prius
 sese Ecclesiæ subjiciant. III. Aliud
Axioma Catholicum pro defensione Cœli-
 batus, præter tertium ejusmodi Axio-
 ma, in quo ostendit, quod divortium
 per legem Mosaicam permissum ab
 Evangelica doctrina reprobetur. IV.
 Aliud opus sub titulo: *Larva Sycophan-
 tica*

tica Calvinianæ impietatis detecta: hic liber Anno post Christum natum millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto Parisiensibus literis excusus per Facultatem Parisiensem Theologicam eodem anno censura notatus fuit, cui Author sese etiam subjecerat. V. Denique edidit opus, quod res Ecclesiasticas haud concernens de mensura corporum liquidorum, necnon de æqua ponderum, ac mensurarum reductione agit.

§. XXVIII.

Roberti Stephani Regii Typographi obitus.

Minime silentio prætereundus videtur celebris Robertus Stephanus Typographus Regius, qui ob plurima opera sese de literaria Republica optime meritum reddebat. Filius is erat Henrici, qui omnium hujus nominis Typographorum Patruus Parisiis e regione *Scolæ juris* habitabat, eoque fatis functo relicta illius uxor Simoni Colinio cuidam insigni Typographo Parisiis nupsit, tresque filios Robertum, Franciscum, & Carolum suscepit, quorum primus Colinii Vitrici sui magisterio usus huic arti operam dabat: postea vero Badii Ascensii alterius celeberrimi Typographi Filiam sibi uxorem seligebat, toto stu-

Sæcul. XVI.
A. C. 1559.

*Lib. de vita
Arch. im-
press. Lon-
dini in 80.
Thuan. l. c.*

Sæcul. XVI
 A.C. 1559

dio præcipue in id incumbens, ut Hæbraica, & Latina Biblia ederet: quapropter Robertus, postquam a Francisco I. Rege pro utraque hac lingua Regiam Typographiam acceperat, præ ceteris primus fuit, qui Biblia versiculis distincta vulgabat: verum brevi Sorbonicorum Doctorum indignationem sibi sat funestam accersebat, atque ab iis mortuo Francisco I. vehementer laceflebatur, unde has vexationes pertæsus circa Annum Domini millesimum quingentesimum quinquagesimum primum Genevam secessit, ubi Calvinii hæresim professus in præfatos Doctores impotentibus furiis debacchabatur, atque ad eos scriptum latine, & Gallice editum trans mittebat. Ceterum Robertus accusabatur, quod ex regia Typographia literas abstulerit: interim ut ut res se habuerit, id saltem verum audit, quod Paulus Stephanus ejus Filius quædam Græcorum characterum archetypa sibi, ut fertur, relicta accepto mille aureorum pretio Genevensi Magistratui pignori dederit: ea vero postea, cum id Clerus Gallicanus peteret, Ludovicus XIII. Franciæ Rex Anno Domini millesimo sexcentesimo undecimo reluerit. Porro Robertus Genevæ agens multa, eaque elegantissima opera ad juvandam rem literariam propria indu-

industria edebat, suumque *latine lingue* Sæcul. XVI.
thesaurum duobus tomis in forma ma- A.C. 1559.
 jori vulgavit, quod opus in hoc erudi-
 tionis genere longe præstantissimum,
 postea iterato prelo Lugduni Anno mil-
 lesimo quingentesimo septuagesimo se-
 ptimo excusum prodiit, hæcque editio
 ceteris magis celebratur. Obiit tandem
 Robertus Genevæ hoc anno die septima
 Septembris anno ætatis suæ quinquage-
 simo sexto, tresque reliquit Filios,
 Henricum, Franciscum, & Robertum.

§. XXIX.

Joannis Christophorsoni mors.

Inter ceteros, qui varios Scriptores Huel. de
 Ecclesiasticos in diversa idiomata claris Inter-
 transferebant, minime reticendus est pr. l. 2.
 Joannes Christophorsonus religione Ca- p. 177. &
 tholicus, ac natione Anglus, qui hoc, 178.
 vel juxta alios in priori anno deceffe-
 rat. Hic Eusebii Historiam ac Socratis,
 Sozomeni, & Theodoreti libros ex Græco
 in Latinum transtulit, eaque opera Ge-
 nevæ Anno millesimo sexcentesimo un-
 decimo in forma majori impressa pro-
 dierunt. Ceterum, quamvis valde in-
 dustrius, doctusque Vir audiat, ejus-
 dem tamen versiones parum celebran-
 tur, eoquod stylo minus puro, nimium-
 que prolixo usus variis laciniis male
 confutis, verbisque latinæ barbariam

Sæc. XVI.
A C. 1559.

riem sapientibus undique opus suum respersum videatur; insuper integras periodos, earumque ordinem invertit, ac perturbavit; studiose enim ea verba, eosque loquendi modos, qui tamen aliunde Auctorum suorum sensum depravant, intrudere gestiebat, quinimo sibi munus arrogabat diversa loca, quæ ipsi in hisce Auctoribus obscura videbantur, per notas illis adjectas explicandi: ast pro arbitrio suo quædam refecat, ac sensum intercidit, dum ea, quæ in suis Apographis conjuncta ponuntur separat, separata vero conjungit, unde capitum suorum divisio minime Græci textus distinctioni consonat: Ceterum hic Auctor Theologiæ scientiæ optime imbutus erat, licet artis criticæ ignarus, atque in Romanorum antiquitatibus nonnisi leviter tinctus esset: quapropter ferme semper circa civilium, ac militarium Officiorum nomina hallucinabatur, atque a genuino Auctorum sensu deviabat.

§. XXX.

Franciscus Duacenus mortuus.

Thuan. l. c.
Genebr. in
chron.
Spond. hoc
ann. n. 35.

Christophorono subjungere oportet alium Doctorem nomine Franciscum Duacenum Brioci in Britania natum, ac Jurisconsultum percelebrem. Hic in Bituricensi Academia Juris scientiam tradens

tradens ibidem hoc anno, ætatis suæ ^{Sæcul. XVI.}
 quinquagesimo decessit, isque ipse sin- A.C. 1559.
 gulari amicitia vinculo junctus erat
 Guilielmo Budæo, qui etiam eidem
 veros linguæ Græcæ, atque Romanæ
 antiquitatis fontes aperiebat, unde Dua-
 cenus harum rerum cognitione optime
 usus, Budæi Filios iisdem scientiis im-
 buebat: postea autem per triennium
 in Parisiensi Curia Caussidicum agebat,
 cum tamen illi memoria haud satis con-
 staret, ac proin sæpius orationes a se
 compositas prælegere cogeretur, illius
 nominis fama plurimum imminuebatur.
 Reliquit posteris ea, quæ sequuntur, in-
 genii sui monumenta, ac quidem I. octo
 libros de sacris Ecclesiæ ministeriis, &
 beneficiis, ubi ferme omnia ad juris
 Canonici scientiam necessaria paucis
 verbis continentur. Hoc opus Auctor,
 priusquam Bituricas abiret, Margaritæ
 de Francia Regis forori nuncupabat.
 II. Scripsit Parisiensis Senatus Apolo-
 giam pro libertate Ecclesiæ Gallicanæ
 adversus Curia Romanæ ausus, qui
 liber Ludovico XII. inscriptus est: ut-
 rumque vero hoc opus apud Matthæum
 David Anno Christi millesimo quingen-
 tesimo quinquagesimo primo Parisien-
 sibus literis excusum prodiit. III. Alia
 plura edidit opuscula in varios Digesto-
 rum, ac Codicis titulos, necnon in

Sæc. XVI. feudorum consuetudines, nec minus
 A.C. 1559. existant etiam quædam illius epistolæ
 præter alios tractatus.

§. XXXI.

Luce Gaurici fatum.

*Thuan. &
 Mir. l. c.
 Vossius de
 Mathem.*

Eodem anno Lucas Gauricus Civita-
 tensis Episcopus anno ætatis suæ
 octogesimo secundo fati functus est. Is
 Mathematicis disciplinis, ac præprimis
 illa hujus scientiæ parte erat insignis,
 quæ ex astrorum situ de vita, & homi-
 num fortuna decernit, unde ob sua me-
 rita a Julio II. Leone X. Clemente VII.
 & præcipue a Paulo III. maximi habi-
 tus non raro ejusdem summi Pontificis
 conviva erat, ac denique ad Episcopa-
 tus honorem evehctus fuit. Natus erat
 Geophani, Neapolitani regni urbe non-
 nisi duabus leucis Salerno distita, plu-
 raque non sine magna omnium admi-
 ratione prædicebat: attamen ejus vati-
 ciniis, si forte prædicta ab eo reipsa
 evenerant, nonnisi ad fortuitum casum
 colluisse vel maxime ex eo manifesta-
 batur, quod de Henrici II. Galliarum
 Regis fato judicium ex genethliaco
 ejus stemate, seu horoscopo sumens tur-
 piter hallucinatus fuerit. Obiit Gau-
 ricus Ferrariæ die sexta Maij Anno a
 Christi Nativitate millesimo quingen-
 tesimo quinquagesimo nono, ac posteris reli-

reliquit novum Calendarium Ecclesiasticum, necnon descriptionem miræ Eclipsis in Christi Passione observatæ præter alia opuscula. Sæcul. XVI.
A.C. 1559.

§. XXXII.

Aliorum Illustrium Virorum obitus.

Pridie ante Pauli IV. Pontificis obitum pariter Laurentius Priulus, seu Priolus, qui ab Anno Christi millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto Venetorum Rempublicam moderabatur, mortuus est, illique Hieronymus ejus frater subrogatus fuit, ex quo etiam genere oriebatur Ludovicus Priulus intimi Cardinalis Poli amicus, qui ab ejus consortio nunquam se divelli patiebatur, ut supra memoravimus. Die quarta Octobris itidem fatis cedebat Hercules Estensis Ferrariæ, Mutinæ, & Regii Dux annos natus quinquaginta, & unum, qui præfuit sedente Paulo IV. Ecclesiasticis copiis, simulque secundum a Rege imperium habebat in Henrici II. exercitu adversus Hispaniæ Regem conscripto: verum is Anno Salvatoris nostri millesimo quingentesimo quinquagesimo septimo cum eodem Philippo Rege pacem sibi fat proficuum inibat. Hic uxorem ducebat Anno supra millesimum quingentesimo vigesimo septimo die trigesima Julii Renatam de

Sæcul. XVI.
A.C. 1559.
Francia Ludovici XII. Regis Filiam, quæ spuria hæreticorum reformationi plurimum favebat: ex suo autem connubio plures reliquit Filios, atque inter alios Alphonsum Ducis successorem, & Ludovicum Cardinalem præter tres filias. Eodem hoc anno die duodecima Februarii Elector Palatinus, Otho Henricus de Bavaria Ruperti Filius, & Philippi Nepos absque prole decessit, qui olim Friderico II. illius Patruo subrogatus successorem habuit Fridericum III. qui nonnisi admodum remota generis serie ipsum attingebat; Rupertus enim jamjam Anno Domini millesimo quadringentesimo decimo vivis ereptus erat. Denique Franciscus Otho Luneburgensis Dux die vigesima nona Aprilis tertio Mense post nuptias cum Magdalena Joachimi Marchionis Brandenburgici Filia initas mortalitatem exiit.

§. XXXIII.

Cardinales Conclave ingressi.

Pallav. n. 2.
Et 3.
Thuan. l. 23.
Rayn. hoc
anno n. 37.
Cum interea Romana urbs comperto Pauli IV. obitu tumultibus ferveret, Cardinales sacra comitia nonnisi die quinta Septembris inchoare poterant: postea vero inter ceteros Purpuratos, qui conclave ingrediebantur, etiam Moronus Cardinalis numerabatur, qui quidem

Sæcul. XVI.

A.C. 1559.

dem mortuo Pontifice adhucdum in custodia detinebatur, a sacro tamen Collegio libertati restitutus fuit eodem ferme momento, quo Paulus IV. animam exhalabat. Aderat quoque Caraffa Cardinalis, qui postremis Pontificatus, quem Paulus postea mortuus tenebat, diebus Romam revocabatur: dum igitur omnes Cardinales in electionis loco convenerant, articuli juramento firmandi concipiebantur, eo fine, ut Pontifex proxime eligendus ad meliorem normam regimen reduceret, cum illud ob immodicam Prædecessoris severitatem penitus fuisset turbatum. Inferiebantur huic juramento præcipue duo articuli, quorum primo Pontifex Ferdinandum tanquam Cæsarem venerari teneretur: timebant enim omnes, ne reliqua Germaniæ pars a Sedis Apostolicæ obsequio defectura esset, si diutius cum Imperatore dissidia foverentur: porro vi alterius articuli Papa concilium restaurare jubebatur tanquam unicum remedium, quo hæresibus Gallias, & Flandriam perturbantibus obfisti posset: igitur hisce articulis jurejurando firmatis ad summi Pontificis electionem procedebatur: verum ferventibus Cardinalium contentionibus conclave diutius protrahebatur, quam præsentis temporis necessitas exigebat; plures

Sæcul XVI
A.C. 1559.

plures enim erant factiones, quarum quævis alteri prævalere gestiebat, quinimo inter suffragantes reperiebantur non pauci, qui vel ejusmodi Purpuratis, quos ab aliis nunquam eligendos præviderant, vel illis sua contulerunt suffragia, quos duntaxat solo unius, alteriusve suffragii honore dignari intendebant, quos inter postremos erat Cardinalis Cueva natione Hispanus.

§, XXXIV.

Cueva Cardinalis casu fortuito vix non in Pontificem electus.

Pallav. l. 24.
c. 10. n. 3.

Ceterum Bartholomæus Cueva Cardinalis Vir erat morum comitate insignis, cumque erga omnes admodum officiosus esset, facile etiam ceterorum affectum, ac venerationem sibi conciliabat; eæ tamen dotes, quæ in supremo Ecclesiæ Pastore necessariae sunt, ipsi deesse videbantur: nihilominus ad hanc dignitatem evehi desiderabat, hancque in rem plures Cardinales, qui tam Cæsaris, quam Franciæ Regis partibus adhærebant, per suum conclavis contubernalem nomine Ferdinandum sollicitabat, quatenus sua ei suffragia conferrent, eo duntaxat effectu, ut ipsi, quo numero apud Cardinales fuisset,

fuiſſet, manifeſtum fieret. (*) Cum ergo Cardinales hanc benevolentiam petenti absque præjudicio concedi poſſe exiſtimarent, ad illum ſuas ſchedas, in quibus

Sæc. XVI.
A.C. 1559.

(*) Equidem Continuator hanc in rem Pallavicinum allegat: ut vero pro more ſuo in his quoque comitiis nonniſi fraudibus rem fuiſſe actam, comprobare poſſet, ſubdole ipſum Cardinalem Cuevam ex propria ambitione hunc aſtum excogitaſſe refert, cum tamen Pallavicinus id inſcio Cardinale a Ferdinando Torres factum aſſerat his verbis: quadam die proximus ad Tiaram erat Bartholomæus a Cueva, aſtu Ferdinandi Torres, ex ejus ad comitia comitibus: cum enim hic triginta duos Cardinales, quatuor nimirum ſupra numerum electioni neceſſarium, eo die, dum aliqui non adhuc convenerant, ſeparatim rogafſet, ut in craſtina ſuffragatione herum ſuum honorario calculo ad ſpeciem donarent, cujus virtus eo exiſtimationis argumento ab aliquo Collegarum exhibendo digna videbatur, eorum quiſque de aliis proſus inſcius, rem libenter ſpopondit, quam & viri merito conſentaneam, & extra omnem ſucceſſus probabilitatem exiſtimabat: Verumtamen cum omnes pro more ſcriptas in Sacellum ſchedulas ſecum tuliſſent, ex illis quidam caſu, ſeu verius divina providentia, quæ non vult, ut caſu Pontifex eligatur,

pro-

Sæcul. XVI.
A.C. 1559.

quibus Cuvæ nomen erat scriptum, tanto numero transmittentur, ut abs dubio in Papam electus fuisset, nisi illa die, qua suffragia colligebantur, Capiteferreus Cardinalis ex ceteris sibi tum vicinis, cuiam ipsi sua darent suffragia, sciscitatus fuisset, hique respondissent, quod Cardinalem Cuvam nominare intenderent: cum autem Capiteferreus pariter cum reliquis rogatus esset, hinc, Cuvam, si plures Cardinales idem ei obsequium deferrent, certo certius præter suffragantium voluntatem ac spem eligendum prævidebat: ideo adstantes Cardinales quanto- cius erroris sui admonuit, eisque periculum exposuit, in quod sese sua imprudentia conjicerent: eapropter una omnes laceratis, quibus Cuvæ nomen inscripserunt, schedis alias sibi tradi postulabant.

§. XXXV.

propinquo sibi Purpurato dixit: nunquam divines, cuiam ipse sim hodie suffragium collaturus; & paucula post verba hominem nominavit: sed comperto, alterum quoque paratum esse ad simile suffragium, atque ita circumlato per multos murmure, quindecim illico Schedas mutarunt, adeoque suffragatores Cuvæ solum septemdecim fuere.

§. XXXV.

Sæcul. XVI.
A.C. 1559.*Cardinalis Cornarus ad eligendum
Pisanum quosdam sollicitans.*

Præterea Cardinalis Cornarus, seu Cornelius Gallorum studiis addictus pro Pisano Patruo suo, qui Cæsareis adhærebat, suffragia colligere nitebatur; jactitabat tamen, se nulli hac sollicitatione sua præjudicio futurum, eoquod, inquiebat ipse, Pisanus Cardinalis potissimæ Gallorum factioni minus acceptus esset, proin una ex parte illum a Gallis nominandum nulla verosimilis suaderet ratio, ex altera vero parte, si saltem a Cæsareis nominaretur, æquius tolerare posset contemptum, quo per nefas a Gallis excluderetur, quapropter Cardinalium plures, qui Cornarum venerabantur, lubenti animo ejus postulatis cedebant: nuper tamen Cuvæ exemplo cautiores facti facile Cornari artes detegebant, unde eorum non pauci datam fidem revocabant: attamen adversa hac moliminis sui vicissitudine haud parum turbabatur Cornarus, cumque sese artificio, quo primitus plurimos Cardinales ad sua vota pertrahebat, jamjam victoriam reportasse existimasset, mox illos Cardinales, quorum suffragia sibi certa credebat, adibat, eosque datæ fidei, ac pollicitationis

Sæcul. XVI.
A. C. 1559. tionis nuper factæ memores esse jubebat, necnon illos summis precibus ad promissorum executionem urgebat: verum irrita erant illius molimina, quinimo ipse Pisanus Cardinalis, qui Cornarum Nepotem suum rerum experientia, agendi que ratione superabat, illum rogabat, ut a cæpto proposito desisteret, nec quicquam ultra hac in re moveret, cum de prospero conatus sui exitu conclamatum esse cerneret.

§. XXXVI.

Gallorum molimina de Turnonio Cardinale in Papam eligendo.

Interim Galli Turnonium Cardinalem ad Pontificatum evehere totis viribus nitebantur. Hic ad sacra comitia iturus, tum in itinere constitutus erat, atque aliunde omnibus iis præfulgebat dotibus, quibus inter suos æquales certe primas tenere credebatur: id tamen unicum Gallorum consiliis obesse videbatur, quod Itali vererentur, ne is, utpote natione Gallus Sancti Petri Cathedram rursus Avenionem transferret: hoc tamen ipsum obstaculum jam satis submoveri existimabant, si Turnonium ob raras animi sui prærogativas apud Franciæ Regem, a quo primus creabatur Minister, magnam nominis famam sibi conciliaffe jactitarent. Enimvero hæ

hæ ipsæ rationes tantopere Cardinalibus probabantur, ut Galli de viginti quatuor Cardinalium suffragiis certi essent, atque ex Cæsareis adhuc quatuor, vel quinque accessuros sperarent, si forte ad eam electionis normam, quæ vulgo accessus appellatur, progredi oporteret: equidem tam secundum electionis successum sibi pollicebantur Gallum ob propria Turnonii Cardinalis merita omnibus nota, tum ob dexteritatem illorum, qui hoc negotium in ejus favorem promovebant: quinimo firmum, fixumque habebant, quod tunc, si forte hac via consilii sui exitum obtinere non possent, quinque alios Cardinales, qui sua ferre suffragia polliciti sunt, ad accessum sollicitare vellent, hacque ratione felici successu frustrari haud timerent: Attamen cum ex illis quinque, qui antea suam eis fidem obstrinxerant, primos quatuor ad hoc obsequii genus minus promptos cernerent, sua Cæsareis consilia manifestare minime audebant, veriti, ne Turnonii Cardinalis honorem in discrimen adducerent, quam ob causam rursus hoc negotium suo caruit successu.

§. XXXVII.

*Ad Pontificatum adspirantium
nomina.*

Hist. Eccles. Tom. XLIII. X In-

Sæcul. XVI.

A.C. 1559.

Sæcul. XVI. Inter illos, pro quibus suffragia palam
A.C. 1559. colligebantur, adhuc alii quatuor,

Sacchini hist.
Soc. l. 3.
num. 41.

aut quinque numerabantur, iique erant
Cardinalis Carpius, Jacobus de Puteo,
Hercules Gonzaga, Hypolitus Estensis,
& Pacceus, quinimo, si quæ nonnul-
lis Historicis Jesuitis fides, de ipso etiam
Patre Laynesio supremo Societatis Præ-
posito in Papam eligendo agebatur:
enimvero Carpius Cardinalis sub Pauli IV.
Pontificatu pluribus Cardinalibus haud
vulgaria præstabat obsequia, cum apud
Papam ingenti valeret gratia: quapro-
pter ferme omnes sua eidem, si ita oc-
casio ferret, offerebant suffragia, inde-
que Carpio haud exigua spes affulgere
videbatur: Verum Hypolitus Estensis
vulgo Ferrariensis Cardinalis, qui Pau-
lo IV. infensus toto ferme ejusdem Pon-
tificatu Roma absens erat, ceteros Car-
dinales in Carpium conspirare intelligens
mox illius electionem evertere molitus
est, eo quod hanc Galliarum Regi mi-
nus gratam nosset, atque insuper Fer-
rariensi Duci, quem odio plusquam
vatiniano insectabatur, Carpiensem Du-
catum eripere statuisset: ut ergo eo se-
curius sua consilia ad exitum deduce-
ret, Cosmam Florentiæ Ducem, cui
non modo amicitia, sed & fœdere jun-
ctus erat, adiit, eumque rogavit, ut
S.R. Ecclesiæ Thesaurarium, sibi sum-
mopere

mopere addictum, atque Hispanæ fa- Sæcul. XVI.
 ctionis Principem eo inclinaret, ut Car- A.C. 1559.
 pii electionem præpediret: eapropter
 Cosmæ pollicebatur, quod vicissim om-
 nem ipse operam impendere velit, ut
 Medicæus, vel Hercules Gonzaga vulgo
 Cardinalis Mantuanus, quos ambos
 Dux omnibus studiis amplectebatur,
 eligerentur. Annui Cosmas huic pro-
 positioni, moxque datis ad Thesaura-
 rium literis eidem omnia sua patefecit
 consilia.

§. XXXVIII.

*Carpîi electionem evertendi rationes
 a Thesaurario allatæ.*

Itaque Thesaurarius Cardinalis non
 modo Florentiæ Duci obsequendi stu-
 dio incitatus, sed etiam privati commodi
 rationibus permotus Carpîi electionem
 minus sibi acceptam habebat; cum enim
 nuptiæ inter Carpîi sororem, & The-
 saurarii Fratrem agitarentur, hucusque
 vero nonnisi pollicitationes utrinque
 fuissent factæ, verebatur Thesaurarius,
 ne Carpîus Vir multum ambitiosus, si
 in Papam eligeretur, Sororem suam in
 nobilius adhuc connubium collocare me-
 ditaretur, cui indignationis causæ ad-
 huc alia accesserat; quippe Carpîus
 olim Bituricensem Cardinalem ad de-
 functum Pontificem ablegavit, ut de
 X 2 omni-

Sæcul. XVIA. C. 1559.

omnibus rationem redderet, quæ in eius Palatio, dum Cardinales Cæsarei de Lottini ad Imperatoris partes accedentis captivitate admoniti ibidem hærebant, gesta fuissent: Insuper Thesaurarium clandestina Petri Stozzii minime latebant consilia, quibus is Connestabulis patrocínio suffultus Carpium Franciæ Regi reconciliare moliebatur: præterea ob Carpiensem Comitatum Longobardiam belli flammis accensam compererat, simulque Carpiensem Cardinalem tanquam Virum vindictæ cupidum, sibi que adversantibus ignoscere nescium reputabat: his igitur cunctis rationibus expugnatus Thesaurarius censebat, quod pro familiæ suæ salute, boni publici incremento, necnon Hispaniæ Regis, cui addictissimus erat, obsequio omnino opus foret, ut Carpii electione præpedita Medicæus nominaretur, eo potissimum nomine, quod in hac rerum vicissitudine Cosmæ voluntati obsequi, Thesaurario consultissimum foret: arrepto igitur hoc consilio Thesaurarius rem cum Fratre suo maturius perpendebat, ac Ferrariensi Cardinali significabat, quod ad exequenda Florentiæ Ducis postulata paratissimus esset: nihilominus præter omnem expectationem, priusquam Thesaurarius sua consilia patefacere tenebatur, Carpius a
Pon-

Sæcul. XVI.
A.C. 1559.

Pontificatu ob inopinum eventum ex-
cludebatur; cum enim Farnesius, &
Tridentinus Cardinales ex toto sacro
Collegio ceteris auctoritate, atque me-
rito prævalerent, ac Thesaurarium in-
ter Hispanos primas partes agere indi-
gnarentur: ideo hac ex causa ejus con-
silia evertere satagebant, unde ejus-
modi dissensionis fomite vehementer
Cardinalium animos in diversa studia
scindebant, ac præcipue turbidam hanc
rerum vicissitudinem Ferrariensis Car-
dinalis in rem suam vertens suos ami-
cos sollicitabat, ut Cardinales Carpio
faventes ad mutandam animi senten-
tiam inducerent: cumque rem paulo
vehementius urgeret, suis consiliis op-
portune colludentem habebat repulsam,
qua Farnesius, & Tridentinus Carpio,
quamvis ejus electionem desiderarent,
sua studia impendere recusabant: cum
igitur Carpius in utriusque hujus Pur-
purati opera plurimum confideret, post-
quam utrumque sibi haud ultra suffra-
gari compererat, de felici electionis
sue successu desperare cœperat, quin
imo nec amplius alios sibi Patronos con-
ciliare meditabatur; cum aliunde om-
nes illius conatus certo certius in irri-
tum cecidissent, eoquod ceteri omnes
Farnesii, & Tridentini Cardinalium
exemplo incitati pariter in re, quam

X 3

nullo

Sæcul. XVI. nullo amplius remedio sanandam exi-
A. C. 1559. stimabant, operam suam impendere
 recusarent.

§. XXXIX.

Carpus a Pontificatu omnino exclusus.

Ut Thesaurarius sese tueretur, eodem
 omnino obtentu utebatur, inquiens,
 quod uni soli favere haud posset; cum
 omnibus ab Hispaniæ Rege nominatis
 suum patrociniū impendere teneretur,
 quinimo si nimium aperte Carpii
 causæ fuisset suffragatus, nova, quæ
 inter eos cuduntur, consilia sat intem-
 pestive prodidisset, cum jamjam quidam
 de hac conjunctione dubitare inciperent,
 ut proinde improvido hoc consilio se-
 metipsum ceteris suspectum reddidisset:
 Cum ergo hac ratione a Carpio duo,
 iique potentes Patroni deficerent, Fer-
 rariensis Cardinalis illum penitus a Pa-
 patu excludendi medium excogitabat,
 quod certe antea aggredi ausus non
 fuisset, cum Cardinalium plures Car-
 pii electionem vix non certam rati ve-
 rerentur, ne invitis ipsis ad supremum
 Ecclesiæ apicem eVectus haud parum
 rancoris in animo suo retenturus esset:
 nunc autem Ferrariensis Cardinalis,
 cum excluso Carpio omnes sibimetipsum
 favere cerneret, propria sua commoda
 haud negligenda censuit, unde ad pro-
 sperum

speram sui consilii executionem viam ^{Sæcul. XIV.}
 sibi parare intentus Lottinum rogabat, A.C. 1559.
 ut interposita excusatione Thesaurario
 significaret, quod Ferrariensis Cardi-
 nalis Florentiæ Ducis consiliis adstipu-
 lari haud posset, cum Turnonium Car-
 dinalem proxime adventantem præsto-
 lari cogeretur. Enimvero hic brevi
 advenerat, nihilominus eo comitia jam-
 jam ingresso, Ferrariensis mo-
 ras neftendi spatium aucupabatur, ob-
 tendens, quod Guisium quoque Cardi-
 nalem præstolari oporteret: eo autem
 adventante, cum populus ob hæc in-
 ducias indignaretur, Ferrariensis Her-
 culi Gonzagæ Mantuano Cardinali fa-
 vere cœperat, nonnisi cum summa The-
 saurarii admiratione. (*)

X 4

§. XL.

(*) Observes velim, quod Continuator in
 hisce Paragraphis plurima narraverit, nullum
 tamen Scriptorem tanquam testem allegarit:
 quotiescunque enim de quodam conclavi men-
 tionem facit, pro more suo nunquam Autho-
 res citat, ut eo liberius pro arbitrio suo quæ-
 cunque fingere valeat: exinde vero prudens
 Lector facile colligere poterit, quam exigua
 fides ejusdem relationibus, necnon aliis hæ-
 reticis Scriptoribus, qui studiose ad concilian-
 dam commentis suis auctoritatem in Catho-
 licæ

Sæcul. XVI.

§. XL.

A. C. 1559.

Comitia ex Hispanorum culpa diutius prorogata.

Thuan. l. 23. Ceterum hoc Sedis Apostolicæ interregnum longius fore facile apparebat, eo quod Vargas Philippi II. Orator Romæ Cardinales sibi suspectos excludere totis viribus niteretur: quapropter Christiani Principes ob hanc moram palam indignabantur, ac Lemovicensis Episcopus, qui Franciæ Regis nomine apud Philippum II. Legatum agebat, querelam apud Albæ Ducem instituebat, a quo tamen id responsum tulit: „Vargas homo stolide ambitiosus „Regis sui nomine eo in negotio abusus „est; nam nihil aliud Philippus Hispaniæ Rex exoptat, nisi ut quamprimum „Pontifex liberis Cardinalium suffragiis „eligatur, sive is Hispanus, Germanus, „Italus, aut Gallus esset, dummodo ea „splenderet pietate, ac prudentia, ut „semoto omni privato affectu Dei gloriam duntaxat præ oculis haberet, ac „paci Ecclesiæ ubique turbatæ, & Christiani orbis tranquillitati mature confuleret. Porro Vargas Philippo e Belgio

---

licæ veritatis odium, & invidiam ejusmodi Catholicis Auctoribus utuntur, eosque allegant tanquam testes minime suspectos.

„gio in Hispaniam proficiscenti imposuit, Sæcul. XVI.
 „ideo hic homo tanto munere indignus A.C. 1559.
 „tam honorifica legatione ornatus fuit,
 „atque insuper effecit, ne Joannes Fi-
 „gueroa a Rege Romam missus a Pon-
 „tifice admitteretur, ut scilicet ipse, qui
 „jam Romæ erat, illo excluso in ejus
 „locum sufficeretur, hinc ob id ego
 „jam, qui tunc in Italia cum summo im-
 „perio eram, illum fraudis convictum
 „in carcerem conjici jussi: itaque Phi-
 „lippus decrevit eum revocare, & de-
 „bita castigatione multare: interea
 „Mondejaræ Marchionis filio, qui Romæ
 „est, sedulo mandavit, ut curaret, ne
 „huic negotio Vargas ullo se pacto in-
 „terponeret, omnemque illi auctorida-
 „tem suo nomine abrogaret. Præterea
 „Albanus rei retardatæ culpam in Car-
 „dinalem Caraffam rejiciebat, qui, ut
 „ajebat, privatis rebus studens, publi-
 „cam libertatem impediabat. Ceterum
 his omnibus querelis id tandem effe-
 ctum, ut deinceps majori ardore ele-
 ctioni insisteretur.

§. XLI.

*Quorumdam molimina pro Paccoco
 Cardinale in Papam no-
 minando.*

Interea Cardinalium quamplurimi Pac- *Pallav. hist.*
 ceco Cardinali sua deferre suffragia *Conc. Trid.*
 X 5 *l. 14. c. 10.*
 decre- *num. 5.*

Sæcul. XVI.
A. C. 1559.
decreverant; tanta enim erat hujus Purpurati existimatio, ut aliquamdiu de ipso solo in Papam eligendo ageretur, quinimo die decima octava Decembris illius electio tam certa credebatur, ut pro antiquo abusu jamjam in ejusmodi eventibus in consuetudinem abeunte Cardinalium famuli cubile Pacceci deprædari, ac evertere molirentur. Præterea, cum in prima suffragiorum collectione plures eidem faverent, assumpta, quam *accessum* vocant, electionis norma Carpiensis Cardinalis aperte eidem suum detulit suffragium, ceterosque, ut ejus exemplum imitarentur, hortatus est, unde Paccecus solus viginti septem suffragatores habebat: cum vero hic numerus nondum sufficeret, sacrum Collegium mox mutata rerum facie nec Hispanum, nec Gallum in Papam eligere statuit.

§. XLII.

Medicæus Cardinalis in Papam electus.

Pallav. n. 8.
Thu. Spond.
hoc ann.
num. 37.
Ciaccon. t. 3.
p. 867.
Raynald.
ad hunc
ann. n. 38.
Ergo Purpurati in Cardinalem Mantuanum, qui jam antea a Ferrariensi Cardinale proponebatur, propendere incipiunt; verum hujus electioni Farnesius, & Caraffa sese vehementer opposcentes, eundem penitus excludunt: unde crebræ oriebantur contentiones, quibus

quibus interea ferventibus Mantuanus in suo cubili tranquillus substitit, suosque amicos, ut a cœpto consilio desisterent, rogavit: minime enim tolerare voluit, quod sui causa diutius adhuc comitia sacra non sine magno Ecclesiæ præjudicio ob hæc inducias imminenti protraherentur. Postea Cardinalium vota duntaxat ad alios duos Purpuratos conspirare videbantur, quorum primus erat Cæsius, quem Paulus III. purpura decoraverat, Gallis que erat quidem acceptus, Hispanis tamen exosus. Alter erat Joannes Angelus Medicæus Cardinalis sexaginta annos natus: attamen ex alia Medicæorum stirpe, quam Florentina ortus erat; nam se Mediquinum, seu Medicinum nominabat, fratremque habebat Marinianum Marchionem, cujus frequens supra mentio occurrebat: Hic idem illa nocte, quæ Redemptoris Nativitatem insequitur, ante diem vigesimam sextam Decembris eligebatur, eidemque ex quadraginta quatuor Cardinalibus præcipue suffragabantur ambo Caraffæ Carolus, & Alphonsus fratres, Alexander Farnesius, Guido Ascanius, Sfortia, Sanflorianus, Thesaurarius, Ludovicus Guisus, horumque fautores.

Sæcul. XVI.
A.C. 1559.

Sæcul. XVI.

A.C. 1559.

§. XLIII.

Pii IV. nomen a neo-electo Pontifice assumptum; ejusdem profapia.

Igitur Pontifex recens electus assumpto Pii IV. nomine Pontificiis insignibus ornatus pro more a cunctis Cardinalibus debitæ submissiois obsequium exceperat, præprimis vero Cardinalis Carrafa coram illo in genua procumbens omnes injurias ejus familiæ, Patru sui honori, atque Inquisitionis tribunal a populo illatas clementer remitti precabatur: equidem Pontifex nonnihil tergiversabatur, ast ad Sancti Angeli Cardinalis, aliorumque preces delicti veniam pollicebatur: dummodo damna Ecclesiis, Palatiis, ac hominibus illata repararentur. His ita stabilitis Pontifex consueta pompa ad Basilicam Sancti Petri delatus inde ad Vaticanum deducebatur.

Ceterum neo-electus Papa patria erat Mediolanensis, patremque habuit Bernardinum Medicinum, seu Medicinum, qui omnia Mediolanensis Ducis vectigalia conductio nomine sibi obnoxia habens Cæciliam Serbelloniam sibi copulabat, ex qua etiam quatuordecim proles susceperat, ex quibus Joannes Jacobus Mariniani, seu Meleniani

Mar-

Marchio natu major erat: minor vero ^{Sæcul. XVI.}
 Joannes Angelus ad supremum Ec- ^{A. C. 1559.}
 clesiæ regimen assumptus, Piusque IV.
 vocatus. Referunt nonnulli, quod spe-
 ctata hujus Pontificis dignitate Cosmas
 magnus Etruriæ Dux Medicinæ Medio-
 lanensem velut sibi sanguine junctum, at-
 que ex eodem Medicæorum genere or-
 tum veneratus sit. Insuper ad amplissi-
 mos Pii IV. honores non parum contu-
 lisse videntur supremæ dignitates, ad
 quas Marinianus Marchio ejus frater e-
 vehebatur; quippe Pius, priusquam ad
 universalis Ecclesiæ regimen assumere-
 tur, nil nisi Protonotarii munere sub Cle-
 mente VII. fungebatur, progressu tamen
 temporis Farnesii Cardinalis benevolen-
 tiam aucupatus, ejusque amicitia po-
 titus, ab eodem Cardinale, cum sub
 nomine Pauli III. Papa crearetur, va-
 riis, iisque honorificis legationibus, nec-
 non pluribus beneficiis augebatur, do-
 nec tandem Anno Domini millesimo
 quingentesimo quadragesimo nono die
 octava Aprilis Cardinalium Collegio ad-
 scriberetur. Nominabatur etiam a Ju-
 lio III. Legatus in exercitu contra Par-
 mensem Ducem instructo.

Sæcul. XVI.

A.C. 1559.

§. XLIV.

Equitum comitia Gandavi a Philippo II. celebrata, necnon Margarita Parmensis in Belgii Gubernatricem nominata.

*Thuan. l. c.
Strada de
bello Belgico.*

Cum Philippi II. Hispaniæ Regis præsentia haud amplius in Belgio necessaria videretur, inde in Hispaniam reverti, ibidemque firmam sedem figere statuit: igitur primo Gandavum delatus ibidem Equitum aurei velleris comitia celebravit, atque inter ceteros præprimis Equites creabat Mantuanum, & Urbinatensem Duces: Ordinis vero insigne Guilielmo Croyo Renticæ Marchioni, Philippo Ligniensi Comiti, Balduino Lanoyo aliisque tradebat: rursus quoque aurei velleris Ordini inscripserat Octavium Parmæ Ducem, eoquod hic in priori bello illius insigne deposuisset, ut illud Ordinis S. Michaelis accipere valeret. Præterea Philippus Margaritam sororem suam, ac Parmensem Ducissam eo duntaxat fine ex Italia in Belgium evocabat, ut illius regimen eisdem committeret. Verum hujus electionem ægerrime ferebant Orangius Princeps, & Egemontius Comes, qui ambo ad hanc dignitatem adspirabant: attamen magis adhuc eorum indignatio exinde augebatur, quod Philippus regi-

regiminis focium Margaritæ adjecerit Sæcul. XVI.
A.C. 1559.
Perrenotum Granvellanum Atrebatensem Episcopum, cui ambo infensi erant, ac vicissim ab eo parvi pendebantur. Nihilominus Rex rebus ita dispositis mense septembri Anno post Christum natum millesimo quingentesimo quinquagesimo nono in Hispaniam maritimo itinere contendit: ast Laredum prætervectus tam sæva tempestate agitabatur, ut ipse vix portum attingeret: classis vero suæ prætoria navis pretiosa suppellectili onusta aquis submergeretur, ceteræ vero omnes aut disruptæ, aut dissipatæ perirent, excepto illo, quo ipse vehebatur, navigio, quod tamen malo, velisque destitutum adeo dilaceratum fuerat, ut haud amplius usui esse posset.

§. XLV.

Philippus Rex sævam tempestatem eluclatus, atque in Hispaniam delatus.

Nihilominus Philippus Rex tandem Strada l. c.
Beicar. l. c.
ad Hispaniæ oras delatus die vigesima quarta septembris Hispalim pervenit, ubi primas, præcipuasque curas suas unice eo intendit, ut Hispaniæ Regnum ab hæresibus recens natis expurgaret, ac Lutheri sectam inde penitus eliminaret, hoc suo zelo summas Deo grates
pro

Sæcul. XVI. A.C. 1559. pro accepto beneficio redditurus: certo enim sibi persuasum habebat, quod ex singulari divini Numinis dispositione, ac præsidio per opem humanas vires excellentem mortis periculum eluctatus fuerit: igitur primo Hispalim contendit, ubi hæresis jam latius serpere cœperat, ac Doctores in Collegio sancti Isidori hac peste infecti ceteros erroneis opinionibus imbuebant.

§. XLVI.

Hæretici adventante Philippo Hispalim multati.

Thuan. l. c. Belcar. tom. l. 28. n. 39. Itaque adventante Philippo Rege sacræ Inquisitionis Judicibus omnes de hæresi suspectos comprehendi, eorumque causam dijudicari, atque ad rogi supplicium tredecim viros damnari præcepit: hos inter præcipuus erat Joannes Pontius Legionensis Roderici Pontii Bailenii Comitis Filius tanquam contumax Lutheri Sæctator combustus periit, eodemque supplicio affecti sunt Joannes Consalvus Concionator, quatuorque fœminæ Isabella Venia, Maria Viroesia, Cornelia & Bohorquia: cum vero Væniæ ædes ad eorum conventicula patuissent, hinc eadem, qua hæc mulier morti adjudicata est, sententia illius quoque domus solo æquata fuit: ceteri vero omnes hæreseos rei postea eodem supplicio fuere sublati,

sublati, quin pro iis quisquam deprecari auderet, imo ne ipsi quidem Constantino Pontio parcebatur, quamvis eum mitius haberi, privatae quaedam rationes suadere viderentur (*).

Sæcul. XVI.
A.C. 1559.

§. XLVII.

(*) Hanc quidem rationem manifestat Thuanus, asserens: *Constantinus qui a sacris Confessionibus diu Cæsari, eique in solitudine sua post Imperii, ac Regnorum abdicationem, ac postremo animam agenti semper præsto fuerat, ad idem mox tribunal raptus in tetro carcere paulo ante expiraverat. Quod autem Thuanus erret, aliusque Constantinus Pontius Carolo adstiterit, Burchardus Struvius in corpore Hist. Germanicæ tom. 2. Period. 10. Sect. 4. n. 80. dum Rafslerum confutat, his verbis ostendit: Male hæc habent Maximilianum Rafslerum, qui in Vindic. Diplom. Ludov. n. XII. injuriam hoc ipso Carolo fieri putat ingentem, qui etiam Scriptores hoc asserentes variorum redarguit errorum, icet autem in hæc ipsi facile adsentiar, nullum fuisse Carolo a sacris Cacallam, falsum tamen est, quod Rafslerus adserit, Pontium superstite Imperatore Hispali in vincula fuisse conjectum: neque enim Constantinus, Canonicus Hispalensis, prout ex Patre Sandoval in historia vitæ Caroli V. in Monasterio pag. 314. patet, dum ait: Cum Dominum de Guzman Monachum Hispali in carcerem duxissent, Cæsar effatus, hunc comprehen-*
Hist. Eccles. Tom. XLII. Y di,

Sæc. XVI.
A. C. 1559.

§. XLVII.

Constantinus Pontius post mortem in
jus vocatus.

Thuan. l. 23. **H**ic idem Constantinus, qui latino Con-
Sarpus hist. stantius Fontius, Gallico vero no-
Conc. Trid. mine Pontius mutata litera F. in P. no-
l. 35. p. 399 minabatur, vir magni meriti, Theolo-
Varillas hist. giæ Doctor, Hispalensis Canonicus, at-
des hæres l. que in Caroli V. Aula Concionator erat,
23. tom 5. p & comitabatur Philippum II. in Angliam
176. & 177. euntem, ubi abs dubio Protestantium
Pallav. l. 14. errores haurire cœperat, ob quos etiam
c. II. n. 3. ab Inquisitionis tribunali captus extre-
mo supplicio afficiebatur: sententiam ta-
men, quæ vulgo *fidei iudicium* appella-
tur, jam antea mortuus excipere haud
poterat, post mortem tamen ejus effi-
gies populo in spectaculum exhibebatur.
Referunt Scriptores Hispani, quod sibi
met ipsi mortem intulerit, venamque
confracti vitri frusto aperuerit, ut sup-
plicii sibi præparati ignominiam effuge-
ret. Hic carceri mandabatur, superstite
adhuc Carolo V. Imperatore, qui eum

*di, qui id mentis simplicitate meruisset, audiens-
que Constantinum Canonicum dictæ urbis pariter
comprehensum, ille, inquit, hæreticus ingens
erit, si hæreticum ipsum fuisse apparebit. Sic
etiam evenit, quemadmodum iudicium quidam
postea asseveravit, ipsum nempe ex hæreticis ma-
ximis unum fuisse.*

Sæc. XVI.
A.C. 1559.

in vincula fuisse conjectum intelligens, ille, inquiebat, *hæreticus ingens erit, si hæreticum ipsum fuisse apparebit*: his verbis autem significare voluit Cæsar, quod Pontius insignis plane hypocrita fuerit, si adeo scite pietatem simulare, & hæresin occultare valuit. Cum ergo Inquisitores illum utpote jamjam defunctum rogi supplicio e medio tollere haud potuerint, ejus quasi concionantis effigiem adduci, eamque cuidam cathedræ imponi jusserunt, ita, ut hæc effigies Constantinum exhiberet, quatenus dexteram paulo elevatam, lævam vero eidem suggestui innixam teneret. Hoc spectaculum primo plerisque adstantium lacrimas extorserat, quas vero mox risus excipiebat, ac denique straminea hæc effigies Concionatoris speciem exhibens indignationem excitabat.

§. XLVIII.

Joannes Ægidius Concionator pari supplicio multatus.

Eodem insuper modo plectebatur celebris quidam Hispalensis Præco nomine Joannes Ægidius, quem præpora mors vivum Inquisitionis severitati invadebat. Hic olim a Carolo V. ad Dertosanum Episcopatum nominabatur, non sine magna Inquisitorum indignatione,

*Thuan. l. c.
Hist. des
Martyr l. 3.
fol 505. edit.
1582.*

Y 2

qua-

Sæcul. XVI.
A.C. 1559.

quapropter hi, ut illum ab hujus dignitatis possessione arcerent (*), diu, acriterque adversus eum actionem intendebant, ea autem nondum absoluta Ægidius fati cesserat: nihilominus fidei Censores ejus cadaver in jus vocant, eumque, licet jamjam vivis ereptus esset, ad mortem condemnant, atque illum tanquam per machinam excitatum in straminea effigie populo ad spectaculum sistunt, & sententiam in illum pronuntiatam exequentur.

§. XLIX.

Bartholomæus Caranza ob hæresis crimen carceri datus.

Thuan. l. c.
Spond. hoc
ann n. 29.
Pallav. l. 14.
c. 11. n. 4.

Sequenti mense Octobri eadem poenarum severitate cum aliis de eodem crimine accusatis apud Pinciam Vallem actum est; ibi enim spectante Philippo Rege

(*) Quod Ægidius ab Inquisitoribus ideo fuerit carceri mancipatus, ut illum, ne Episcopatum consequeretur, præpedirent, id a Continuatore mere in Inquisitionis odium confectum fuit, cum ipse Thuanus, l. c. quamvis hæreticos excusare studeat, magis tamen ingenue fateatur, quod Ægidius hæresis postulator, ac Dominici a Soto hortatu publico errorem suum recantaverit.

Rege (*) viginti octo ex præcipua illius regionis Nobilitate de Lutheri hæresi plene convicti fuere combusti: ut vero importunas parentum, & amicorum, qui reis favebant, preces præveniret, voto se obstrinxerat, semetipsum ad Caroli unici filii sui rogum ligna asportaturum, si ipse vel unquam in Lutheri hæresin incideret. Insuper in eadem urbe, quam Pinciam Vallem vocant, Bartholomæus Caranza Toletanus Archipræful, ac primus Hispaniæ Prælatus carceri dabatur. Is erat ex Ordine S. Dominici, quem Philippus II. Rex Mariam sibi in conjugem selecturus secum in Angliam eo fine deducebat, ut ad Religionem Catholicam ibidem restaurandam, & ipse suam impenderet operam: quinimo illum Reginæ conscientiam fuisse moderatum, referunt Scriptorum nonnulli: anno autem Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo septimo ab

Sæcul. XVI.
A.C. 1559.

Y 3

eodem

(*) Philippum huic spectaculo præsentem haud fuisse Thuanus his verbis testatur: *Alii id mense Majo extremo actum scribunt; quod si ita est, potius spectante Carolo Principe Philippi Filio, & ut alii addunt, ejus sorore Joannæ Principis Lusitanicæ vidua id actum est, nam Philippus nondum e Belgio excesserat, qui quarta Kalendis Septembris velleris aurei Ordinem Gandavi celebravit.*

Sæc. XVI.
A. C. 1559.

eodem Philippo ad Toletanum Archiepiscopatum nominabatur, cum vero Carolus V, in sua eremo apud D. Justum in postremis vitæ suæ diebus hujus Præfatis præsentia frui peroptaret, is eidem quoque morienti adstitit: dein cum post Caroli obitum suspicio invalesceret, perinde ac si hic Imperator de fide catholica minus recte sentiens decessisset, hujusque mutationis culpa in Caranzam rejiceretur, hinc Ferdinandus Valdezius Hispalensis Archiepiscopus, ac supremus Hispaniæ Inquisitor illum, cum suam Diocesim lustraret, Anno Christi millesimo quingentesimo quinquagesimo nono die vigesima secunda Augusti eo tempore comprehendi jusserat, id Papa, ac Rege permittentibus, eo quod de hæresi a quibusdam accusatus esset. Ergo apud Pinciam Vallem, seu Valdoleti custodiæ datur, necnon judicii acta in eum instruantur: cum vero hosce judices tanquam suspectos recusaret, atque ab iis ad Pontificem provocaret, Rex consentiente Papa alios nominabat, qui in ejus causam inquirerent, ut omnia judicii acta denique Romam transmitti possent, ibidemque totum negotium lata sententia definiretur: verum ea res adeo protrahatur, ut nonnisi Anno salutis nostræ millesimo quingentesimo sexagesimo quarto causa penitus decisa fuisset.

§. L.

§. L.

*Daniæ Regni res.*Sæcul. XVI
A.C. 1559.

Christiernus, seu Christianus hujus
 Nominis secundus, & tertius
 ambo Daniæ Reges jam ineunte Anno
 post Christum natum millesimo quingen-
 tesimo quinquagesimo nono e vivis ex-
 cesserant, ex his Christianus II. ann. Christi
 millesimo quingentesimo vigesimo tertio
 ob suam immanitatem a suis subditis re-
 gno pulsus in Belgium secessit, ac de-
 cimo post anno Hollandorum ope fretus
 denuo solium suum conscendere tenta-
 bat: verum captus, atque in carcerem
 conjectus ibidem usque ad vigesimam
 quintam Januarii diem anni supra mil-
 lesimum quingentesimi quinquagesimi
 noni detinebatur, ubi etiam annos se-
 ptuaginta octo natus obiit. Huic jam-
 jam anno Salvatoris millesimo quingen-
 tesimo vigesimo tertio subrogatus fuerat,
 ejusdem Patruus Fridericus I. Holsatiæ
 Dux cognomine Pacificus, cum autem
 & ipse anno Incarnationis Dominicæ mil-
 lesimo quingentesimo trigesimo quinto
 mortalitatem exueret, Christiernus, seu
 Christianus III. ejusdem Nepos anno a
 nativitate Christi millesimo quingente-
 simo trigesimo septimo electus, ac mo-
 re Protestantium, quorum sectam ample-
 xus eandem quoque in regnum invexe-

Chytræus
Saxon. l. 9.
§ 13. 14. §
15.
Thuan. l. 6.

Y 4

rat,

Sæcul. XVI. rat, inauguratus fuit; ceterum magna
 A. C. 1559. animi æquitate, ac moderatione regnum
 administrabat, necnon Hafniense Colle-
 gium, atque in eo locupletissimam Bi-
 bliothecam instituit: mire enim assidua
 librorum lectione, ac literatorum con-
 sortio delectabatur. Denique, cum an-
 nos ferme viginti quatuor regnasset, o-
 biit anno salutis reparatæ millesimo quin-
 gentesimo quinquagesimo nono die pri-
 ma januarii, seu viginti quatuor diebus
 ante mortem Christiani II. Patruelis sui,
 quem tunc captivum (ut fertur) per-
 humane invisit, cumque ambo plurimum
 familiari colloquio simul contulissent,
 tandem mutuas sibi invicem injurias ple-
 ne condonavere. Eo tempore Christianus
 III. nonnisi quinquagesimum sextum
 ætatis suæ annum agebat, atque ex con-
 juge sua Dorothea Magni Saxonie Ducis
 filia plures filios, præcipue vero Fri-
 dericum II. Regni hæredem relinque-
 bat.

§. LI.

*Dithmarsia a Friderico II. ex-
pugnata.*

*Chytræus &
Thuan l. c.
Spond. hoc
ann. n. 2.* Obtento regni solio Fridericus II. ar-
 ma sua convertit in Dithmarsianam
 Provinciam, quæ Holfatiæ Ducis im-
 perio obnoxia in Slesvicensi Ducatu ad
 Albis oritia sita est, cujus incolas cum circa
 annum

annum Domini millesimum centesi- ^{Sæcul. XVI.}
 mum quinquagesimum jugum ex- ^{A.C. 1559.}
 cuterent, tandem Joannes Daniæ &
 Sueciæ Rex Anno Christi millesimo
 quingentesimo in ordinem redigere ten-
 tabat: verum ab eis repulsus una cum
 præcipua Holsatorum nobilitate cæsus
 est. Denique hæ gentes libertatem
 suam, quam per quatuor omnino sæ-
 cula sartam servabant, rursus hoc anno
 millesimo quingentesimo quinquagesimo
 nono amiserunt regnante Friderico II.
 qui tertio prælio ab Adolpho Holsatiæ
 Duce, ac Danici exercitus Præfecto de-
 victus fuerat: quapropter quinque hu-
 jus regionis Viri die decima quinta
 Junii Daniæ Principes in suis castris
 conveniunt, eisque exponunt, quod
 salva vita sua, bonisque sese submit-
 tere parati essent. Ea res diu multum-
 que in Senatu agitabatur, tandem vero,
 cum Adolphus rem lenitate potius com-
 ponendam censeret, ceteri omnes in
 eandem abiire sententiam, moxque
 Dithmarsianis pax concedebatur. Parta
 hac victoria Fridericus tum nonnisi vi-
 gesimum quintum ætatis suæ annun-
 agens, die vigesima Augusti inaugurari
 voluit, anno vero sequenti Ferdinandus
 Imperator foedus inter hæc gentes, &
 Daniæ Principes initum ratum habebat,
 illudque auctoritate Cæsarea firmabat.

Sæcul. XVI. Ceterum pacis conditiones, quas Historici fufius referunt, non minus Victori erant gloriofæ, quam devictis admodum proficux.

§. LII.

*Theologicæ Facultatis Parisiensis
censuræ.*

*Argentre
Coll. Et. jud.
de novis
error. tom. I.
p. 21. t. 2.
p. 277.*

Hoc anno quasdam censuras a Parisiensi Facultate Theologica pronuntiatas fuisse comperimus, ac præprimis die quarta Aprilis petente Curcellio Syndico damnabatur liber, cui titulus: *Instructio Christiana pro pueris*: postquam igitur Facultas ex hoc libro quasdam decerpserat propositiones, tandem conclusit, *hunc librum esse maxime perniciosum, pestiferum, destructorem potius juventutis instituendæ, quam instructorem, non tantum quia pleraque omittit necessaria ad instructionem puerorum, uti sunt dogmata de confessione Sacramentali, de invocatione Sanctorum, de precibus pro defunctis, de audiendo Sacro, &c. Et in hoc, quod dicit: Solus Christus Dominus est Mediator, & Advocatus pro nobis, aperte est hæreticus, & passim suspectus de hæresi Sacramentariorum.*

Altera censura die decimo quinto ejusdem Mensis Augusti lata perstringebatur liber a Senatu ad Facultatem transmissus, cui titulus: *Modus in literis*

ris Gallicis prompte, & faciliter addiscendi, Sæcul. XVI.
A.C. 1559.
 quomodo quis rite legere prompte scribere,
 simulque in omni necessitate Deum orare va-
 leat. Hic liber, cujus Author erat Pe-
 trus Habertus, Parisiis Regis privile-
 gio munitus prodiit, quem Facultas
 mature perlegit, examinavitque, atque
 ex eo duodecim deprompsit propositio-
 nes, quas sequentibus censuris notabat:
 Harum propositio prima erat hæc: *Ab
 illo solo omne tuum bonum, salusque penitus
 dependet.* Hæc propositio, inquit Fa-
 cultas, collata cum aliis consequentibus ejus-
 dem libri propositionibus, scilicet decima, &
 undecima, excludens præceptorum Ecclesia-
 sticorum observantiam, cooperationem liberi
 arbitrii, bona opera, Sanctorum interces-
 sionem, vim Sacramentorum & efficaciam,
 sine quibus non est salus, contraria est sacræ
 Scripturæ.

II. Oratio, *Sancta Maria ora pro no-
 bis, est omittenda.* Author, ita censebant
 Doctores, perniciose & Schismaticæ contra
 antiquam, & receptam Ecclesiæ consuetudi-
 nem, dividit modum salutandi divam Vir-
 ginem Mariam, instituendis potissimum pue-
 ris proponi solitum, subdole nomen Mariæ
 suppressit, & non sine vehementi suspitione
 negantium divam Mariam, & Sanctos
 esse orandos, omittit orationem, *Sancta
 Maria ora pro nobis &c.*

III. Cre

Sæcul XVI.
A.C. 1559.

III. *Credo quod Christus Dominus &c. qui est solus Mediator, & Advocatus orans pro nobis. Hæc propositio sic indistincte posita excludit Sanctorum intercessionem, & avertit Christi fideles, præsertim simplices & parvulos a precibus ad illos fundendis, proinde vehementer de hæresi suspecta est.*

IV. *Quicquid in nobis est, nihil boni in nobis reperimus. Hæc propositio sic indistincte posita conspirat hæresi lutheranae, olim a facultate damnatæ; quod, quicquid in nobis est, peccatum est.*

V. *Non facies tibi sculptile. Hic locus, inquit Facultas, unus est ex multis sacre Scripturæ, quos simplicibus, & pusillis, qui non habent sensus exercitatos, lingua vernacula sic nude & sine explicatione proponi, olim fuisse, & adhuc nunc esse Religioni Christianæ valde perniciosum experimur.*

VI. *Memento requiei. Hæc propositio sequenti censura notatur: „licet Author proponendo præceptum de sanctificatione Sabbati reddat ad verbum Scripturæ contextum, tamen quia hoc vernaculum vocabulum, REPOS, nec hoc loco exprimit, aut insinuat diem Dominicum, qui in lege Evangelica Sabbato & requiei judæorum successit, nec in toto libro meminit illius diei Dominici, nec festorum, quæ ab Ecclesia observari solent, hac versione nec sufficienter, nec Christiane pueros & simplices instituit.*

VII.

VII. *Nec illi addas, nec demas: licet nihil, censent Facultatis Doctores, contrarium, Sacrae Scripturae sit addendum, tamen Auctor in hac puerorum institutione locum Scripturae sine ulla explicatione subdole proponit, quo haeretici falso, & perniciose intendunt nihil esse recipiendum, faciendum, aut omittendum, nisi quod sit in sacra Scriptura expressum.*

Sæcul XVI,
A. C. 1559.

VIII. *Expecto omne meum bonum, ac felicitatem a tua sola benedictione. Hæc propositio simili censura, ac prima perstringitur.*

IX. *Si Castorem, & Pollucem Gentilium & Paganorum rejicis, non sis tibi metipsum Sydus &c. „Captiose & irreverenter sub nominibus Castoris & Pollucis, videtur innuere in periculis non esse invocandam Virginem Mariam, nec ceteros Sanctos.*

X. & XI. *In te solo est spes mea, ego nullam spem nisi in tuam solam bonitatem habeo: Non aliam habemus securitatem, & refugium nisi in te solo. Ambæ hæc propositiones censuram primæ æqualem ferebant.*

XII. *Oratio in die, ubi ad Synaxin acceditur, recitanda. Hæc oratio fuit condemnata, eo quod oratio sit Calviniana, qua suos olim Discipulos instruebat.*

Die decima sexta Junii eadem Facultas habito Sorbonnæ conventu deliberabat, an librorum, quos Paulus IV, Papa

Sædul. XVI. Papa damnaverat, Indicem unacum
A.C. 1559. Doctorum approbatione typis vulgandi
 facultas concedenda esset, hancque in
 rem visum est Magistris istis, ut di-
 ctus catalogus diligenter prius perleg-
 endus esset a quibusdam ex Magistris
 nostris, ad quorum relationem facul-
 tas videret, quid esset agendum. Ob-
 latum est insuper in eodem congressu
 opus jamjam impressum Joannis Feri in
 Matthæum, illudque offerebatur, eo fine,
 ut examini subjectum, si opus fuerit,
 corrigeretur. Ad hoc vero censuerunt
 Doctores, librum hunc impressum, quod
 scateret plurimis erroribus, ac hæresibus,
 quemadmodum dixerunt, & docuerunt
 quidam ex Magistris nominatis, qui illum
 legerunt diligenter, esse supprimendum,
 indignumque esse emendatione, ac cor-
 rectione, ut imprimatur, ne sub nomine
 correctorum simul incorrecti vendantur,
 qui jam sunt in Germania, & Burgundia
 impressi.

Vide supra
Lib. CLIII.
§. 109.
& seq.

Die vigesima tertia Augusti Facul-
 tas rursus congregata deliberabat circa
 propositionem, quam nonnulli Regii Sena-
 tus Patres in nupero suo, ut vocant,
 Mercuriali confessu, circa necessitatem
 Synodi, ac circa hæreticorum poenas
 usque ad hujus Concilii celebrationem
 differendas enuntiabant: Hanc vero
 propositionem ipsemet Franciscus II. Rex
 ad

ad Facultatem deferebat, his conce-
 ptam verbis: *In dubiis, ac opinionum va-*
rietate, quæ tam circa Sancta Ecclesiæ Sa-
cramenta, Constitutiones & Dei, necnon
Ecclesiæ Catholicæ traditiones, quam circa
Missam, & pretiosi Corporis Christi Domini
consecrationem emergunt, ad novum Con-
cilium recurrendum est, interea vero solitæ
hæreticorum pœnæ suspendantur, ac cuili-
bet opinandi libertas relinquatur. „Hæc
 „propositio, declarat Facultas, quæ
 „nunquam in controversiam venire de-
 „buisse, & plane hæretica, sacramen-
 „taria, perniciosissima, errorum om-
 „nium, atque hæresum confirmativa,
 „Reipublicæ Christianæ, tam Ecclesia-
 „sticæ, quam civilis everfiva, & qui-
 „cunque eam quomodolibet defenderit,
 „hæreticus, sacramentarius, ac totius
 „Reipublicæ conturbator censendus est.”

Sæc. XVI.
 A.C. 1559.
 Argentre
 t. 6. p. 279.

§. LIII.

*Franciæ Regis epistola ad Facultatem
 Theologicam.*

Biduo post Facultas a Rege epistolam
 recepit hujus tenoris: Carissimis, ac
 dilectis Decano, & Facultatis Theo-
 logicæ Parisiensis Doctoribus. „Ca-
 „rissimi, ac dilecti: considerantes singu-
 „larem affectum, ac pietatem, qua de-
 „functus Rex noster admodum hono-
 „randus Dominus, ac Parens, quem
 Deus

Sæcul. XVI. „Deus liberet, hæresum ac pravorum
A.C. 1559. „dogmatum extirpationi incubuerit:
 „ex altera vero parte nos pariter in hoc
 „piam, sanctamque ejus voluntatem fe-
 „qui cupientes, cum is præter alia volue-
 „rit, ac desiderarit, ut quædam opinio
 „per quosdam suos Ministros recens
 „propugnata, nimirum, quod in dubio,
 „atque opinionum diversitate tam circa
 „Sanctum Altaris Sacramentum, & Missæ
 „Sacrificium, quam circa alia Ecclesiæ
 „Sacramenta novum sit convocandum
 „Concilium, atque interea suspenden-
 „das esse omnes castigationes non recte
 „sentientium, necnon suam cuilibet
 „libertatem esse relinquendam, cum hæc
 „propositio, præterquam quod cuilibet
 „pio Christiano notorie sit seditiosa,
 „scandalosa, & directe unioni Ecclesiæ
 „contraria, insuper in ea simus animi
 „voluntate, ut omnia fiant per illos, qui
 „de ejusmodi perniciosis opinionibus ma-
 „gis exactam habent cognitionem, hinc
 „vos rogamus, ac etiam præcipimus,
 „ut mox recepta hac epistola præsen-
 „tem propositionem sua perstringatis
 „censura, si illam necdum censura no-
 „tastis, aut si ex voluntate viventis,
 „nunc defuncti Regis nostri Domini &
 „Patris, necnon & Regni nostri censuram
 „ullam tulissetis: hanc ergo censuram
 „nulla mora acceptis hisce literis vestro
 chiro-

„chirographo munitam nostro dilecto, Sæcul. XVI.
 „ac fideli Confiliario, & Generali Pari- A.C. 1559.
 „sienfis Curiaë nostræ Procuratori clau-
 „sam & signatam tradatis, ut per il-
 „lum ad nos transmittatur, qui etiam
 „vobis referet, quid juxta bonum, &
 „æquum nobis agendum videbitur.,
 Accepta igitur hac epistola Mailliardus
 Decanus censuram occlusam, ac sigillo
 firmatam præfente Moncho Doctore
 die vigesima octava Augusti Procura-
 tori Generali transmissit, ad Regem de-
 ferendam.

§. LIV.

Martimbosii Propositiones damnatæ.

Die decima quinta Junii Curcellius *Argentre*
 Syndicus prælegit sententiam con- p. 279.
 tra Magistrum Nicolaum de Martimbos
 pronuntiatam, vi cujus hic Doctor Ver-
 bum Dei prædicare, confessiones ex-
 cipere, atque in Facultate docere pro-
 hibebatur: die autem prima Julii ea-
 dem Facultas Conventu Sorbonnæ ha-
 bito post rem Divinam de Spiritu sancto
 peractam circa quædam negotia statum,
 ac honorem Facultatis concernentia
 deliberabat, ibidemque prælecta est Sen-
 tentia contra Magistrum Nicolaum de
 Martimbos, Sylvanectensem Theologum
 a Rege & privato consilio lata, ex occasio-
 ne quorundam tumultuum in hac urbe

Hist. Eccles. Tom. XLIII. Z exci-

Sæc. XVI.
A.C. 1559.

excitatorum, necnon ob quasdam propositiones, quas idem Doctor Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto ex suggestu dictaverat. Itaque perlecto hoc decreto major pars Magistrorum censuit, quod sententia hæc haberetur in forma authentica & probata, priusquam aliquid statueretur contra dictum doctorem de Martimbos, qui tunc Congregationi aderat, hinc data est provincia habendi hanc Sententiam Magistro de Courcelles Syndico Facultatis, ut majori cum cognitione quidpiam constitueretur.

Die secunda Septembris prælectum est decretum Regium contra Magistrum Nicolaum de Martimbos, erat que extractum legitime ex Consilii privati tabulis ipsius Regis die duodecima Februarii Anno millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo, quo audito & lecto, ac diligenter consideratis his, quæ in illo continentur, censuit Facultas contra ipsum Martimbos, quod non gauderet fructibus dictæ facultatis, quousque purgatus fuerit.

§. LV.

Propositiones a Rege ad Facultatem delatæ, atque ab eadem damnatæ.

Die

Die nona Septembris Rex plures alias Sæc. XVI.
A.C. 1559.
propositiones rursus ad Facultatem

deferebat, ut ipsa suum desuper iudicium ferret. Hæ autem numero erant quinque, quarum prima ita sonabat: *Nulla est quoad Sacramenti substantiam controversia apud illos, qui de Missa aliisque rebus disputant.* „Hæc propositio inquit Facultas, est manifeste falsa, hæretica, & Sacramentaria, & quicumque eam asserit, declarat se fautorem, & defensorem Sacramentariorum.

II. *Quantumvis aliquis circa formam Sacramentorum dissentiat, nimirum, quod Altaris Sacramentum admittat, ritus tamen, & Missæ formam rejiciat, non ea puniendus est severitate, qua illi, qui negant Sanctæ Communionis Sacramentum. Ad hanc propositionem Facultas inquit: quicumque hanc hypothesein proponit, captiose, & schismaticè videtur Missam rejicere, favere, & conspirare Sacramentariis.*

III. *Circa hæc dubia convocandum esset Concilium: censura illius est sequens: Hæc propositio in dubium revocans, quæ ab universalibus Conciliis, inspirante Spiritu Sancto, de Sacramentis, & maxime de Sacramento Eucharistice decisa sunt, & decreta, & ab universali Ecclesia hætenus recepta, falsa est, Schismatica, & hæretica, autoremque illius declarat dubium in fide,*

Z 2

hæreti-

Sæcul. XVI. hæreticum & conturbatorem pacis, & uni-
 A.C. 1559. tatis Ecclesiasticæ.

IV. *Judices, qui Sacramentarios juxta edictum punierunt, judicarunt juxta legem Mosaicæ Religionem: qui vero aliter judicarunt, hi sententiam pronuntiarunt secundum legem gratiæ, quam nunc habemus. Prior hujus propositionis pars legem Mosaicam perstringens justo Regis edicto, & recto judicium judicio, injuria est; altera pars impunitatem hæreticis, & Sacramentariis concedens, eoque in suis fovens erroribus, seditiosa est, Schismatica, sanctis Patrum Canonibus, sacris Ecclesiæ Conciliis, legi etiam gratiæ, quæ veteri non adversatur, contraria, & hæretica, Statum utrumque civilem, & Ecclesiasticum, imo universam Rempublicam perniciosissime conturbat, & evertit.*

V. *Quicquid in Ecclesia factum, ne ipsa quidem Sacramenti Altaris administratio digne fuit facta, eoquod potissimi ex Sacerdotibus fuere concubinarij, hinc omni studio Synodus est convocanda: insuper populus non percepit ea, quæ Ecclesia fecit. Hujus propositionis censura est hæc: Prima pars sic in universum prolata ac etiam ad administrationem Sacramenti Altaris determinata, est falsa, hæretica, & in Spiritum sanctum blasphema; ratio autem, quæ subjungitur, nulla est, assertio temeraria, & Ordini Sacerdotali injuriosa. Tertia pars est captiosa & suspecta. Ultima pars in-*
 nuens

nuens oportere populum intelligere, quæ sunt in Ecclesia, est error Valdensium, & Meldensium.

Sæc. XVI.
A.C. 1559.

§. LVI.

Magoti Propositiones censuris notatæ.

Eodem mense Septembri die decima tertia rursus aliæ octo propositiones circa Religiosos, & justificationem ab Antonio Magoto Ordinis Fratrum Minorum pronuntiatæ damnabantur: eorumque prima erat: *Peccant fundantes claustra, & ingredientiæ sunt viri diabolici.*

II. *Omnes de Ordine Mendicantium sunt hæretici, & dantes eis eleemosynas sunt excommunicati.*

III. *Ingrediens Religionem, aut aliquem Ordinem, eo ipso inhabiles sunt ad servanda præcepta, & per consequens ad perveniendum ad Regnum cælorum.*

IV. *Augustinus, & Bernardus damnati sunt, nisi pœnitentiam egerint, de hoc, quod habuerint possessiones, & instituerint, & intraverint Religiones, & sic a Papa ad ultimum Religiosum omnes sunt hæretici.*

Omnes, inquit Facultas, hæ quatuor propositiones falsæ sunt, erroneæ, impicæ, & hæreticæ, jam olim in Concilio Constantiensi adversus Joannem Wiclef damnatæ.

V. *In cultu divino summa est vanitas, quod alii donis, alii proluxa, alii compta*

Sæcul. XVI. *oratione, alii cæremoniis Deo satisfacere*
 A. C. 1559. *contendant.*

Hæc propositio juxta Facultatis Doctores, est falsa, schismatica, & hæretica, a cultu divino retrahens.

VI. *Summa Evangelii est, Deum justum ex sola fide in Christum homines justificare.*

Hæc propositio est erronea, & hæretica.

VII. *Gloriari in propriis operibus, & in Dei voluntate opposita sunt, in bonitate & misericordia Dei est gloriandum, & non in operibus.*

Hæc propositio, inquit Facultas, in universum prolata quantum ad priorem partem est captiosa, & suspecta de hæresi. Postrema pars est falsa, & erronea.

VIII. *Ex expositione orationis Dominicæ: adveniat regnum tuum, non immerito regnum advenire dicimus, quia propriis meritis illud parare non possumus. Facultatis censura est sequens: Hæc propositio est captiosa, & valde suspecta de hæresi.*

§. LVII.

Quidam articulus Facultatis doctrinæ additus.

Argent. t. 1. Die sexta mensis Novembris Facultas
in append. in unum congregata circa sequen-
fol. XXI. & tia deliberabat negotia, ac primo qui-
1. 2. p. 281. dem Syndicus supplicavit, ut articuli
prædictæ facultatis, concernentes fidem
christia-

christianam edicto regio promulgati le-
gerentur, & omnes, ac singuli Magi-
stri & Baccalaurei subscriberent illis.
Hisce recitatis conclusum est, quod
inscriberentur prædicti articuli in tabu-
lis, & in eorum approbationem subscri-
berent omnes & singuli Magistri & Bac-
calaurei præsentis & futuri.

Præterea ex communi omnium de-
creto conclusum est, quod adjicerentur
alii articuli pro temporis conditione ne-
cessarii, quos inter præcipuus est se-
quens: „Credendum est, & certo te-
nendum ab omnibus fidelibus, quod
„in consecratione corporis, & sanguinis
„Christi fiat realis transsubstantiatio pa-
„nis materialis in verum corpus Christi,
„& vini in verum ejus sanguinem.„ De-
nique actum, quod Magistri, omnesque
Doctores afferrent libros de hæresi su-
spectos, aut hæreticos, si quos habe-
rent, ut catalogus librorum reproba-
torum rursus edatur: insuper prohibuit
facultas omnibus, & singulis Magistris,
ne quis ausu temerario Syngrapham su-
am nomine privato quibuscunque libris
visitandis apponat, sed eos afferat, &
tradat Facultati more solito.

§. LVIII.

Seichspei propositiones proscriptæ.

Z 4

Deni-

Sæcul. XVI.
A.C. 1559.

Sæcul XVI.
A.C. 1559.

Argent. t. 2.

p. 282. Et

271.

Vide infra l.

155. n. 53.

Denique die vigesima septima Novembris facultas tres Petri Seichespèi propositiones in Sorbonnico, ut vocant, actu suo propugnatas damnabat, eumque ad palinodiam compellebat. Harum autem prima his concepta erat verbis: *Infidelis quolibet actu ad gehennam adijcat.*

Hæc propositio adversatur Scripturæ sacræ.

II. *Non omnes moriuntur*: Hæc propositio repugnat sacræ Scripturæ.

III. *Cæli sunt animati*: Hæc propositio olim damnata ab Universitate Parisiensi falsa est, & erronea, revocans aliquam gentilium idololatriam una cum suis illationibus concessis.

Postea præcepit eadem facultas, has tres suprascriptas propositiones juxta censuram facultatis præscriptam a dicto Seichespéo revocandas in actu publico, & intelligibili voce sine additione, & diminutione illarum.

Præscribentem facultas sequentem revocationis formulam:

„Ego Frater Petrus Seichespée, alias Aridiensis, Ordinis Fratrum Prædicatorum, Baccalaureus formatus primæ licentiæ has tres suprascriptas propositiones, quas in actu meo Sorbonnico defendi, juxta censuram matris meæ revoco, & censuram ejusdem
„facul-

„facultatis ad illas approbo. „ Cum Sæcul. XVI. A.C. 1560.
 autem ille Baccalaureus propositionem, quæ infidelium actiones concernit, speci-
 ciatim revocare constanter detrectaret, hinc censuit eadem sacra Facultas
 præfatum Seichespéeum privandum esse per biennium fructibus, congrega-
 tionibus, & omni consortio dictæ facultatis, neque admittendum esse ante di-
 ctum tempus ad juramentum; si vero contigerit, dictum Seichespée nolle pa-
 rere facultati, & prædictas propositiones revocare modo præscripto, censuit
 eadem facultas, eum non esse admittendum ad doctoratus lauream, sed inperpe-
 tuum ea esse privandum.

§. LIX.

Inauguratio Pii IV. Pontificis.

Interea Pius IV. neo-electus Pontifex Raynal. n. 1. Onuphr. in vita Pii IV. Panvinius & Andr. Vistor. rel. in addit. ad Ciacon.
 die sexta Januarii sanctis tribus Re-
 gibus sacra anno sequenti millesimo
 quingentesimo sexagesimo inauguratus
 est, atque in hoc ritu insignia prorsus
 pietatis suæ specimina edidit. Post hæc
 in primo Purpuratorum Senatu Cardi-
 nalibus declarabat, sibi firmum, fixum-
 que esse, quod ad Religionem Catholicam
 in sua puritate conservandam, necnon
 ad redintegrandam morum integrita-
 tem, tutissima quævis media adhibere,
 æqui-

Sæcul XVI æquitatisque studiosus populum ab in-
 A.C. 1560. genti vectigalium onere, quo hucusque
 premebatur, eximere velit. Hanc pi-
 am Pontificis voluntatem Cardinales
 actis palam gratiis deprædicabant:
 Ut vero novus hic Pontifex promisso-
 rum facilitatem non verbis, sed operis
 constantia comprobata redderet, pri-
 mas eo curas intendebat, ut Ferdinan-
 dum Cæsarem, prout ante electionem
 suam promiserat, Sedi Apostolicæ re-
 conciliaret, simulque damnum repara-
 ret, quod Paulus IV. intulisse dicitur,
 eoquod hunc Principem tanquam Cæ-
 sarem salutare pertinacius recusasset, ac
 propterea illum sacræ sedi minus pro-
 pensum reddidisset. Itaque Pius IV.
 quinto post electionem die tredecim Car-
 dinales convocabat, ut eisdem hoc ne-
 gotium proponeret, cum ergo comper-
 tum esset omnibus, hunc Principem in-
 digne habitum, illamque agendi ratio-
 nem ejus dignitati injuriosam fuisse:
 hinc conclusum, ut Papa prior Cæsa-
 rem placare satageret, confestimque ac-
 cersiri juberet Franciscum Turrianum
 Cæsareum ministrum Romæ, eique nun-
 tiaret, quod imperatoriam dignitatem
 a Carolo in Ferdinandum translata ratam haberet, & legatos ipsius, tan-
 quam legitimi Imperatoris excepturus,
 ac receptis honorum titulis, ubi ad il-
 lum

P

lum erit scribendum, compellaturus es- Sæc. XVI.
A C. 1560.
set: id vero Ferdinando per ipsum hunc
Legatum significari cuperet (*).

Diverſo tamen modo rem narrant alii Scriptores, aſſeruntque, quod Imperator percepto Pauli IV. obitu datis literis Turriano injunxerit, ut neo-eleſto Pontifici conſeſtim poſt ejus inaugurationem Cæſaris nomine filialis obſequii penſum exſolveret: itaque ſecundum hæc mandata Orator die tertia Decembris ad alloquium admitti petiit, obtinuitque, ac Pius IV. Pontifex, poſtquam officioſam Oratoris ſalutationem exceperat, eidem declarabat, quod Imperii coronam ad Ferdinandum translata omnino ratam habeat, ac propterea ſemper eundem titulis tantæ dignitati

---

(*) Hæc Continuator non ex Raynaldo, Onuphrio Panvinio, vel Andrea Viſtorello, quos tamen allegavit, deprompſerat, ſed ex ſuo Sarpio: ſi ergo hunc maledicum ſcriptorem ſequi non erubuit, cur eum citare toties erubeſcit? cur Lectoribus ſuis imponere audeat, cum frequenter Catholicos, integerrimosque ſcriptores in margine citat, in hiftoriæ vero contextu proſcriptorum, ac ſuſpectorum ſcriptorum commentis utitur? Hæccine eſt integritas, ſanaque criſis, ac ſelectus in Scriptore Eccleſiaſtico tantopere deſideratus.

Sæcul. XVI. gnitati congruis honorare velit: hæc ve-
 A.C. 1560. ro Orator Imperatori referat.

§. LX.

Pontifex Ferdinandum tanquam Cæsarem veneratus.

Pallav. l. c. Si horum Scriptorum relationi fides ef-
Bzov. t. 20. fet habenda, tunc non Pontifex, sed
ann. 1560. prior Ferdinandus Cæsar hoc obsequii
n. 2. genus Pio IV. exsolvit: verum utut
Goldast. t. 2. res se habuerit, id omnino compertum
Const. Imper. habemus, quod Imperator de pia Pon-
fol. 372. tificis voluntate per suum Oratorem e-
 doctus mox datis ad Papam literis ele-
 ctionis factæ lætitiâ testatus, eidem
 gratias rependerit pro paterna benevo-
 lentia, qua negotio, & difficultati illi,
 quam olim ejus Prædecessor Paulus IV. mo-
 verat, justum, & optatum finem imponere vo-
 luit. Postea eidem hæc significabat:
 hoc triduo, vel quatrinduo hinc profecturus est
 sollemnis noster Orator, cui munus Sanctita-
 ti vestræ nomine nostro, qua par est, sub-
 missione congratulandi, debitumque & solitum
 reverentiæ, ac devotionis officium, more
 Prædecessorum nostrorum Electorum Ro-
 manorum Imperatorum præstandi impo-
 suimus.

Data est hæc Cæsaris epistola die
 decima sexta Januarii. Ceterum hic
 idem Orator erat Scipio Comes de Arco,
 qui

qui tamen nonnisi ineunte Februario Sæcul. XVI.
 Romam delatus die decima septima ad A. C. 1560.
 Pontificis alloquium admittebatur.

§. LXI.

*Venia Populo Romano a Pontifice
 concessa.*

Insuper Romana urbs quantocius de Onuphr. in
 summa Pontificis benignitate præ- vita Pii IV.
 clarum capiebat experimentum; quip- Thuan. l. 23.
 pe Pius non modo Romano populo om-
 nium eorum, quæ in Pauli IV. ac In-
 quisitionis dedecus sede vacante perpe-
 traverat, veniam concessit, sed etiam
 ferme omnia a suo Prædecessore gesta,
 si forte ei nimium severa videbantur,
 irrita declarabat alio prorsus instituto
 ordine: postmodum edicta revocavit,
 ac insuper monachorum, & fratrum men-
 dicantium, quos in cœnobia, unde fa-
 cultate a superioribus Pontificibus fa-
 cta exierant, Paulus redire coegerat,
 causas iterum cognosci voluit. Præ-
 terea immutabat alias sententias præ-
 ter ordinem sub Paulo IV. latas, quas
 ad rectam communis, & usurpati juris
 rationem, inductis prioribus decretis,
 paulatim reduxit. Eorum demum, quos
 hæreticæ doctrinæ nomine suspectos
 idem Paulus in carcere detinuerat, caus-
 sa denuo per inquisitionem, sed adhi-
 bito

Sæcul XVI. bito moderamine, cognita ab injuriis
 A.C. 1560. vindicabat.

§. LXII.

Maxima Pontificis sollicitudo de convocanda Synodo.

Verum inter omnia, quæ novus Pontifex præclare gesserat, maximum fane erat futuri Concilii negotium; eo enim, unica & præcipua ejus sollicitudo tendebat: quapropter anxiiis hujus rei curis impulsus coram Morono Cardinale, cujus prudentiam, piamque voluntatem sibi sat perspectam habebat, palam fatebatur, quod ambigeret: „An futurum esset pro bono sedis Apostolicæ Concilium convocari, nec ne? „ Deinde si minime videatur celebrandum, utrum expediat absolute abnuere Concilii indictionem, & Concilium flagitantibus libere se opponere, an vero voluntatem ejus celebrandi obtendere, atque interim omnia impedimenta præter ea, quæ negotium ipsum suppeditabit, unde quaque conquirere? Insuper si expediat habere Concilium, utrum satius sit expectare, quoad flagitetur, an vero postulatis prævertere? adhæc volvebat mente causas, quibus adductus fuerat Paulus III. ad Concilium prætextu translationis dissolvendum, nec minus considerabat etiam pericula, in quæ Julius III. præ-

ceps

ceps ruiſſet, niſi fortunam ſibi faventem fuiſſet expertus. Perpendebat nulum nunc temporis reperiri Carolum Cæſarem, cujus potentia ſit formidabilis; ſed quo debiliores ſint Principes, Episcopos eo eſſe vegetiores, magisque potentes, atque ad hos potiffimum eſſe reſpiciendum, qui niſi per ruinam Pontificatus extollere caput, & erigere ſe nequeunt, nec eum latebat, rem eſſe ſcandali, ac offenſionis plenam, Concilium flagitantibus manifeſte reſragari, tum propter ſpecioſum nomen, & opinionem omnium animis inſitam, magnum inde fructum Eccleſiam eſſe percepturam: tum eo quod omnibus ſit perſuaſum, ab his tantum Concilium repudiari, quibus odioſum eſt emendationis nomen. At ſi neceſſitas ad id concedendum adigat, quod prius plane negatum fuerit, tum de exiſtimatione ſacræ ſedis plurimum decedere agnoſcebat, timendumque eſſe, quod exinde Principes facile induci poſſent, ut illorum, qui ipsis reſtiterunt, auctoritatem deprimere adlaborarent (*).

Inter

(*) Hæc Continuator de verbo ex ſecundo mendaciorum parente Paulo Sarpio deſcripſit, quin tamen illum allegaret; timebat enim, ne Lectores ſui in hujus Auctoris verba

ba

Sæcul. XVI.
A.C. 1560.

Inter has difficultates Pontifex pro re minime dubia tenebat, Concilium haberi non posse ad Ecclesiæ, aut Regnorum ob Religionem divisorum utilitatem, ac sine summo Auctoritatis Pontificiæ periculo: ex altera vero parte considerabat, quod, cum homines veritatis hujus minime sint capaces, ideo palam, ac manifesto Concilium repudiari non valeat. Ceterum de illo subdubitabat, an Regibus, aut Regnis Concilium deposcentibus, rerum futurarum occasiones sic essent coalituræ, ut in impedimentis occultis satis virium sit futurum ad id remorandum. Redemum multum, diuque pensitata, constituit, consultius esse, ut ostenderet se promptum, & cupidum Concilii, & aliorum desideria anteverteret, quo tectius eorum conatibus obsisteret, & exiltimationi suæ difficultatibus in contrarium repræsentandis rectius confuleret, deliberatione interim ea, ad quam humanum judicium non potest per-

---

ba inquirentes deprehenderent, quod nequam Pontifex hæc ad Moronum dixerit, sed duntaxat Sarpius Papam hisce curis agitatam finxerit. Hac autem ratione lector decipitur, qui dum rei gestæ veritates in historicis indagat, nil nisi cujusdam calumniatoris commenta invenit.

pertingere, in causas superiores re-
jecta (*). Sæcul. XVI.
A.C. 1500.

§. LXIII.

*Synodi celebratio in quodam cœtu a
Pontifice proposita.*

Ergo quarta post coronationem die de-
cima Januarii summus Pontifex fre-
quentem habuit Cardinalium Senatum,
in quo copiosa oratione ostendit, esse
sibi animum, & Curia reformandæ, &
Concilio Oecumenici celebrandi; pro-
inde singulos monuit, ut serio cogita-
rent de iis abusibus, qui emen-
dationem requirerent, & tum de loco,
tempore, aliisque ad Synodum prævie
necessariis solliciti sint, ut majus ex hac
indictione, quam duabus superioribus,
in quibus ejus Prædecessores Zelo mi-
nus, quam par fuisset, a privatis stu-
diis

(*) Hæc rursus Continuator ex præfato
Scriptore maledico deprompsit: existimabat
enim hæc verba omnino suæ historiæ intru-
denda, eoquod hujus commentum utilitatem ei-
dem dictus Sarpinus sat luculenter indicasset his
verbis a Sarpio in margine positus: *Perpetua
Pontificum ars, aliud in ore promptum, aliud in
pectore reconditum habere.*

Sæcul XVI diis alieno egerant, (*) sperari possit
 A.C. 1560 operæ pretium: insuper Papa, in pri-
 vato sermone tam cum Cardinalibus,
 quam cum Principum legatis habito,
 ubique suum de Concilii instauratione
 propositum aperuit.

§. LXIV.

Tres Cardinales a Papa creati.

*Ciacon in
 vit.*

Pii IV.

p. 889.

Pallav. l. 14,

c. 15. n. 1.

Exeunte Mense Januario feria quarta
 die trigesima prima ejusdem Men-
 sis Pius Pontifex tres Prælatos purpura
 decorabat, cumque Medicææ familiæ
 nomen, & insignia adoptasset, præpri-
 mis Cosmæ Florentino Duci suum testa-
 turus affectum Joannem secundo-geni-
 tum illius filium vix decimum sextum
 annum ætatis suæ egressum Cardina-
 lium Collegio adscriptis, is que ipse Flo-
 rentiæ Cardinale Thesaurario, Ascanio
 Sfortia, & Guisio, qui Ducem eo vi-
 sum venerant, præsentibus Galerum re-
 cepit, primo nominatus Cardinalis Dia-
 conus tit. S. Mariæ in Dominica, postea
 Pisanus Archiepiscopus. Alter erat
 Carolus Borromæus, Papæ Nepos Gil-
 berti Borromæi & Margaritæ Medicææ,
 quæ summi Pontificis Soror erat, Fi-
 lius,

(*) Continuator hæc de suo addidit, non
 contentus iis calumniis, quæ illius Magister
 Sarpus in Pontificum invidiam evomuerat.

lius, qui anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo octavo natus postea ingenti Sanctitatis fama inclaruit. Denique tertius nominabatur Joannes Antonius Serbellonius ex nobili Mediolanensium familia ortus, qui primo Fulginensis, demum cedente Cardinale Morono, Novarrensis Episcopus est renuntiatus, nuncupatusque vulgo Cardinalis Sancti Georgii, eoquod Presbyter Cardinalis esset titulo Sancti Georgii in Velabro.

§. LXV.

Ferdinandi Orator Romam delatus, atque ad alloquium admissus.

Postquam Comes de Arco Ferdinandi Cæsaris Legatus die decima Februarii Romam venerat, cum ingenti lætitia ibidem receptus die decima septima ejusdem Mensis ad Pontificis alloquium vocabatur. Ea die omnes Cardinales, qui tum Romæ agebant, Patrum Senatui hanc in rem speciatim coacto intererant, moxque Comes ad publicum confessum admissus cum omnibus honorum significationibus tanto Principi, cujus personam sustinebat, necnon muneri, quod ejus nomine exercebat, debitis excipiebatur, quibus Comes mira oris suavitate, insigni urbanitate, atque officiosis reverentiæ, sub-

A a 2

missio-

Sæcul. XVI.
A.C. 1560.

Sæcul. XVI
A.C. 1560.

missionis, ac obedientiæ testificationibus nomine Principis sui exhibitis respondit, ac postea de rei summa agens Cæsaris jussu Papam rogabat, ut Concilium oecumenicum convocare, hocque modo Ecclesiæ malis remedium opponere vellet, cum id in præsentis rerum vicissitudine eo facilius foret, quo felicius omnes Christiani Principes mutua pace conjuncti essent. Ad hæc Legato reposuit Pontifex: jam prior ea, quæ Cæsar postulat, exequi decreveram, hancque ob rem nuper Cardinales convocavi, nunc vero Pontifex factus Synodum celebrari ardentius, quam unquam desidero, atque ad id me juramenti religione adstrinxi, cum vero in hoc negotio ingenti opus sit prudentia, ne in easdem impingatur difficultates, in quas alios incidisse memini, hinc necessaria excogitare oportet media, ut speratus exinde fructus colligi possit.

§. LXVI.

Franciæ Regis edictum pro administranda justitia.

Thuan. l. 24. num. 6.
Mezeray abregé chron. tom. 5. p. 24.
Enimvero Pontifex pro parte sua cum Franciæ, & Hispaniæ Legatis hac de re agebat: verum difficultates, quæ celebrando Concilio obstabant, superare maximi moliminis opus erat: præcipue enim obsistebant Galli, in quo-

quorum Regno ob Religionis diffidia Sæcul. XVI.
A.C. 1560.
cuncta sus deque vertebantur, ac pe-
riculosa conflabatur conjuratio, cui plu-
res generis nobilitate conspicui jamjam
nomen dederant, eoquod die prima
Januarii Franciæ Rex legem promulgaf-
set, vi cujus sancitum, ut judices spe-
ctatæ integritatis, & eruditionis in su-
premis regni curiis, & inferioribus sub-
felliis constituerentur, hinc in posterum
penes ipsos judices, cum aliquis
in locum demortui sufficiens esset,
jus foret, tres probitate, & juris scientia
conspicuos nominandi; ex quibus quem
vellet, Rex deligeret. Id sancte ac sa-
lutariter decretum ex Francisci Olivarii
suasu, ac multoties postea repetitum
fuit: ast quo minus locum habuerit,
aulicorum ambitione, & avaritia effectum
est, qui emolumentum ex muneribus
publicis ac dignitatibus pretio nequiter
æstimatis, & turpiter divenditis captan-
tes, ad augendum, sicuti jactabant,
principis Ærarium pravis edictis judi-
cum numerum in immensum multipli-
carunt.

§. LXVII.

Ambasiarum conjurationis initia.

Interea Proceres majorem semper in-
dignationem palam exerebant, æger-
time ferentes, quod publica regni ad-
mini-

Thuan. l. 6.
Bellef. l. 6.
cap. 8.

Sæcul. XVI.
A. C. 1560.

Belcar.
comm. l. 28.
num. 41.

ministratio ad Principes Guisios penitus esset translata, exclusis Regii Sanguinis Principibus, ac Ordinum Senatibus, ad quos tamen jure, atque antiquis Franciæ legibus hæc auctoritas pertinebat. Inde vero conjuratio iniuriam cæperat, cui quamplurimi nomen dabant, alii præsentem rerum statum, & insolentem Guisianorum dominationem pertæsi; & alii ex Religionis obtentu, cujus libertatem opprimi, & eos, qui illam profitebantur, crudelibus suppliciis quotidie lacerari indignabantur; alii denique id agebant ex rerum novandarum studio, quos egestas, judiciorum metus, & conscius flagitiorum animus exagitabat. Insuper quæsitus est justitiæ obtentus, perinde ac si Guisiani summum in Regno imperium sprete Ordinum auctoritate usurpassent, ac Regis imbecilli ætate abutentes, armorum ad se contractam vim ad privatas opes firmandas converterent, ærarium expilarent, patriæ libertatem opprimerent, Religionem reformatam professos vexarent, denique omnia consilia ad Reipublicæ everisionem conferrent: Ut vero cuncta juste, & servato juris ordine agi viderentur, confecta sunt acta, ac probationes secretæ habitæ insuper de ea re deliberationes, & consultationes clarissimorum illius ætatis in Germania, ac Francia juris peri-

peritorum exquisitæ sunt atque Theologorum Protestantium sententiæ, an salva conscientia citra violatæ Majestatis, ac legitimi Magistratus crimen liceret pro patriæ salute, ac libertate arma sumere, Franciscum Guisium, & Carolum Cardinalem ejus fratrem capere, atque ad usurpatæ administrationis rationem reddendam adigere: cum autem illi, quorum sententia desuper exquirebatur, nonnisi Protestantes essent, hinc etiam sine ulla tergiversatione respondebant, licere vim contra illegitimam Guisianorum dominationem opponere. (*)

Sæcul. XVI.
A.C. 1559.

§. LXVIII.

Renandius hujus conjurationis caput.

Equidem hujus conjurationis Authores ignorantur; non desunt tamen, qui perfidum hoc consilium post Henrici II. mortem Genevæ procusum fuisse affirmant, testenturque, quod Galli Calvinianæ hæresis, Sæctatores, quamprimum rerum summam Guisio Duci, ac Cardinali juratis eorum hostibus commissam

Thuan l. 24.
Beza l. 3.
p. 250.

A a 4

missam

(*) En novum argumentum, ex quo manifeste elucet, quam mendaciter Protestantium nonnulli in suis scriptis jactitent, singularem suæ sectæ prærogativam esse, quod Magistratum auctoritas semper in tuto posita sit, vide Præfationem ad tomum XXXV.

Sæcul. XVI.
A. C. 1560.

missam cernebant, mox in eadem urbe necessaria ad exequendam hanc conjurationem media arrispuerint. Fertur quoque, inter infandi hujus sceleris Auctores haud postremum fuisse Theodorum Bezam: ast utut res se habuerit, id tamen omnino compertum habetur, quod hujus seditionis caput a conjuratis selectus fuerit Princeps Condæus, cujus tamen nomen initio non fuit editum, eoquod ille, priusquam aperte se conjuratorum Ducem profiteretur, præstolari vellet, donec hujus consilii incentores ad exequenda sua molimina sat virium haberent: interea vero ei tanquam secundus ab Imperio subrogatus est Godofredus Barius Renaudius Nobili familia in Petrocoriis ortus, qui ob nefanda scelera in carcerem conjectus a Guisio Duce nuper defuncto, qui utriusque Franciæ Ministri Parens erat, inde liberatus, postea Bernam, inde vero Genevam secessit, ibidemque Protestantium sectam professus est.

§. LXIX.

Præscripta hujus conjurationis forma duobus articulis comprehensa.

Ceterum juxta Historicos conjuratorum postulata duobus duntaxat articulis constringebantur: placuit enim
I. ut porrecto libello supplici per inermem

Thuan. l. c.
Pall. l. 14.
c. 12. n. 10.
§ 11.

mem, magnam tamen hominum multitudinem Rex rogaretur, quatenus extinguere juberet belli flammam hucusque accensas adversus infelices, ac propemodum infinitos homines, qui nullius alterius criminis rei sunt, nisi quod clam pro Dei honore & animarum salute Zelum suum exercuissent. II. Decernebant, ut primo vix porrecto, ac quocumque demum responso accepto mox alius libellus supplex Regi traderetur, in quo ab eo petatur, ut mulieribus, & exteris a regimine exclusis imperii auctoritatem ad Generales Regni Ordines, necnon ad Principes Regio sanguine fatos transferret, quamdiu Franciæ Reges tutorum potestati subiecti essent, quos tamen ipsi velut tutelam egressos agnoscere nollent, nisi expleto decimo quarto ætatis anno. Ex hoc petito sat luculenter apparet, quod nomine mulierum, quas a regimine exclusas cupiebant, utramque Reginam significare intenderint; ambæ enim re ipsa plurimum Regis animo dominabantur; cum hæc illius Mater, altera vero conjux esset: Exterorum vero nomine significabant Principes Guisios, ex quibus Dux Regio exercitui, Cardinalis vero rei tributariæ præerat: verum eorum neuter pro alienigena jure haberi potuit, cum jamjam integrum ferme sæculum

Sæcul. XVI.
A.C. 1560.

Labour.
addit. aux
mem. de
Castellnau:
Memoires
des Brant-
om. | tom. 3.

Sæcul. XVI.
A.C. 1560. præterfluxisset, ex quo eorum Parens
Claudius Lotharingus natu minor
Antonii Ducis Filius in Francia sedem
fixerat, postquam Renatus Dux illius
Pater inter alia sua, quæ possederat,
bona eidem Guisæ Comitatum, postea
ad Ducatum, & Franciæ Paris ditionem
evectum reliquerat.

§. LXX.

*Calvinistarum consilia in conventiculo
in oppido Firmitatis prope Jo-
trum stabilita.*

Davila l. I.
p. 31. & seq.
Beza hist.
Eccl. l. I.
p. 256. **H**oc obtentu Calvinistæ ad concitan-
dam hanc conjurationem uteban-
tur, re tamen ipsa nil aliud intende-
bant, quam Calvini sectam per Fran-
ciam iisdem stabilire mediis, quibus
Lutheri hæresis in Septentrione propa-
gata fuit, scilicet, Religionem Catho-
licam penitus exterminando, ac præci-
pua Monarchiæ legem & fundamen-
tum evertendo: Hoc quoque suorum
consilium luculentissime manifestabant
in primo conventiculo, quod in oppido
Firmitatis prope Jotrum in summo silen-
tio tenebant, ubi ex Condæi Principis
suafu præcipuorum, quos sibi addictissi-
mos habebat, amicorum Oratores, Pro-
testantium Ministri, ac ceteri potissima
ex parte reformatarum Ecclesiarum De-
putati

Sæcul. XVI.
A. C. 1560.

putati convenerant; primis igitur solemnitatibus in hoc conventu per Conradæum Principem inchoatis, minus licet acceptis, Colinius Gallicæ classis Præfectus pro tuenda Religione sua aperuit consilia, quæ cum omnium applausu comprobata fuere: postea ad ea, quæ circa subsidia Angliæ Reginæ, aliisque Principibus Protestantibus submittenda proponebantur, respondit: Porro conspirantium furor in ipsum etiam Regem, utramque Reginam, totamque Familiam regiam sese effundebat, decretumque a potissima eorum parte, non plus ipsis, quam ceteris parcendum: pauci tamen reliquis minus feroces hanc rabiem nonnihil temperare satagebant, contententes, quod Regium sanguinem non esse fundendum, totus conventus declararet: an vero a congregatis id re ipsa fuerit promissum, ignoratur: id tamen certum est, quod hæc conjuratio, nisi fuisset detecta, universum Regnum tumultibus nullo unquam tempore sedandis involvisset. His ita dispositis conjuratorum nomina Renaudio tradebantur, dato negotio, ut cum illis in variis Provinciis consilia conferret, plures alios sollicitaret, & quotquot posset, ad sua signa pertraheret. Hic commissum sibi negotium tanta, qua major in re magis honesta desiderari haud posset;

Sæc. XVI
A.C. 1560

possit, taciturnitate, ac dexteritate exequatur, ut vero conjurati suos sibi socios probe cognitos haberent, seque ab aliis dignoscere possent, is una omnes die prima Februarii Anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo apud Nannetes convocaverat. (*)

§. LXXI.

Conjuratiōnis executio in alio Nannetensi conventiculo decreta.

Thuan. l. 24.
Davila p. 24.
Bossuet. hist.
des variat.
tom. 2.
p. 112.

In hoc autem conventu conjurati arrogantia vel maxime ridicula effutire præsumebant, quod eorum conventiculum

---

(*) Benevole Lector, in continuata Fleurii Historia abs dubio præcipue observatu dignum est, quod omnes recens adinventæ hæreses nil nisi seditiones erga legitimos suos Principes, cruenta bella, regnorum devastationes, mutuas inimicitias, cædesque, rapinas, ac omne malorum, & calamitatum genus produxerint, hisque mediis sese latius diffuderint, eo modo, ni peiori, quo Turcæ suum imperium ac superstitionem inchoarunt ac propagarunt: qua ergo fronte Novatores isti jactitare audent, quod eorum Sectæ Principibus regnorum tranquillitatem, ac supremæ suæ potestatis auctoritatem firmiter, quam Religio Catholica asserat; vel unicum per octo-

decim

lum repræsentet Generalium Ordinum comitia (*) cum tamen ad hoc non modo legitima, sed & publica, & generalis auctoritas fuisset desiderata, per quam omnes illi, qui de jure ejusmodi comitiis interesse possunt, uti sunt Clerici, ceterique, convocandi fuissent. Nihilominus Renaudius congregatos proluxa animabat oratione, quæ tamen nil aliud erat, quam insipida collectio omnium injuriarum, atque mordacium calumniarum, quæ tum temporis vel in famosis libellis, vel privatis colloquiis in Guisios effundebantur: demum vero ad sermonis sui scopum ex adstantibus sciscitabatur, utrum hucusque exposita comprobarent? quo dicto cuncti assurgentes unanimi consensu in perorantis sententiam ivere, & ne quidem reperiebatur ullus, qui negotii tantopere periculosi difficultate territus, maturius deliberandum censeret. Tum vero

Sæcul. XVI.

A. C. 1560.

Belcar.

comm. l. 28.

num. 42.

decim ferme sæcula exemplum proferant, quo comprobatum reddatur, quod Catholici ad propagandam Christi fidem seditionem contra suos legitimos Principes concitarint, ac Religionem conjurationum ope propagare conati fuerint.

(*) Forte id didicerunt a Basileensis Concilii Præsulibus.

Sæcul. XVI.
A. C. 1560. vero præscripta *protestationis*, ut vocabant, formula, simul ambo conficiebantur libelli supplices, quorum supra meminimus, tandemque conclusum, quod die decima, vel decima quinta sequentis Mensis Martii triginta Belliduces crearentur, ac quingenti equites, ac mille pedites per varia itinera Blæsis, ubi Regem agere credebant, convenirent, atque una omnes vicissim summæ taciturnitatis religione sese obstringerent, ibidemque concepta exequerentur consilia: ergo conjurati eodem, quo ingrediebantur, silentio a Nannetibus discedunt, eorumque quis ad destinatum sibi contendit locum, ubi vel Belliducis vel gregarii militis partes agere jubebatur.

§. LXXII.

Renaudius Parisios delatus, ejusque colloquium cum Chandæo.

Thuan. hoc cap.
Davila hist. des guerres civiles p. 43.

Interea vero Renaudius Condæo Principi hucusque gestorum rationem reddebat, atque exeunte Mense Februario Parisios contendebat, ut cum Antonio Chandæo Protestantium Ministro de mediis ad prosperum conjurationis successum necessariis conferret. Diversabatur autem ille in suburbio Sancti Germani in platea, quæ a paludibus nomen habet, hospitioque erat exceptus a quodam Advocato,

vocato, nomine Petro Avenella, viro alias probo, sed Calvinii sectæ addictissimo. Hic ex frequenti hinc inde ad Renaudium hospitem suum confluentium turba arcanum quoddam consilium latere suspicatus, quadam die familiare cum eo colloquium instituit, eumque, ut hujus concursus causam ipsi manifestaret, rogavit, tamque validis rationibus ei demonstrabat, quod hoc secretum aliis, qui tamen ipso minus huic factioni utiles forent, creditum fuerit.

Sæc. XVI.
A.C. 1560.

§. LXXIII.

Conjuratio coram Guisfis Principibus detecta.

Tandem Renaudius Avenellæ rationibus expugnatus, conjurationis secretum eidem manifestabat: hic vero, se huic consilio favere initio simulabat, cum autem rem apud se maturius discuteret, magnitudine negotii, ac periculi terrebatur, idque, licet publicæ utilitatis obtentu honestaretur, minime tamen salva Religione licere censebat, eoquod eorum, quos Princeps regno administrando præfecit, mores dijudicare, vel illorum muneri, minus vero vitæ insidiari, ad subditos nequaquam pertineat: eapropter solæ conscientiæ suæ stimulo excitatus Avenella Alpham

*Belcar. l. 28.
num. 44.
Mem. de
Castellnau
l. I. cap. 8.*

num

Sæcul. XVI.
A. C. 1560.

num Alamantium Vozæum libellorum supplicum Magistrum, qui secretiora Lotharingii Cardinalis negotia procurabat, accedit, & coram Mileto, qui Guisio Duci ab epistolis erat, totam conjurationis seriem detegit: verum vix indicio habita fides, sed quia ex longinquis locis quotidie nuntii ad Guisianos Principes veniebant, qui paratas contra ipsos in Francia insidias, ac ab iis, nisi mature caverent, extremum exitum instare significabant, hinc rei veritas minus dubia videbatur, quamvis illi, qui hac de re literas ad Guisios miserant, plura rescribere haud scivissent: mox tamen Miletus unacum Avenella veredariis equis ad Guisium Ducem contendit, qui tamen jamjam unacum rege Ambasiam profectus erat.

Igitur Avenella Ambasiam delatus coram Regis Senatu comparet, cunctisque præsentibus quamdam conjurationem sibi esse manifestatam enuntiat, Castellioneos tamen ex conjuratorum numero esse dubitabat, quocirca Regina Mater, ut hac de re certiores hauriret notitiam, Guisiorum suasu Colinium Castellioneum, seu maris Præfectum atque Andelotum literis summæ benevolentiae plenis ad aulam evocat, obtendens, se maximi momenti res habere, quas cum illis conferret. Hi
igitur

igitur mox unacum Cardinale fratre suo aulam accedunt, & postquam a Regina ad suum cubile admissi sunt, ipsa cum Colinio Præfecto secretum habuit colloquium, eidemque ambiguis nonnisi verbis significabat, quod seditionem summe periculosam toti regno impendere, omni ex parte nuntiaretur, hinc qua ratione tanto malo obviari posset, ab eo sciscitabatur. Colinius verbis admodum vagis hæc respondit, si quædam rebellio conflatur, illius abs dubio duplex erit causa, & quidem prima immodicus rigor, ac poenarum severitas, quibus Calvinistæ plectuntur, altera autem est violenta rerum administratio a Guisiis attentata: proin nascenti malo obfisti poterit, si conscientiae libertas concedatur, regni vero administratio ad Regiæ stirpis Principes devolvatur. Ex hoc responso Regina haud obscure colligebat, sibi que persuasum habebat, quod Castelliones, seu Colinii conjurationis conscii essent, eo quod Colinius Præfectus duntaxat binas, easdemque prorsus attulisset rationes, ob quas seditionem esse motam Avenella exponerat. Postea Olivarius Cancellarius Guisiis a Coliniis proposita referens pariter mitigandis rebellium animis optimum remedium dixit, si edicto proposito præteritorum venia sanciat, &

Hist. Eccles. Tom. XLIII.

B b per-

Sæcul XVI.
A.C. 1559.

*Fallav. c. 12.
num. 12.
Spond. n. 6.
& seq.*

Sæcn' XVI. A.C. 1559. permiffa interim conscientis libertate Concilii liberi propediem celebrandi spes fiat: præcipue cum ad illud fummus Pontifex animum fatis propenfum exhibeat.

§. LXXIV.

Regis edictum in favorem Calvinistarum.

Placuit Olivarii confilium, quocirca Rex promulgato edicto in quempiam ex fuis fubditis ob Religionem inquire prohibuit, ab hac tamen gratia exclusis Calvinistarum Præconibus, omnibusque illis, qui Religionis prætextu in Regem, Reginam, Regis Matrem, ejus fratres, ac reliquos Principes, Ministrosque, vel in Regiam denique familiam Regisque Christianiffimi domesticos confilia inierunt. Intererant Senatui, in quo hoc edictum condebatur, Colinius Præfectus, ejusque fratres, ac ceteris prior Rex, & postmodum Regina ejus Mater illud proprio firmarunt chirographo, pariterque tres Castelliones, nimirum Cardinalis, Colinius, & Andelotus, cum id recusare haud possent, huic edicto subscripserunt: eapropter mox divulgatum est, hosce tres factioni nuntium mississe: attamen, ne ex hac fama ceteri animo conciderent, adeo prompto occurrebant remedio, tamque festinanter

missis

missis undique literis rei gestæ seriem **Sæcul. XVI.**
 exponebant, ut Calvinistæ eorum fidem **A.C. 1559.**
 adeo non suspectam haberent, quin po-
 tius illos majori adhuc veneratione co-
 lerent. Insuper hac agendi ratione Co-
 linio duplex accrescebat commodum;
 primo enim, quamvis edictum sectæ
 profitendæ libertatem non concederet,
 ad id nihilominus collimare videbatur,
 eoquod unacum indulta præteritorum
 venia insuper præciperet, ut ab omni
 ferme inquisitione in reos cessaretur:
 dein ipsum hoc edictum ad hoc non pa-
 rum conducere existimabat Colinius,
 ut Rex conjurationis famam neglectui
 haberet; illam enim nondum fuisse de-
 lectam credebat, & sperabat etiam, quod,
 si forte Rex in obscuram illius notitiam
 veniret, hujus tamen edicti securitate
 sopitus, spretis ejusmodi rumoribus
 sibi præcavere neglecturus esset: interea
 hoc Regis edictum ad Senatum mitte-
 batur, atque ad Procuratoris Generalis
 preces die quarta Martii ad acta rela-
 tum est.

§. LXXV.

*Condæus Princeps Ambasiam ad Re-
 gis aulam delatus.*

Nihilominus Guisii Principes, ut hanc
 conjurationem dissiparent, nullum
 non movebant lapidem, ac præprimis

Sæcul. XVI. A.C.1559. Regem, ambasque Reginas Ambasiam, quod oppidum magis, quam Blesas erat munitum, validaque arce firmatum, deduci curabant, moxque missis ubique per Provincias Viris, qui delectus haberent, & nobiles ad arma capeffenda hortarentur, insuper Guisius Dux septingentos, aut ferme octingentos Nobiles, veteranos Belliduces ad sua studia pertrahebat, & tam arcto vinculo sibi eos partim pollicitationibus, partim præmiis obstringebat, ut ad ejus jussa una omnes ad Ambasiæ fines contenderent, & loca situ magis opportuna obsiderent, dato eis negotio, ut quoscunque ex conjuratis, quos ad declinandam suspicionem nonnisi sensim, ac cum exiguis copiis aggressuros præviderant, nulla mora trucidarent. Hæc dum ita disponuntur, interea Condæus Princeps, prout sibi foedere junctis promiserat, Ambasiam venit, conjuratis animum additurus, cum vero remissius exciperetur, exinde conjurationem esse detectam intelligens jamjam reditum parabat, ignominia tamen calumniam verebatur ab iis, qui eidem exproba- rent, quod per summam ignaviam illos deseruisset, qui tamen in ejus obsequium adeo generose vitam suam summo discrimini exposuerunt.

*Quidam ex conjuratis, capti ac puniti,
& Renaudius trucidatus.*

Interea res ita componebatur, ut quidam nomine Malinius secum sexaginta selectos nobiles ad Condæum adduceret, cum vero pauca ibidem essent hospitia, eos in locis subterraneis atque hordeis occultare oportuerat: insuper alius quidam, cujus tamen nomen ignoratur, cum triginta ejusmodi Nobilibus Ambasiam venire jubebatur, qui etiam omnes in arce fuere collocati: Renaudio autem, quem præcipui Duces Castellnous, & Mazera secuturi erant, loco, ubi conjurati convenirent, mutato injunctum fuit, ut sub vesperam pridie illius diei, ad quem conjurationis executio indifta erat, Nocæum haud procul ab Ambasia cum ceteris copiis contenderet, easque altera die summo mane in urbem immitteret, ipsemet vero circa horam prandii oppidum ingrederetur: cum autem eidem nuntiatum esset, quod suorum non pauci in sylva intercepti & manibus ad equorum caudas alligatis, velut trophæum Ambasiam abstracti, pluresque unacum ocreis & calcaribus suis, prout capiebantur, ad arcis pinam suspensi fuerint, ac duplicatis ubique excubiis supremum

Sæcul. XVI. exercitus imperium, necnon Regni ad-
A.C. 1559. ministratio Guisio Duci a Rege fuisset
 delata, acceptis hisce nuntiis Renaudius summa, qua poterat, celeritate accurrebat: verum Castri-Reginaldi sylvam prætervectus a Pardillano Avunculo suo Guisianæ Familiæ addictissimo, quem Rex cum delectis equitibus ad capiendos conjuratos submiserat, comprehenditur: moxque Pardillanus Renaudium adesse intelligens, illum sclopeto suo petit, eo autem ignem non concipiente, dum alterum sclopetum explodere parat, a Renaudio mox gladio transverberatur, eodem vero momento Pardillani famulus, qui a tergo Heri sui subsistens catapultam globo plumbeo instructam tenebat, Renaudium trajecit, cujus corpus in urbem delatum, atque in patibulo ad pontem erecto suspendebatur, ejusque colo scheda appensa fuit, cui hæc verba: *Rebellium caput*, erant inscripta, postquam ergo diu confluentis populi spectaculo expositus erat, corpus ejus in quatuor partes dissectum, ejus vero membra variis in locis extra urbem palis affixa exponebantur.

§. LXXVII.

Secretiora a Bigna Renaudii Secretario tum capto prodita.

In

In eo conflictu Renaudius nonnisi duobus famulis erat stipatus, quorum unus nomine Bigna ei a secretis, alter autem a cubiculo erat, ambo tamen capti fuere, nec illos tum graviori poena plectendos, minus vero trucidandos censebant nonnulli Guisianæ Familiæ amici, qui Pardillanum comitabantur, eorumque clementia ad prodenda secretiora rebellium consilia plurimum conferebat; Bigna enim quæstioni subiectus sigillatim cunctos conjurationis articulos, & clandestina consilia in Guisios Principes fabricata manifestabat: quinimo literas quoque arcanis notis conscriptas interpretari compellebatur, afferens, in hisce literis comprehendî declarationem in Nannetenfi conventu factam, necnon libellum supplicem, quem Calvinistæ Regi in regni Ordinum comitiis porrigere intendebant, postulantes, ut mitigata edictorum severitate indictæ etiam poenæ remitterentur. Insuper interrogabatur Bigna, quinam præter jamjam captos alia essent præcipua conjurationis capita: præcipue vero circa Navarræ Regem, & Condæum Principem magis exacta habebatur quæstio: Bigna tamen duntaxat fatebatur, se de Condæo inaudiisse, quod tunc, si fortuna consilio adspirasset, & ipse se conjuratorum Ducem declarasset; inde

B b 4

Gui-

Sæcul. XVI.

A. C. 1559.

Sæcul. XVI.
A.C. 1559.

Guifiani Principes conjecerunt, Colinium Præfectum, & Andelotum ejus fratrem, arcta amicitia, & voluntatum consensione Condæo conjunctos absque dubio conspirationis participes esse, quamvis Regina Regis Mater id minime crederet, cum vero Guiffi vererentur, ne primos hosce tumultus, quamvis sedati viderentur, alius magis periculolus exciperet: eapropter nullam reis veniam concedi postulabant, ut inferiorum Ducum supplicio potentiorum audacia coerceretur.

§. LXXVIII.

Conjurati Ambafiam occupare tentantes.

Ex adverfo Olivarius Cancellarius rerum supplicia esse usque ad hujus conspirationis exitum differenda censebat, veniamque illis concedendam, qui religionis causa potius simplicitate, quam perverso animo armati confluerunt, dummodo ab armis desisterent, atque intra viginti quatuor horarum spatium ad sua quisque remearent, nec etiam maiori, quam duorum, aut trium hominum comitatu stipati iter aggredierentur, ut hoc pacto omnem mali suspicionem a se amoliantur. Attamen dum hæc interea gerantur, conjurati resumpto animo ex suis ducto-

ductoribus cuidam nomine Mothæ negotium dabant, ut Ambasiam repentino impetu obruere tentaret: ast mox ad arma in toto oppido conclamatur, signumque editur, atque ipsemet Condæus Princeps, ut omnem antea conceptam suspicionem a se averteret, ceteris prior ex ædibus suis omni ex parte armatus erumpit, atque ad portam, quam conjurati aggredi parabant, Calvinistas inde repulsurus accurrit, non sine ingenti stupore hæreticorum, qui adversus ipsos hunc Principem cum tanti animi alacritate ad arma convolare mirabantur. Ceterum hac ipsa Calvinistarum temeritate Olivarius ad mutandam animi sententiam permovebatur, quocirca haud ultra lenitate agendum ratus omni pœnarum severitate in hos perfidos animadvertendum consulebat.

Sæc. XVI.
A.C. 1559.

§. LXXIX.

Præcipui conjuratorum Duces extremo supplicio affecti.

Ergo promulgato edicto sancitur, ut omnes, quotquot deprehendi possent, quamvis ad sua essent reversi, vel vivi, vel mortui caperentur, novaque in captos quæstio institueretur; horum autem nonnulli ad arcis pinam nocte suspensi, alii vero aquis submersi, non pauci quoque per diem mortis suppli-

*Thuan. l. 24.
num. 8.*

Sæcul. XVI.
A.C. 1559.

cio affecti sunt, quin eorum nomina proderentur, aut perpetrati criminis indices tabulæ illis appenderentur: inde autem factum est, ut flumen mortuorum cadaveribus repletum esset, urbisque plateæ effusi sanguinis copia exundarent, cunctaque loca patibulis horrescerent: porro inter ceteros conjurationis Duces ultimi servabantur viri, ut tormentorum vi suorum complicum nomina indicarent: primi ergo producebantur Ranæus, & Mazera, qui ambo quæstioni subjecti Navarræ Regem hujus conspirationis socios fuisse constanter pernegabant: Castellous vero Chalossius conjuratorum Princeps, ubi cum Ranæo, & Mazera conferebatur, utriusque testimonium rejecit, cum autem apud Proceres magno in honore esset, hinc Longevillæ Dux, Andelotus, & Colinius, ac postremo Aumalius ipse Principum Guisianorum frater eidem crimen condonari a Rege petebant, irrito tamen successu; quippe tanquam læsæ Majestatis reus capite damnabatur, ipse vero, cum hæc sententia recitaretur, hujus, inquit, criminis innocens sum, qui neque in Principem, neque in Parentem, Uxorem, fratresve ejus, & agnatos, quos lex Majestatis amplectitur, ullius mihi sceleris conscius sum & tantum in Guisianos homines peregrinos
contra

„contra Regni leges administrationem
 „publicam usurpantes arma sumpsi, si
 „hoc Majestatis crimen est, eos primo Re-
 „ges renuntiari oportuit; quod ne illi olim
 „affectent, videant, qui post me erunt;
 „nam me hac formidine mors propin-
 „qua, & melioris vitæ cogitatio sol-
 „vit. „ His dictis cervicem securi sub-
 jecit: demum post ejus mortem reper-
 tus est libellus in caligis occultatus,
 quo insidiarum in Guisianos structarum
 ordo continebatur, addita protestatio-
 ne, qua conjurati nomen Regis sibi sa-
 crosanctum fore pollicebantur. Eodem
 die ex conjuratis ferme ducenti, aut su-
 spensi, aut submersi, vel propter re-
 bellionem capite plexi numerabantur.

Sæcul, XVI.
 A.C. 1560.

§, LXXX.

*Condæus Princeps suam defensionem
 admitti postulans, obtinensque.*

Quoniam deferente Bigna Condæ-
 us Princeps de seditione admo-
 dum suspectus esset, atque ipsemet Rex
 illum conjurationis caput esse expo-
 braret, eique conceptæ suspicionis in-
 ditia aperiret, hinc eidem Aulæ acces-
 sum inhibuit, adjecta comminatione,
 illum exemplo futurum ceteris Regii
 sanguinis Principibus, qui deinceps a
 debito erga Regem suum obsequio de-
 flecte-

Thuan. l. c.
 Belcar. com.
 l. 28. n. 49.

Sæcul. XVI.
A.C. 1560.

flectere attentaverint: cum vero ejus crimen nondum claris comprobatum esset argumentis, sed nonnisi fati æquivocæ condemnatorum confessiones, suspiciones & præsumptiones adversus eum proferrentur, eique crimini daretur, quod hæreticis clam auxilia tulisset, hinc petiit, ut innocentiam suam coram Rege in pleno confesso vindicare posset, præcipue, cum in ejus domo, cujus omnes angulos Nicolaus Bichanto Bellovacensis jussu Regis lustraverat, nihil suspectum reperisset. Cum ergo Condæus sese defendere permetteretur, præsentem Rege, Regina, Guisii Principibus, ac exterorum Principum Legatis cum ingenti eloquentia, atque audacia sese purgabat subjungens: si quis existit, qui urbium fidem a me sollicitatam, Gallos in Regis perniciem corruptos, aut me conjurationis auctorem argueret, paratus sum innocentiam meam armis, deposita omni dignitatis prærogativa, tueri, etiamsi adversarius infimæ conditionis homo esset.loquentis adhuc verba excipit Guisius Dux, remque dissimulandam ratus exclamat, evidens esse, quod Condæus immerito falsi criminis infamia traduceretur, se quoque paratum, cum illis accusatoribus pro ejus innocentia certamen

tamen inire, Cum autem nemo Con-
 dæum Principem accusare auderet, hic
 Regem summa, qua potuit, submissio-
 ne rogabat, ne imposterum ejusmo-
 di calumniis aures præberet, sed ipsum
 fidelis subditi, atque obsequiosissimi ag-
 nati loco haberet.

§. LXXXI.

*Guifus Dux obliuente licet Regina,
 Condæum esse capiendum ratus.*

Nihilominus Guifus Dux sententiæ
 illorum, qui Condæum Principem
 carceri mandandum censebant, clam
 suffragabatur: hoc autem consilium mi-
 nus probabatur Reginæ, partim quod
 Guifos exinde immodica potentia ex-
 tolli vereretur, si neminem, qui sese eis
 opponere auderet, haberent, partim
 quod hac captivitate Principem ad de-
 sperationem redigi pertimesceret, unde
 majora, quam ex priori conspiratione
 mala oriri possent: quapropter Princi-
 pis nomen reticebatur in illa declaratio-
 ne, quæ in Provinciis ad omnes Sena-
 tus, nobiliora oppida, & Gubernatores
 eo fine mittebatur, ut cuncti de ingenti
 discrimine, quod Rex ex singulari Nu-
 minis beneficio eluctatus fuerat, certio-
 res fierent, ac præclara, quæ hac in
 occa-

Sæcul. XVI.
 A.C. 1560.

*Mezer. abre-
 ge chron. t. 5.
 p. 32.
 Tuvan. l. 25.*

Sæcul. XVI.

A C 1560.

occasione Guisus Dux Regi præstitisset, obsequia deprædicarent, atque ea de causa a Parisiensi Senatu gloriosum Patriæ Conservatoris titulum ei esse attributum scirent: simul etiam Gubernatoribus præceptum, ut nullum omnino Calvinistarum conventiculum sub quocunque prætextu fieri permitterent.

§. LXXXII.

*Olivarii Cancellarii obitus.**Belcar. com.*
l. 28. n. 57.

Sub idem tempus Olivarius Regni Cancellarius die trigesima Martii Anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo Ambasiæ fatis cessit, ejusque corpus Parisios delatum in Ecclesia S. Germani Antiffiodorensis prope Patris sui tumulum terræ mandatam fuit. Hic vir erat sermonis eloquentia, judicii maturitate, atque animi sinceritate præstans, semperque se amicis suis fidelem, Regi, ac Patriæ suæ fide nunquam violanda addictum, atque fortitudine insignem exhibebat. Anno Christi millesimo quingentesimo quadragesimo quinto regnante Francisco I. regio diplomate die decima octava Aprilis Remorentini edito Cancellarius nominabatur, mortuo autem Francisco Rege ab Henrico II. ejus Filio ex Valentinæ Ducis consilio regii sigilli custodia spoliabatur,

tur, quæsito obtentu, quod eum ad-
 versa valetudine pressum a tanto onere
 eximere oporteret; quo etiam tempore
 paralyfi corripiebatur, a qua tamen li-
 beratus, nimis præpropere cum muneris
 sui exercitia resumeret, viscoso humo-
 re oculos obsidente vix non aspectum
 amiserat, quapropter suo sese abdicabat
 officio, jura tamen, honoresque ei-
 dem annexos sibi reservabat, obtento
 Regis diplomate Camboriti die secunda
 Januarii Anno salutis nostræ millesimo
 quingentesimo quinquagesimo primo:
 postmodum vero ad sua sese recepit, sed
 Anno Incarnationis Dominicæ millesi-
 mo quingentesimo quinquagesimo nono
 a Francisco II. revocatus denuo officii sui
 munia obire cogebatur. Porro Calvi-
 nistæ sparserunt, quod Olivarius ex
 mœrore animi expiraverit, ægerrime
 ferens, quod hujus sectæ fautores tam
 sævis suppliciis e medio tollerentur. Hu-
 jus viri dignitas postea defereba-
 tur Joanni Morvillerio Aurelianensi Epi-
 scopo, viro animi moderatione, ac pru-
 dentia clarissimo, eo autem id mune-
 ris recusante Michael Hospitalius obscu-
 ris quidem natalibus ortus, sed ingenii
 acie, ac uberrima eruditione, necnon
 eminenti virtute præditus subrogaba-
 tur, qui hoc officium ad Mompenserii
 Ducissæ Reginæ Matri in paucis caræ
 preces

Sæcul. XVI.
 A.C. 1560.

Sæcul. XVI.
A.C. 1560

preces obtinuit, quamvis ob proprii meriti eminentiam ad subeundam hanc dignitatem nemo alius eo dignior videretur, nihilominus, cum haud ignoraret, quod Joannes Bertrandus Cardinalis tum Romæ agens Pro-Cancellarii munus ea duntaxat lege abdicarit, ut Olivario prius decedenti ipse in hac dignitate succederet, hinc Magistratum ingredi, officiumque suum exercere detestabatur, nisi prius Cardinalis juri suo per Curiaë decretum obtento cessisset.

§. LXXXIII.

*Condæus Princeps, & Colinii Aula
excedentes.*

Thuan. l. c. Sub idem tempus Colinii aula discedunt Guisiorum potentiam veriti, quibus aliunde Castillionæus Præfectus in privatis cum Regina Matre colloquiis sese infestum nimis libere ostenderat: cum vero ille abeundi veniam peteret, jussus est in Normanniam proficisci, & tumultibus in ea Provincia sedandis operam dare, deque seditionis motæ causis cognoscere, remque ad Regnam fideliter perscribere. Ergo Castillionæus nulla mora discedit, ejusque exemplum ambo illius fratres sequuntur, simulque Condæus Princeps, cum externam Guisii Ducis amicitiam sibi suspectam haberet,

ret, in Aquitaniam contendere statuit, tutum ibidem recepturus asylum, eo-
 quod ejus frater Navarræ Rex hujus Provincie Gubernator esset: Castillio-
 næus vero juxta Reginae mandata in Normanniam secessit, datisque literis eandem monuit, si Regem, Regnumque sal-
 vum cupiat, edicta in Protestantium gratiam promulgata religiose servari cu-
 ret, pœnasque innocentium intermittere præcipiat: ipse vero in omnibus mari-
 timis urbibus, in quibus ob muneris sui dignitatem imperandi potestate pol-
 lebat, novæ sectæ dogmata publicis sermonibus in vulgus spargi jussit, suum-
 que spurie reformationis studium usque ad Rothomagenses quorundam Ministrorum opera usus insuper habitis regis edictis extendisset, nisi præcipui Senatus Patres Aulæ mandata saltem exterius, palamque in effectum deduci curassent, quamvis aliunde rebellibus clam faverent.

Sæcul. XVI.
 A. C. 1560.

§. LXXXIV.

Bella in variis locis per Calvinistas accensa.

Ceterum Delphinatus, Provincia, a-
 liaque regni loca iisdem quoque tu-
 multibus agitabantur; quippe Carolus
 Podiensis Montbrunius in Delphinatus
 Hist. Eccles. Tom. XLIII. C c Pro-

La Popelin.
 l. 6.
 Bez. hist. l. 3.
 p. 347. &
 Suiv.

Sæcul. XVI. Provincia, utpote Genevensibus magis
A. C. 1560. vicina Calvinistarum Ducem agens plu-
Thuan. l. 25. res occupabat urbes, totamque regio-
Davila l. 1. nem devastationibus longe, lateque e-
p. 59. & 60. mensus est, postquam vero Maugironus
Belcar.com. amoto Claramontio Comite Regis Le-
l. 28. n. 60. gato in opem cum veterano milite e Sa-
 baudia evocato accurrerat, ac sese Caroli
 ausibus opposuerat, omnes seditiosi fue-
 re dissipati, exceptis quibusdam Vallis-
 Pragelasiæ rebellibus, qui in Pede-
 montio contra Ducem suum unacum
 Valdensibus seditionem concitabant,
 eumque compellebant, ut cum illis pa-
 cisceretur, cum interea Montbrunius
 sese conjungeret cum Viscantini Comi-
 tatus incolis, qui contra Papam arma
 sumebant, falso usi prætextu, quod il-
 lius Prædecessores olim hunc Comita-
 tum Raymundo Tolosano Comiti eri-
 puissent. Attamen Turnonius Cardi-
 nalis Montbrunii Avunculus Roma re-
 versus hoc diffidium composuit, nec ta-
 men propterea præpediebatur, quo mi-
 nus ejus Nepos paulo post Malinio con-
 tra Lugdunensem urbem, in qua hic
 Cardinalis erat Archiepiscopus, tumul-
 tuanti faveret: insuper Paulus Muentius
 Provinciam longe crudeliorem in
 modum devastabat, donec tandem Ten-
 dæ Comes hujus Regionis Gubernator,
 necnon Garda Comes Catholicis
 sup-

suppetias ferrent: pariter Joanna Albre-
ta Navarræ Regina non modo in suis di-
tionibus, sed etiam in Aquitania adul-
terinam reformationem haud minori sæ-
vitia propagare satagebat.

Sæcul. XVI.
A.C. 1560.

§. LXXXV.

*Lotharingii Cardinalis consilium de
Inquisitione in Gallis stabilienda.*

Interea Lotharingius Cardinalis tot ca-
lamitatum, ac malorum magnitudi-
ne commotus, tam gravi agitabatur
solicitudine, ut sibi omnino persuasum
haberet, quod hisce tumultibus haud
efficacius opponi posset remedium, quam
ipsum Inquisitionis tribunal juxta ean-
dem formam instituendum, qua nuper
a Paulo IV. & Philippo II. in Italia, &
Hispania confirmatum fuerat: verum
hujus consilii executio non eadem faci-
litate in Gallis, uti in præfatis hisce
duabus ditionibus urgeri poterat; quip-
pe præter diversum Gallorum genium,
ac indolem hæresis ibidem tam altas
jamjam egerat radices, ut medium a-
deo violentum sustinendo impar esset.
Insuper minus adhuc Gallis arridebat
hoc tribunal, si juxta normam alibi in-
stitutam introduceretur, cum exinde
Episcoporum, ac Magistratum jurisdic-
tio labefactari videretur: hi vero
C c 2 jam

Sæc. XVI
A.C. 1560.

jam aliunde in Galliis circa hæreticorum pœnas, ac sententias mutuis inter se diffidiis scinderentur. Demum ipsemet Henricus II. semper consilium de ejusmodi tribunali olim sibi propositum constanter rejiciebat, duntaxat postremis regni sui diebus permittens, ut profanis judicibus quidam adjungerentur Doctores, qui de hæresis crimine cognoscerent: qua tamen ratione nondum Inquisitio eo modo instituta videbatur, quo eam Cardinalis Lotharingius stabiliri desiderabat, ipsa vero Regina ægre id concedebat: tandem vero Hospitalius recens electus Cancellarius inter utrumque Henrici II. edictum hanc in rem promulgatum mediam viam selegit, exponens, quod Inquisitionis Curia omnino utilis foret in quadam Regione, in qua hæresis vix e suis incunabulis prodire cœpit, veluti in Hispaniæ Regno, ubi Philippus II. quadraginta octo hæreticis extremo supplicio affectis feliciter hanc pestem eliminavit, attamen in Francia, ubi tum multa hominum millia erroribus infecta reperiuntur, nimia severitate Regnum seditionis periculo exponi censebat.

§. LXXXVI.

Remorontinum edictum a Rege promulgatum.

Placuit

Placuit Hospitalii consilium, quapropter percelebre conceperat edictum, quod vulgo Remorontinum appellabatur, eoquod in Remorontina urbe octava leuca Blesis distita in Blesensi agro ad Sederam confectum fuisset mense Majo anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo. In eo sanciebatur, ut soli Episcopi, eorumque Officiales de hæresis crimine cognoscerent, ejusmodi vero potestas regiis iudicibus adimeretur, ab hac lege nequidem exceptis Senatuum Curiis; iisdem tamen Episcopis, ut assidue in suis Diocæsesibus residerent, injungebatur, hancque in rem Rex aliud condebat edictum, quod Senatus libentius, quam primum, recipiebat, quamvis hoc Inquisitionis tribunal ad pristinam formam, ubi nonnisi Episcopi iudicabant, per hoc edictum reduceretur: ut tamen profani quoque Iudices, ad quos olim contumaces remittebantur, placarentur, hinc altera edicti parte sancitum, ut omnes illi, qui vel suis hæreticis sermonibus palam, aut secreto habitis sese pertinaces exhibuerint, aut illicita conventicula instituerint, vel sine Episcoporum licentia ad populum dixerint, vel denique in novarum opinionum favorem libellos vulgaverint, aut typis ediderint, a iudicibus profanis remoto

Sæcul. XVI.
A.C. 1560.

Thuan. l. 25.

Sæc. XVI.

A. C. 1560

omni provocationis subsidio dijudicandi, ac juxta legum severitatem tanquam divinæ, humanæque Majestatis læsæ rei puniendi essent. Displicuit hoc edictum Calvinistis, illudque *Hipaniæ Inquisitionem* appellitabant: nihilominus hoc rigore nondum perterriti eadem, ut antea, temeritate, ac petulantia debacchabantur, Colinii Architalassi prælidio suffulti, qui in omnibus urbibus suo regimini subjectis libere hærefin in vulgus spargi, & conventus haberi præcepit.

§. LXXXVII.

Momorantius Connestabilis ad Aulam revocatus ac cum Coliniis eo delatus.

Thuan. l. c.

Cum Catholici Remorontini edicti executionem necessaria severitate haud urgerent, Calvinistæ vero illud observare omnino negligerent, hinc Catholici alia remedia adhibere cogebantur, inter quæ præprimis erat, ut ad Bellaqueum fontem Optimatum comitia indicerentur, quibus Principes, Regni Ministri, secretioris consilii Patres, Ordinis Equites, ac præcipui Magistratus interessent. Momorantius quoque, & ipse evocatus ad aulam venit, comitabanturque illum Villarius Comes Sororius suus, tres Colinii fratres, eorumque amici,

mici, pluresque quam octingenti Equi-^{Sæc. XVI.}
 tes in ejus comitatu numerabantur, ^{A.C. 1560.}
 ut is potentiam, viresque suas, quam-
 vis regio favore dejectus esset, Guisiani-
 nis Principibus æmulis suis ostentaret.
 Insuper datis ad Navarræ Regem literis
 eundem quoque huic conventui interes-
 se rogabat, ut Guisiorum molimina ever-
 teret, suaque præsentia Nobilium ani-
 mos confirmaret: cum vero Rex ani-
 mum a dissidiis alienum foveret, quie-
 tisque studiosissimus esset, seque forte
 captum abduci pertimesceret, hinc su-
 am absentiam æque, ac Condæus Prin-
 ceptus idem quoque fatum veritus excu-
 sabat. Ceterum Momorantius Conne-
 stabilis exiguo prorsus honore excipie-
 batur; quippe pauci admodum eidem
 obviam processerant, & ferme nulla
 dignitatis suæ ratio habebatur: interim
 vero Provinciarum Præfectis injunctum,
 ut Regni delectus cogere, qui tempore,
 ac loco, quo juberentur, præsto
 essent.

§. LXXXVIII.

*Optimum comitia ad Bellaqueum-
 Fontem celebrata.*

Die igitur vigesima prima Augusti Fon-^{Popel. l. 6.}
 tis - Bellaquensibus comitiis præsti-^{p. 192.}
 tuta hora pomeridiana Rex ad Reginæ ^{Belcar. l. 28.}
 Matris cubiculum pervenit, ac eadem ^{n. 62.}

Sæcul. XVI
A.C. 1560.

unacum altera Regina Regis uxore, & ejusdem fratribus convenerat, ubi penes istos confidebant suo ordine Borbonius, Lotharingus, & Guisianus Cardinales, postea Guisus, & Aumalius Duces, Momorantius Connestabilis, Hospitalius Cancellarius, Colinius, Santandreas, & Brissacus equitum tribuni, præter Andream Guillarium Mortarium, Joannem Morvillerium Episcopum Aurelianensem, Carolum Marillacum Viennensem Archiepiscopum, & Joannem Monlucium Valentix Præsulem, post hos extra ordinem in imis subselliis sedebant torquati Equites. Congregatis omnibus Rex, qua de causa eos advocaverit, brevi oratione aperit, hortaturque, ut ea, quæ e re publica esse videntur, libere citra odium & affectum ullum edisserent, cetera de Hospitalio Cancellario suo, de Guisio Duce, ac Cardinale Lotharingo avunculis suis audituri. In eandem ferme sententiam Catharina Regis Mater verba fecit, astantes rogans, ut prudentissimis consiliis suis Regi Filio suo sceptrum servarent, simulque populi utilitati, si fieri posset, & nobilitati ab officiis alienatæ prospicerent. Tum Hospitalius longa medici, & ægroti morbo laborantis, cujus causa ignoratur, comparatione, & exemplo usus, multa de afflictis Regni

Sæcul. XVI.
A. C. 1560.

gni opibus, de nobilitate, Magistrati-
bus, corruptisque omnium Ordinum
moribus præfatur; ad hæc infensos er-
ga Regem, ac præcipuos Regis Mini-
stros subditorum animos esse ait, sed
causam latere, ideoque difficiliorem
esse remedii adhibendi rationem edice-
bat. Absoluto Cancellarii sermone Gui-
sius Dux rei militaris, Cardinalis Lo-
tharingus ejus frater ærarii sibi com-
missi, publicæque administrationis, cui
ambo præpositi erant, studiose rationem
reddebant: additum vero a Cardinale,
quod onera Regni, vicies quinquies cen-
tenis millibus librarum regia vectigalia
excederent. Ceterum nihil ultra eo die
actum, in perendinum dilato confessu.

§. LXXXIX.

*Libellus supplicis a Colinio Architalasso
in comitiis porrectus ad obtinen-
dam sectæ libertatem.*

Postmodum in Sessione secunda, cum
Joannes Montlucus Valentinus E-
piscopus sententiam suam edicere para-
ret, e sede sua surrexit Colinius Fran-
cicæ classis Præfectus, genuque bis per-
demisse flexo ad Regem accedens nomi-
ne Calvinistarum, qui in Normandica
ejus præfectura erant, libellum suppli-
cem porrigebat, atque in eo ad quæ-
stio-

Thuan. l. 25.
Beza l. 3. p.
284.
Davila hist.
des guerr. ci-
vil. l. 2. p. 57.
Belcar. n. 63.
Pallav. l. 14.
c. 16. n. 2.
Et 3.

Sæcul. XVI.
A.C. 1560

ffionem sibi a Regina factam respondit; hæc enim ab eo sciscitabatur, quam ex caussa tot tumultus in præfata Provincia fuissent exorti? Ad hoc reponebant Calvinistæ, primam, præcipuamque caussam esse Religionem, quapropter in hoc libello Regem rogabant, quatenus permetteret, ut ipsorum doctrina examinaretur, propter quam in hunc usque diem adeo severe mulctati essent: insuper petebant, ut Rex edictorum suorum severitatem mitigaret, eorumque cœtus publicos non prohiberet, imo potius iisdem templa in sectæ suæ usum concederet. Denique Deum, Regiamque Majestatem contestabantur dicentes, quod nihil hæcenus adversus Regem egissent, nec nunc moliantur, neque porro contra obedientiam, quam ei debent, moturi essent, sed pro ipsius incolumitate, ac Regni tranquillitate assiduas ad Deum preces semper fudissent, & nunc, atque in posterum idem facere parati forent. Ast cum Deputatorum nonnulli hunc libellum nullius chirographo firmatum observarent, hujusque rei caussam inquirerent, respondit Colinius, quod hæc subscriptio fieri non potuerit, cum Calvinistæ in unum convenire prohiberentur, si tamen ejusmodi interdictum tolleretur, in sola Normanniæ Provincia plusquam quin-

quingages mille homines huic libello
 mox subscripturos inquiebat præter alios
 plusquam centies mille, qui in aliis lo-
 cis, si cœtum agere permitterentur,
 nomina sua apponere non dubitarent.
 Postea Colinius declamabat contra va-
 lida satellitum agmina, quibus Rex sti-
 patus erat; nihil enim magis pernicio-
 sum inquiebat, quam quod Princeps a
 suis sibi metuat, cum tamen potius hi
 illum timere deberent: insuper male
 consultum videri dicebat, quod adole-
 scens Rex, qui aliunde ab omnibus a-
 matur, & per universum Regnum suum
 timetur, in eo metu inter excubias, &
 formidolosas stipatorum cohortes edu-
 cetur.

§. XC.

*Montluci Valentini Episcopi oratio in
 hoc conventu habita.*

Postmodum Rex dilaudata Colinii Præ-
 fecti pietate, ejusque in Regnum
 meritis, ceteris, ut circa ea, quæ hu-
 cusque proposita fuerunt, sententiam
 suam edicerent, injunxit: quapropter
 Joannes Montlucus Valentix, & Au-
 gustadiæ Episcopus his verbis exorsus
 est: „Omnium Ordinum summa est con-
 „fusio, ac perturbatio: inde exorti mo-
 „tus, qui non nisi pace mentibus reddita
 „componi possunt: malorum quidem
 „institiis

Sæc. XVI.
 A. C. 1560.

Thuan. l. 25.

Sæcul. XVI
A.C. 1560

„in iis rara Catharinæ Reginæ Matris,
 „ac Guisianorum Principum prudentia,
 „ac diligentia obviam itum est, seditio-
 „fis utili exemplo castigatis: sed rema-
 „net caussa, quæ, quo altiores in ani-
 „mis hominum radices egit, eo diffi-
 „cilius evelli potest; nam Religio moti-
 „bus, ac tumultibus obtenditur, qua
 „vel falsa, vel depravata nullus poten-
 „tior ad animos convellendos affectus
 „est: eo vero malum latius serpit, &
 „quotidie irritatur magis, quo major
 „negligentia ab iis, qui ad id teneban-
 „tur, in eo curando adhibita est. Po-
 „stea in Pontifices calumniis debaccha-
 „tus hæc subjunxit, Pontifices in eo
 „duntaxat videntur omnem curam po-
 „fuisse, ut inter Principes bellum ex
 „bello fererent, atque ex occasione par-
 „tes foverent: Principes autem Religio-
 „ne moti, varias pœnas, ac supplicia
 „ad coercendum malum statuerunt, sed
 „infelici, ut apparet, successu; nam
 „juris administri nullum in iis modum
 „tenuerunt, dum alii severitate in sæ-
 „vitiam degenerante abutuntur, alii a-
 „varitia corrupti in eo negotio calum-
 „niose innocentes oppugnant, nec ex-
 „tra culpam sunt Episcopi, qui abjecta
 „gregis cura in id tantum jam a multis
 „annis incumbunt, ut reditus amplifi-
 „cent, luxuriose, ac licentiose vivant,
 „adeo

„adeo ut aliquando , quod relatu pu- Sæc. XVI.
 „dendum, & horrendum, Lutetiæ qua- A C 1560.
 „draginta visi sint in otio, ac delitiis
 „putrescentes: insuper cura hæc infan-
 „tibus, atque indigenis quotidie commit-
 „titur, atque ita Ecclesiarum oculi,
 „hoc est, Episcopi excæcati, & Domi-
 „nicæ domus columnæ in terra sensim
 „afflictæ, ac profligatæ jacent: Paro-
 „chi itidem ab illis ordinati Præfulum
 „exemplo avare, imperite, negligen-
 „ter in suo munere versantur: quæ cum
 „ita sint, minime mirandum, si plebs,
 „ac pleraque nobilitas male in Religio-
 „ne a teneris imbuta, ad pravas opi-
 „niones, & inde ad turbas inclinæ:
 „unde præcipuum mali remedium a Deo
 „petendum, & convocandi ex universo
 „Regno pii viri, qui de Ecclesiastico-
 „rum vitiis, & eorum extirpandorum
 „ratione consulant: Regi imprimis,
 „qui suis exemplo esse debet, provi-
 „dendum est, ut non sacrosanctum Dei
 „nomen polluatur, ac sacræ scripturæ
 „pure, ac citra fucum, & vanitatem
 „explanentur: hinc in regiis ædibus
 „quotidie conciones, si fieri possit,
 „habeantur. His verbis aliquamdiu hic
 „Episcopus declamabat: tandem sum-
 „pta occasione, ac converso ad Cathari-
 „nam, & Reginam Nukum sermone eas
 „obsecrat, ut profanis, & impudicis can-
 „tioni-

Sæc. XVI.
A.C. 1560.

tionibus, quibus totius Aulæ conclavia ubique perstrepunt, faceffere jussis, psalmos vernaculos, & hymnos sacros omni loco, & tempore concinant, cum id Deo gratum sit, cui nullus cœtus acceptus esse potest, in quo non ipse laudatur, ac celebratur: porro hic Episcopus multa in eam rem attulit argumenta, quibus demonstrabat, quod talia, quæ veræ pietati dissentirent, dicerent illi, qui Davidicarum cantionum vernacula lingua usum foeminis interdicit: quarum si versio, quæ circumfertur, minime probaretur, errores notandos, non autem totum opus rejiciendum inquebat. Hisce verbis satis aperte ostendit, quod Maroti Psalmos intrudere voluerit.

„His postea Montluccus addidit: præ
„ceteris omnibus efficacissimum reme-
„dium est Concilium Generale ad dissen-
„siones hujusmodi componendas a Pa-
„tribus semper usurpatum, neque vi-
„deo, quomodo Pontificis conscientia
„vel ad horæ momentum quiescere pos-
„sit, qui tot animas quotidie perire cer-
„nit, quas ab ipso proculdubio Deus
„tandem reposciturus est: quod si Con-
„cilium Generale obtineri non possit,
„tum Rex, quod sui officii est, faciat,
„& Caroli Magni, & Ludovicipii exem-
„plo concilium nationale cogat, cui &
inter-

„interesse jubebit eos, qui inter Secta-^{Sæcul. XVI.}
 „rios tanquam Doctores habentur, ut ^{A.C. 1560.}
 „cum illis de controversis Religionis
 „articulis disceptatio instituat: nam
 „sic a Theodosio in Constantinopolitana
 „Synodo factitatum est contra Arria-
 „nos, & Macedonianos, quamvis eorum
 „error jam a Nicæno Concilio, & aliis
 „legitime damnatus esset. Ceterum
 „utrinque graviter peccatur, atque a
 „Sectariis quidem primum, qui Reli-
 „gionis prætextu armis sumptis publi-
 „cam tranquillitatem turbant, contra
 „S. Apostoli Pauli mandatum, qui pro
 „Regibus orare, iisque etiam difficili-
 „bus, & importunis obsequi præcipit,
 „unde factum, ut decem illis adeo ce-
 „lebratis Ecclesiæ persecutionibus, qui-
 „bus tot fidelium animæ consumptæ
 „sunt, ne unus quidem repertus sit,
 „qui causam suam quamvis justam ar-
 „mis defendendam existimaverit: sed
 „potius patientia, & constantia carnifi-
 „cum ictus sustinuerint, ac postremo
 „vicerint: itaque cœtus seditiosorum sem-
 „per vetiti, Rexque edictis suis hæc in
 „parte satis, superque providit: ve-
 „rum non minus peccatur ab iis, qui
 „in illos, qui solo pietatis studio ducun-
 „tur, proque ea fortiter ad mortem per-
 „gunt, & jacturam suorum, ac fortu-
 „narum contemnunt, plus æquo læ-
 „viunt,

Sæcul. XVI. „viunt, nam irritantur plerumque spe-
 A.C. 1560. „stantium animi, & in confesso est, id
 „in multorum animis excitasse studium
 „cognoscendi de ea doctrina, quam in
 „mediis flammis homines minime mali
 „tam constanter profiterentur, eamque
 „postremo ipsi susceperunt. Longe alia
 „antiquorum Patrum ratio fuit; nam
 „nec trecenti, & octodecim in Nicæna
 „Synodo prima, sexcenti triginta in
 „Chalcedonenfi, centum quinquaginta
 „in Constantinopolitana Episcopi aliis
 „armis, quam Dei verbo uli sunt con-
 „tra Arianos, Macedonianos, & Ne-
 „storianos; nec Constantinus, Valen-
 „tinianus, Theodosius, & Marcianus pii
 „maxime Principes, quidquam gravius
 „in Sectarios, quam exilium statuerunt
 „Itaque a suppliciis, ac pœnis tempe-
 „randum videtur, si vero necessitas fe-
 „rat, ut Magistratu opus sit, id saltem
 „observandum in sumendis suppliciis, ut
 „loci, temporis, personarum, volunta-
 „tum, & qua de causa coetus coactus
 „sit, ratio habeatur.,

§. XCI.

*Hic Episcopus de Reformatorum secta,
 studioque suspectus.*

Addit. ann. **H**ac oratione Episcopus Valentinus,
Mem. de quod Reformatorum hæresi propen-
Brantome sus esset, haud temerariam suspicandi
elog. du ansam

ansam præbebat, Referunt nonnulli, quod is solemni, ac perpetua votorum sponfione sese Deo in Ordine S. Domini obstrinxerit, eum vero ab hac Religione fuisse solutum, minime constet, nisi forte id postulante Margarita Navarra Regina, quæ hunc Virum Regi Fratri suo commendabat, factum fuerit: Insuper addunt illi, quod postea Anno Christi millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto ad Episcopatum nominatus, nunquam pro more consecrationem recipere veluerit. Ceterum Vir erat ingenio acer, eloquens, ac doctus, necnon in rebus discernendis iudicii maturitate, atque in consiliis suis feliciter exequendis prudenti dexteritate præditus, qui suam hæresim regnante Francisco I. & Henrico II. scite dissimulabat, postmodum vero variæ temporum vicissitudini inserviens quandoque in suis sermonibus Catholicorum, quandoque Calvinistarum dogmata divulgabat, prout Franciæ aulam huic, vel illi Religioni propensam fore credebat, præcipue ubi Catharinam Reginam inter utramque adhuc fluctuare intelligebat.

§. XCII.

*Viennensis Archiepiscopi declamatio
in iisdem comitiis habita.*

Hist. Eccles. Tom. XLIII. D d Fini-

Sæcul. XVI.
A.C. 1560.

*Marq. de
Montluc.*

l. 2. c. 5.

*San Marth.
elog. Doct.
Gall. l. 3.*

Sæcul. XVI.
A.C. 1560.

*Popel. l. 6.
fol. 191.
Thuan. l. c.
Beza hist.
l. 3. p. 284.*

Finis Montlucii sermone Carolus Mar-
rillacus Viennensis Archiepiscopus
in comitiis apud Fontem-Bellaqueum
celebratis, orationem suam verbis ad-
huc magis vehementibus, ac prolixis
conceptam exorsus est, ac præprimis
hæc proposuit: „duo sunt Gallici, at-
„que adeo cujusque Regni firmamenta,
„legitimus, verusque Dei cultus, &
„subditorum erga Principem benevolen-
„tia, quorum utrumque, ut salva Res-
„publica retineatur, convenienti ratione
„reparandum est: verum per licentiam,
„& corruptos omnium Ordinum mores
„eo res deducta, ut citra periculum eo
„loco, quo sunt, diutius consistere non
„pollint. Ceterum quod ad Religionem
„spectat, approbo quidem remedium,
„quod ab œcumenico Concilio petitur,
„ac longe efficacissimum, necnon ad
„Religionem pristino suo splendori resti-
„tuendam aptissimum esse censetur: ve-
„rum ob privata Principum commoda
„ubique gliscentia ejusmodi generalis
„Concilio convocatio vix sperari valet,
„hinc potius in Francia Synodus na-
„tionalis indicenda est, quæ eo magis
„necessaria videtur, quo certius hære-
„sis flammæ jamjam in hoc regno ac-
„censæ, nisi prompte extinguantur, in
„universale incendium erupturæ sunt:
„præ primis ergo quatuor articulos
omni-

Sæcul. XVI.
A.C. 1560.

„omnimoda necessitas suadet; nullus
 „enim ex Synodo fructus est sperandus,
 „nisi illi observentur. Porro eorum pri-
 „mus est, ut Episcopi in suis Diocesi-
 „bus commorentur, ac per semetipfos
 „Episcopalis sui muneris officia obeant.
 „II. requiritur, quod simonia, & ava-
 „ritia penitus a domo Domini eliminen-
 „tur, ac vetus Ecclesiæ disciplina re-
 „stauretur. III. Episcopi per jejunia,
 „Eleemosynas, pœnitentias, precesque
 „publicas iram Dei placare satagant.
 „IV. Nulla de causa subditis sine jussu,
 „ac venia Principis, qui bellorum mo-
 „derator est, arma sumere liceat, nul-
 „lusque Ambasianos rebelles imitetur,
 „qui magno numero, ac militum more
 „armati Regi libellum supplicem por-
 „rexerunt, cum tamen potius nonnisi
 „pauci, atque inermes coram eo com-
 „parere debuissent., Omnes hæc ra-
 „tiones Archiepiscopus Viennensis fusius
 „comprobatas reddebat.

§. XCIII.

*Hujus Archiepiscopi indoles, ac judi-
 cium circa ejus orationem.*

Hic Archiepiscopus Anno Christi mil-
 lesimo quingentesimo decimo pri-
 mam lucem aspexit: dein vero Parisien-
 sis Curia Advocatum agebat, ob suamque
 eloquentiam, atque eruditionem a Fran-
 cisco I.

Thuan. l. 25.
San. Marth.
Gall. Christ.

Sæcul. XVI. cisco I. Rege plurimi habebatur: cum
A.C. 1560. autem jam ab eo tempore novis opi-
 nionibus favere crederetur, ne periculo
 sibi jamjam imminenti sese exponeret,
 anno ætatis suæ vigesimo secundo Joan-
 nem Forestum Avunculum suum, qui
 Legatus Constantinopolin contenderat,
 comitabatur, eique in hoc munere suc-
 cedebat: inde vero reversus Anno Sa-
 lutis nostræ millesimo quingentesimo
 quadragesimo primo a Rege Parisiensis
 Curia Senator renunciatus, postmodum
 Legatus decernebatur, ibidemque ad-
 huc subsistens ad Melodunensem D. Petri
 Abbatiam vocabatur, necnon ab eodem
 Rege libellorum supplicum Magister no-
 minatus fuerat: postea vero Venetum
 in Britannia Episcopatum obtinuit, at-
 que a Francisco Rege ad Granvellanam
 urbem pro concilianda pace in Hispa-
 niam ablegatus, tandem ad Viennen-
 sem Archiepiscopatum, qui tum mor-
 tuo Petro Palmerio vacabat, eveheba-
 tur: cum autem granvellana pax vio-
 laretur, tunc idem ad Carassæ Cardi-
 nalis preces hoc foedus merito fuisse
 recisum edito libello propugnavit, ac
 demum Legatus Romam missus, Anno
 Christi millesimo quingentesimo quin-
 quagesimo nono Augustanis quoque co-
 mitiis interfuit. Ceterum ejus oratio,
 qua Nationale Concilium esse convocan-
 dum

Sæcul XVI.
A.C. 1560.

dum persuadere nitebatur, minus arri-
debat Guisianis Principibus, qui etiam
palam indignationem suam exerebant:
insuper ob petulantiam, qua indignum
in modum contra Ecclesiam declamabat,
majorem adhuc sibi invidiam accerse-
bat, aliunde Guisiis plurimum exosus,
eo quod nimio studio Borbonicæ familiæ
adhæreret usque ad obitum suum, qui
die secunda Decembris contigit, post-
quam ætatis suæ annos quinquaginta
expleverat.

§. XCIV.

*Guisi Ducis oratio in hoc conventu
proposita.*

Postquam hi Præsules suos sermones
absolverant, rursus altera die apud
Bellaqueum-Fontem Sessio habebatur,
in qua suo ordine Colinius perorare
cœperat, ea tamen, quæ jam superius
prolata fuere, duntaxat repetebat. Post-
ea Guisius Dux, cui suspectum erat Co-
linii Præfecti ingenium, singula illius
verba redarguebat, hæc subjungens:
„Rex sapientissimi Parentis studio ita
„educatus es, ut tua juvenus non metu,
„& odio, sed optimis prudentiæ præ-
„ceptis instructa magnam de se spem
„excitaverit; Verum huc deciderunt
„cuncta ob sceleratorum quorundam
„machinationes, ut militari stipatu tuam

Thuan. l. 25.

D d 3

vitam

Sæcul. XVI.
A. C. 1560.

La Popel.
l. 6. p. 204.

„vitam adversus rebellium conatus mu-
niri oportuerit, nam contra Regiam
„Majestatem vestram, non contra tuos
„Ministros, uti vulgo maligne jactatur,
„initam nuper conjurationem ambigi
„non potest. Religionem quod spectat,
„doctiorum judicio sto: ceterum palam
„contestor, nulla nunquam concilia, qua-
„lia maris Præfectus postulat tanti apud
„me fore, ut ab antiquo Majorum cultu
„ulla in re, ac præcipue in sacrosancti
„Missæ Mysterii & Sacramentorum quæ-
„stione deflectam. De Franciæ ordinum
„convocatione, quam idem Præfectus
„urget, Regis voluntatem omnino am-
„plector: his præmissis subjunxit: de
„cetero Regii exercitus imperio semper
„ea fidelitate præfui, ut gloriosum lu-
„premi Ducis, ac Regii Legati nomen
„per univèrsam Regnum omnium pri-
„mus emeritus fuerim, & quidem cum
„ea potestate, qua ampliorem præter
„Regii Palatii Præfectos hucusque nemo
„alius est consecutus.

§. XCV.

*Lotharingii Cardinalis oratio in eo-
dem conventu habita.*

*Thuan. l. 6.
Popel. l. 7.
p. 204.
Davila l. 2.
p. 57.*

Denique inter ceteros postremus per-
orabat Lotharingius Cardinalis, ac
Colinio maris Præfecto objectabat, quod
tunc, si ipse quinquaginta Calvinistarum
millia

Sæcul. XVI.
A C 1560.

millia pro se numeraret, decies cen-
 tensena millia fidelium, ac Catholicorum
 subditorum, qui sese hisce hæreticis
 opponerent, Regi haud deessent. his
 addidit: „quamvis tuus libellus supplex
 „ad modestiam compositus esse videa-
 „tur, re tamen ipsa arrogantia turget,
 „nam illius Authores se Regi obtempe-
 „ratos profitentur, ea duntaxat lege,
 „si Rex pravis ipsorum opinionibus assen-
 „tiatur: non enim aliorum tendit ar-
 „rogans eorum petitio, nisi ut ipsis
 „suam sectam profitendi libertas, &
 „templa concedantur, damnataque illo-
 „rum doctrina approbetur: porro, quo
 „perniciosa eorum consilia vergant, sat
 „constat ex famosis libellis, quos ubi-
 „que disseminant, ex quorum immenso
 „numero aliquot penes me habeo, quo-
 „rum viginti duos studiose magno de-
 „coris mei testimonio conservare satago:
 „quippe ab impuris nebulonibus male
 „audire, & maledictis proscindi laudi
 „duco: de cetero nihil fallacius est,
 „quam prava Religio; nam ab hujus
 „sectæ alumnis, Evangelii & fidei,
 „nomen in turbarum, ac seditio-
 „num occasionem sumitur: itaque in
 „eos severe animadvertendum; censeo
 „tamen, mitigandam esse poenarum
 „acerbitatem erga eos, qui sine armis
 „sola conscientia ducti Religionis causa

Sæcul. XVI
A C 1560.

„coiverunt, qui potius admonitione ad
„officium reduci, quam vi cogi debere
„videntur: in eam rem, si quid pro-
„ficere possem, vitam libenter profunde-
„rem. Denique Episcopi, ac Parochi
„in id incumbere debent, ut præsentia
„sua præteriti temporis jacturam in po-
„sterum sarciant: Præfecti item Provin-
„ciarum ad munia sua exequenda adi-
„gantur: cum vero tantum de disciplina,
„ac corruptis moribus agatur, minime
„videtur necessarium, ut Concilium uni-
„versum, aut nationale congregetur,
„si tamen eo opus fuerit, Episcopis, ac
„Parochis mandandum, ut notatis er-
„roribus, qui corrigi debent, Regem
„intra duorum mensium spatium mo-
„neant.,,

§. XCVI.

Ordinum comitia Meldis indidta.

Thuan. l. 6.
Pallav. l. 14.
c. 12. n. 13.

Postmodum ceteri Optimates, ac præ-
cipue Ordinis S. Michaelis Equites
se in Cardinalis sententiam ire asser-
bant: quapropter Rex, & Regina ejus
Mater gratis universo confessui actis
congregatos valere jusserunt, seque eo-
rum consilium sequi paratos profiteban-
tur, ac re ipsa die vigesima sexta Augusti
edito decreto sanciebant, ut proxima
die decima Mensis Decembris in Mel-
dorum civitate Regni comitia haberen-
tur,

tur, eo fine, ut Episcopi ad locum brevi assignandum convenirent, ac ibi, si Pontifex nimia cunctatione Concilii universalis spem præcideret, de nationalis Synodi celebrandæ ratione inter se communi consilio deliberarent: interea vero præcipiebatur, ut in neminem ob Religionis diversitatem inquiratur, necnon supplicia differantur: in eos tamen, qui plebem seditionibus, Regnumque armis turbarunt, Regis, ac Magistratum auctoritas salva permetteretur. Attamen ex hoc edicto duplex oriebatur malum Religioni, regnoque oppido funestum, quorum primum erat, quod Nobiles, qui hucusque nonnisi clam Calvinistarum hæresi adhærebant, jam nunc hanc sectam publice profiterentur, suoque exemplo ex suis amicis, & vasallis quamplurimos ad eadem studia pertraherent. Alterum erat, quod illi, qui pœnæ metu sese Ambasianæ conjurationis confcios fateri, minime audebant, nunc crimen suum palam faterentur, unde ex maximo horum numero Guisii Principes tanto terrore percelebantur, ut suæ securitati haud satis consultum arbitrarentur, nisi in omnes Provincias militum agmina emitterent, eaque ita per Præfecturas distribuerent, ut ad primos tumultuum rumores Gubernatores alias suspecti quantocius opprimi possent,

Sæc. XVI.
A C. 1560.

Sæcul. XVI. possent, antequam sese majori numero
 A. C. 1560. aliis conjungendi, aut quid moliendi
 spatium nanciscerentur.

§. XCVII.

*Pontifex Nationali Concilio Gallico
 oblutatus.*

Postquam rumor de Nationali Synodo
 in Galliis celebranda Romam de-
 ferebatur, inde summus Pontifex haud
 parum commotus Oecumenicum Con-
 cilium convocare statuit; verum haud
 difficulter deprehendebatur, quod id
 nonnisi invitus fecisset, ac lubentius alia
 ratione ejusmodi concilium impediri
 voluisset; nihilominus ad indicendam
 Synodum compellebatur, eoquod Fran-
 ciæ Orator, qui tum Romæ agebat, ei-
 dem exposuisset, quod Galliarum Rex
 Regni Præsules in unum cœtum con-
 vocare decreverit, cum aliud remedium
 præter Nationalem Synodum malo ni-
 mium invalescenti haud amplius opponi
 posset: Verum ejusmodi conventum æ-
 gerrime ferebat Pontifex, quapropter
 vehementer coram Legato querebatur
 contra Regem, quod is omnium adver-
 sus Religionem impie perpetratorum ve-
 niam, gratiamque fecisset, & quidem
 illis etiam, qui nequidem eam deposce-
 bant, tandem vero Papa in hæc verba
 prorupit. „Equis Rex potest crimina
 con-

Sæcul. XVI.
A C 1560.

„contra Deum admiffa condonare? ne-
 „que ultra mirum videtur, fi iuftiffimo
 „iracundiæ divinæ documento Galliæ
 „Regnum turbis affiduis implicetur,
 „ubi facri Canones contemptui funt, &
 „auctoritas Pontificia indebite ufurpa-
 „tur: nonne hæc manifefta funt iuftæ
 „ultionis divinæ indicia? „His poftea
 „addidit: hic idem Præfulum conven-
 „tus nihil boni pariturus, fed odiis,
 „ac diffidiis acrioribus occafionem sub-
 „ministraturus eft: porro ego quidem
 „Concilium univerfale, unicum diffi-
 „diorum remedium jam pridem propo-
 „fui, fed quominus hucusque coierit
 „per Franciæ Epifcopos factum, quibus
 „omnino displicebat: decrevi tamen
 „Synodum, vel nemine flagitante ce-
 „lebrare, fed ut Præfulum unius natio-
 „nis coitio, vel in Gallia, vel alibi fiat,
 „nunquam affentiar: id enim a Sede
 „Apoftolica nunquam toleratum, nam
 „fi Principum cuique intra fuam ditio-
 „nem concilii celebratio permittitur,
 „doctrinæ confufio, & ab Ecclefia fe-
 „ceffio mox erit fecutura: ceterum in pri-
 „mis id indigniffime fero, quod Con-
 „ventui tempus prius conditum fuerit,
 „ac dein primum meus requiratur affen-
 „fus, cum id nemo quisquam aliofum
 „interpretari poffit, nifi ad grandem
 „Capitis Ecclefie contumeliam, ad cu-
 „jus

jus

Sæcul. XVI.
A.C. 1560.

„jus voluntatem negotia omnia Eccle-
„siastica referri debent, non ad gesto-
„rum rationem reddendam, sed ad ge-
„rendi potestatem impetrandam: etenim
„per edicta, quæ jam promulgata sunt,
„manifesta ab Apostolica Sede defectio
„in illud Regnum fuit introducta „

§. XCVIII.

*Viterbiensis Episcopus a Papa pro
impediendo hoc Nationali conventu
ad Regem abiegatus.*

Tandem summus Pontifex de hoc Na-
tionali Concilio in Galliis celebrando
plene edocebatur, acceptis literis, quas
eidem non modo Cardinalis Turno-
nius tum in Aula agens perscripserat,
sed etiam Burdesierus, qui anno sequenti
Cardinalitia purpura decoratus est:
eapropter Pius IV. Episcopum Viter-
biensem ad Franciæ Regem ablegare
cogebatur, qui eidem hæc significaret:
„Concilium Gallicæ nationis erit instar
„schismatis ab Ecclesia universali, aliis-
„que nationibus pessimi exempli res,
„nam Franciæ Præsulum animis fu-
„perbiam afflabit, & auctoritatis suæ
„amplificandæ, etiam cum dignitatis
„Regiæ imminutione, studium inspira-
„bit; omnibus enim est perspectum, quam
„ardentibus votis illi Sanctionem Pra-
„gmaticam cupiant restitutam, ac pro-
inde

Sæcul. XVI.
A.C. 1560.

„inde de ea revocanda prima, ac potissimum
 „tissima ipsis erit cura: inde autem futurum,
 „ut Regi collatio Regalium, & Episcopatum,
 „ac Abbatiarum designatio decedat: dein cum
 „dignitates obtentas Regi debitori haud amplius
 „sint, semper ipsius imperiis ubique reluctabuntur,
 „eaeque mala ex concilio nationali haud dubie
 „emanabunt, interea tamen praesentibus malis
 „nulum inde remedium affertur; haeretici enim
 „omnes jam pridem professi sunt, quod ipsi
 „Episcopos nullo loco habituri, atque adeo vel
 „hoc solo nomine, quicquid illi decreverint,
 „aut omnino actitaverint, Protestantium
 „ministri sunt impugnaturi: ceterum salutare
 „remedium istud erit, ut Praesules, & Parochi
 „in sua quisque dioecesi ad gregis sui curam
 „attendant, luporumque rabiem amoliantur,
 „& adversum eos, qui a fidei Inquisitoribus
 „haeretici denuntiantur, judiciorum ratio
 „procedat; immo ubi vis major non prohibet,
 „priusquam malum vires eundo acquirat,
 „arma in eos expediantur, ut in officii sui
 „semitam reducantur: haec si fiant, tum ex
 „Oecumenici Concilii, quod jam nunc est
 „indicendum, celebratione fructus non exiguus
 „poterit sperari: si vero Rex in animum inducat,
 „contumaces prius flectere ad obsequium,

Sæcul. XIV. A.C. 1560. sequium, antequam hi audacia, ac
 viribus majorem in modum auferunt,
 tum Papa opes universas paratus est
 impendere: operam quoque apud Phi-
 lippum Hispaniæ Regem, & Italiæ
 Principes, ut in hac causa validis illi
 subsidiis opitulentur, ultro pollicetur:
 sin autem Rex sibi persuaderi non pa-
 tiatur, quod subditi ad obsequium vi-
 armisque cogendi sint, saltem Geneva
 mali ejus, quod universam Galliam
 disperdit, fons, & origo armis peti-
 tur: inde enim sectariorum virus in Gal-
 liam, & loca vicina derivatur: porro
 ea radice accisa fomes mali auferre-
 tur, atque bello extra Regni fines
 translato, Gallia noxiis, quibus agi-
 tatur, humoribus evacuabitur. Postea
 idem Episcopus Viterbiensis Taurinum
 contendens juxta mandatum sibi im-
 positum hac de re cum Sabaudia Duce
 agebat. (*)

§. XCIX.

(*) Cuncta hæc Continuator ex Sarpio ad
 verbum descripsit, cur autem illum in margine
 adlegare ausus non est? cum tamen nullum
 alium Scriptorem in hujus commenti testem
 præter hunc mendaciorum Architectum pro-
 ferre potuerit, qua ratione a principio sui
 sermonis dicere valuit, facile deprehensum
 fuisse, quod Pontifex non nisi invitus Syno-
 dum

§. XCIX.

Sæcul. XVI.
A.C. 1560.

Hispaniæ Regis studium pro impediendo Gallico hoc conventu.

Nihilominus verebatur Pontifex, ne Galliarum Rex hisce rationibus nondum plene convictus, suo Nationalem Synodum celebrandi proposito per-

*Taan. l. 28.
Mem. pour
le Concil. de
Trente p. 41.
49. 52.*

dum Oecumenicam convocandi consilium arripuerit: num ergo jam oblitus est, quod paulo ante §. LXIII. ipsemet asseruerit, quod hic idem Pontifex de celebrando Concilio œcumenico seria mente statim a primis sui Pontificatus diebus cogitaverit. Quis credat, quod hic Pontifex nonnisi invitus Synodum convocare statuerit? cum tamen novam Synodum indicere haud opus fuerit, eo quod Tridentinum Concilium nondum esset dissolutum, sed duntaxat interruptum. En! ad quantas hallucinationes Continuatore nostrum abripiat sua summos Pontifices calumniandi libido: haud discutiendum suscipio, an in Galliis eo tempore, quo inter ipsos Episcopos, & Principes novæ sectæ amplectendæ cupiditas prævalebat, ut patet ex orationibus in Conventu Bellaquensi habitis, Nationale Concilium non modo Ecclesiæ, ac Regno prorsus inutile, sed etiam summe perniciosum fuisset, id tamen minime tolerandum existimo, quod Continuator, qui tamen sese Catholicum jactitat, non-

nisi

Sæcul. XVI.
A.C. 1560.

Pallav. hist.
Conc. Trid.
l. 14. c. 16.
num. 8.

tinacius insisteret, cumque illam, si semel convocata esset, ægre admodum dissolvi posse prævideret, hinc datis ad Hispaniæ Regem literis eundem efflictim rogabat, ut Franciscum II., ac Regii Senatus Proceres ab hujus consilii executione avertere, eidemque exponere velit, quod inde abs dubio schisma Franciæ Regno summe nocivum oriretur: Hispanis vero, Belgisque pessimi exempli fomes suppeditaretur: Itaque Philippus II. Rex Pontificis precibus lubenti animo deferens, quantocius in Gallias Antonium Toletanum, Legionensem Priorem, Regiique stabuli Præfektum ablegat, qui Franciæ Regi exponeret, quod immatura Nationalis Concilii celebratio duntaxat eo conducere, ut Regnum aliunde jam hæresi penitus infectum novis dissidiis scindatur: quapropter Rex ab hoc proposito desisteret, præcipue cum ei Philippus fidem daret, quod sic eum dehortando nil nisi Dei gloriam, propriamque Regis utilitatem respiciat, eumque affectu sincero, atque mente ab omni proprii quæstus studio prorsus aliena prosequatur: insuper Legato

nisi ex hæreticis, ac de fide suspectis Scriptoribus adeo dolose suam historiam confarcinare non erubuerit, non sine juventutis incautæ periculo, ac Sectariorum applausu.

gato injunctum, ut de pernicioso exem-
 plo, quod inde ceteris ditionibus præ-
 beretur, Regem edoceret, simulque ei-
 dem proponeret, hac ratione injuriam
 fieri Synodo Oecumenicæ, quam Papa
 jamjam indicere statuisset, tanquam u-
 nicum remedium, quo malis Ecclesiam
 perturbantibus obviari posset: præcipue
 cum non pauci in suspensionem adduce-
 rentur, perinde acsi inter Cæsarem, am-
 bosque Reges pristinæ amicitiae vincu-
 lum esset dissolutum, eoquod uno ædifi-
 cante alter destrueret, & inde Protestan-
 tium audacia acueretur, non sine ma-
 gno causæ publicæ præjudicio: aliun-
 de vero ad compescendam suorum sub-
 ditorum petulantiam vires Regi non
 deessent, si tamen Hispanorum quoque
 armis indigeret, illis libere uti posset,
 imo ipsemet Rex Philippus, si opus fo-
 ret, in Franciam veniret, ne ejus subdi-
 ti gloriari valerent, quod eorum Rex
 illorum ausibus ignominiose cedere
 coactus sit (*). Præterea Antonio in-
 jungebatur, ut nil intentatum relinque-
 ret, quatenus hunc conventum sal-
 tem differri impetraret, si forte Rex il-
 lum revocari nollet: hac autem super
 re

Sæcul. XVI.
 A.C. 1560.

(*) Hæc rursus ex Sarpio defloravit Con-
 tinuator.

Sæcul. XVI. re pariter cum Cardinale Lotharingio
 A.C 1560. conferret.

§. C.

Franciæ Rex Generali Concilio assentiens, Romamque Mannensem Abbatem ablegans.

*Pallav. l. 14.
 c. 12. n. 146
 Mem. l. c. p.
 & suiv.*

Prudens hoc Hispaniæ Regis consilium prospero successu haud caruisse videtur; quippe Franciscus II. Mannensem Abbatem Romam ad Pontificem ablegabat, qui eidem sanctum, ac laudabile propositum gratularetur, necnon pro prompta illius executione rogaret. Huic Abbati insuper injungebatur, ut Pontifici proponeret, quod Rex illum monere voluerit, quatenus pro communi futuræ hujus Synodi receptione, ac majori illius auctoritate haud sufficeret, Tridentini Concilii suspensionem tollere, sed potius illud denuo convocaret ad urbem Tridentinam magis commodam, ad quam omnes Imperii Ordines tam Catholici, quam Protestantes tuto confluere possent, hancque in rem satis consultum foret, si expectaretur, donec Cæsar circa hujus loci selectum mentem suam aperuisset, cunctaque Imperii membra eo induxisset, ut unaomnes ejusmodi urbem ratam, gratamque haberent: porro re ita composita Mannensis

sis Abbas Papæ nuntiare tenebatur, Sæc. XVI.
A C 1560.
 quod protinus hoc Concilium indicen-
 dum, atque inchoandum foret, hanc-
 que in rem sibi ipsi injunctum esset, ut
 Pontifici polliceretur, fidemque faceret,
 quod acceptatis hisce conditionibus,
 Rex quamcunque urbem pro Concilii
 loco selectam esset ratam habiturus, si-
 mulque nulla mora Regni sui Præfules
 eo decreturus, atque omnia in hoc Con-
 cilio decernenda, ac præcipienda in o-
 pus deducturus foret: His quoque Le-
 gatus addere jubebatur, quod Regi di-
 versa sæpius loca, quæ ipsi satis oppor-
 tuna videbantur, pro futuro Concilio
 fuissent proposita, atque inter alia præ-
 cipue Spirensis, Hagenoana, Worma-
 tiensis, & Trevirensis civitas: nullam
 tamen urbem magis, quam Constantiam
 cunctis Imperii Ordinibus acceptam fore
 existimaret; cum illuc summus Ponti-
 fex facile suos Legatos decernere pos-
 set, eoquod hæc urbs parum Me-
 diolano distet, ex quo loco non raro de
 rei gestæ serie edoceri, quinimo si opus
 foret, ipse interesse posset. Hæc erat
 summa epistolæ, quam Rex hac de
 re ad Bochtelium Redonum Antistitem,
 ac suum apud Ferdinandum Oratorem
 pericriperat.

Sæcul. XVI.

§. CI.

A. C. 1560.Epistola Franciæ Regis ad suum Legatum Romam data.*Mem. p. 44.*

Paulo post idem Franciæ Rex ad Burdesarium Engolismensem Episcopum, & postea Cardinalem, quem tanquam suum apud Pontificem Legatum Romam rursus decreverat, aliam perscripsit epistolam, in qua hæc significabat: „Ab illo temporis momento, „quo Antonius Toletanus advenit, „pam certum reddere possum, quod præter alias pacem desiderandi rationes „præcipua fuerit facile juxta, ac tutum „medium, per quod hujus pacis beneficio pariter omnia Religionis diffidia, „quæ Regnum meum perturbant, componi posse spero, hinc me ad hoc pro „viribus intentum sibi persuadeat Pontifex; quamvis enim nunc satis mihi „certum sit, quod hosce tumultus, ac „seditiones sedare, ac collectas ubique „rebellium copias facile armis dissipare valeam, ac rebus provide dispositis „nullus quicquam ulterius movere audeat, nihilominus omnino compertum „habeo, quod novæ opiniones indies „magis rebellium animis intime inherereant, majoresque semper progressus „facturæ sint, nisi opportuno, malisque „congruo obvietur remedio: quapropter

„pter vehementer desidero, uti jamjam
 „Mannensi Abbati præceperam, qua-
 „tenus etiam tu operam tuam hac in
 „re navare velis, omnique studio sum-
 „mum Pontificem eo inclines, ut libe-
 „rum, ac Oecumenicum Concilium con-
 „vocet: Insuper Papam certiozem red-
 „das, quanto studio, & affectu com-
 „modum, ac Reipublicæ Christianæ
 „tranquillitatem procurare desiderem,
 „adeo, ut, si vicissim summus Pontifex,
 „prout spero, ad hoc quoque suam ope-
 „ram jungere, ac Christianorum Prin-
 „cipum vota piis suis consiliis juvare
 „velit, nullatenus dubitem, quin non
 „exinde uberrimus colligi possit fru-
 „ctus. „ Data est hæc epistola Fontis-
 „Bellaquei die vigesima sexta Julii.

§. CII.

*Scriptum Rhedonensi Episcopo apud
 Cæsarem Legato transmissum.*

Insuper dissoluto Fontis-Bellaqueo con-
 ventu Rex ex oppido S. Germani in
 Laja ad Episcopos, Prælatos, aliosque
 Ecclesiæ Ministros in sua ditione con-
 stitutos literas dedit, præcipiens, qua-
 tenus Lutetiam Parisiorum accederent,
 ac generalibus comitiis ibidem cele-
 brandis interessent, ut circa ea, quæ u-
 niversali concilio proponenda videbun-
 tur, deliberare, ac definire valerent, &

*Mem. pour
 le Concil. de
 Trente p. 49.*

Sæc. XVI.
A.C. 1560.

proin die vigesima proximi Mensis Januarii in hac urbe congregati adessent: Ut vero summus Pontifex, Regem a Nationalis conventus proposito penitus discessisse, claro convinceretur testimonio: hinc scriptum in Senatu conceptum adjiciebatur, quod Regis nomine ad Rhedonensem Episcopum, qui apud Cæsarem Legatus erat, transmittetur. In eo Rex hunc in modum effatus est.

„Significatum mihi erat, quod summus
 „Pontifex perpensis difficultatibus, quæ
 „Tridentini Concilii suspensionem tol-
 „lere præpediebant, rursus idem Conci-
 „lium vel Vercellis in Pedemontio, vel
 „Casali in Montferratensi ditione indi-
 „cere velit, hinc omni, qua potui, ce-
 „leritate ad Engolismensem Episcopum
 „Romam Nuntium ablegavi, dato ne-
 „gotio, ut hic Episcopus nulla mora Pa-
 „pam accederet, eique indicaret, quod
 „pium ejus desiderium ratum habeam,
 „illumque rogem, ut idem suum con-
 „siliium Cæsari, Regique Hispaniæ no-
 „tum faceret, quatenus sic utroque
 „hoc Principe in hanc rem consen-
 „tiente idem Pontifex eo promptius ad
 „Synodi promulgationem procedere va-
 „leat: præcipue vero curam in eo in-
 „tendat, ut Legatos meritorum emi-
 „nentia commendandos ableget, nec-
 „non universalis Concilii libertati, &
 „securi-

Sæcul. XVI.
A.C 1560.

„securitati adeo manifeste provideat, ut
„de suæ voluntatis sinceritate univer-
„sus orbis sit convictus, ac Protestantes
„æque, ac Catholici ad ejusmodi Con-
„cilium tuto advocari valeant. „

His insuper Rex addebat. „ Equi-
„dem Præsulum meorum conventum
„proximo Mense Januario celebrandum
„indixi, nunc vero hac in re nil am-
„plius movendum præcipio; ejusmodi
„enim conventum duntaxat celebrari
„desiderabam, si Generalis Synodus
„non indiceretur: tu vero jam, ut illa
„convocetur, ac inchoetur, omnem na-
„ves operam, ut comperto præfati Con-
„cilii initio, dum Generales Regni Ordi-
„nes ad diem decimam proximi Mensis
„Decembris congregabuntur, illis, qui
„in componendis Religionis diffidiis o-
„mne studium impendi postulant, satis-
„feri valeat, & meis subditis omnis
„susplicandi ansa præcidatur, perinde
„acsi in tanti momenti negotio toties
„jamjam concluso populum nonnisi ver-
„bis, vanaque spe pascere intenderem,
„nunquam vero emendationem a quo-
„vis tantopere desideratam ad exitum
„deducere vellem. Verum prosequen-
„tibus Rex, si Imperator neutram ex
„propositis urbibus acceptare vellet, &
„solam civitatem Tridentinam deside-
„raret; nec ego eidem adversor, nul-

Sæcul. XVI.
A.C. 1560.

„Iumque locum a Papa nominandum
„respuo, si pariter a Cæsare, Regeque
„Hispaniæ acceptetur: summopere e-
„nim hoc negotium tandem perfici cu-
„pio. „ Rex insuper Rhedonensi Epif-
copo in mandatis dedit, ut totam rei
huius seriem Nuntio Apostolico apud
Ferdinandum agenti referret, eundem-
que rogaret, quatenus & ipse omnes,
quorum interest, ad Synodi locum una-
nimi suffragio acceptandum, cunctaque
prompte decidenda inclinare, totis vi-
ribus niteretur (*).

§. CIII.

(*) Hanc in rem Continuator allegat pri-
vati cujusdam Galli relationem, neminem ve-
ro latet, ejusmodi relationes, quæ Gallice *Me-
moires* appellantur, plerumque suspectæ fidel
esse, ac re ipsa ambæ hæ epistolæ pluribus in-
fulsis ostentationibus scatent, eo fine adinven-
tis, ut restaurati Concilii honor Gallis deberi
crederetur: quid vero Pontifex ad hæc lite-
ras respondere potuisset, refert Pallavicinus
his verbis: *Huic scripto, quod Pontifici Ma-
nensis Abbas detulerat, per alterum responso
reddita est, quo prudenti tolerantia se continuit
Pius, ne exprobraret, ad superiores, qui accu-
sabantur, Pontifices defendendos, id quod in a-
lios Principes culpam regeveret, hoc est, pri-
mam convocationem habitam a Paulo fuisse per
laborem*

§. CIII.

Synodi celebratio Legatis una congregatis a Pontifice proposita.

Nil amplius superesse videbatur, nisi *Pall. l. c.*
ut circa Synodi locum comperta
haberetur Principum voluntas, quæ ut
magis

laborem plurimum, prorogataque plures annos
in Principum gratiam, qui Concilium, donec
longinquum crederent, poscebant; ubi vero pro-
pinquum adspicerent, recusabant, & ab eodem
Paulo bis detentos diutius Legatos suos prius
Vicentiæ, dein Tridenti, sed frustra, propter
absentiam Præsulum Principibus subjectorum,
hos tertia Vice Tridentum venisse admodum in-
frequentes, ac potissimum Gallos, ex quibus con-
festim quidam abscesserant, Concilium fuisse trans-
latum Bononiam ex necessitate repentina, & in-
scio Pontifice, atque omnium fere Patrum con-
sensu; id ipsum postea a Rege Galliæ compro-
batum, ac denique dissolutam ibi Synodum
fuisse ex ejusdem Regis sententia ob accerrimam
Cæsaris repugnantiam: reponendæ Tridenti Sy-
nodo ex Julii Decreto Regem solemniter con-
sensisse, sed postea mentem mutasse, propterea
quod Pontifex pati noluerit, ut ab eo Gallico-
rum militum copiæ inducerentur in urbem Apo-
stolicæ Sedi beneficiariam: & Regem Synodo
tunc repugnasse, tametsi revera ille armorum

Sæcul. XVI.
A.C. 1560.

magis adhuc patefceret Pontifici, is
cunctos Oratores Romæ agentes con-
vocabat, exceptis Franciæ, & Poloniæ
Legatis, quorum hic aduersa valetudi-
ne pressus præpediebatur, ille vero non
accerfitus erat, ne forte, inquiebat Pon-
tifex, ob loci prærogativam inter Le-
gatos dissensio oriretur: ceteris igitur
Pius IV. futuram Synodi celebratio-
nem proponens eidem hæc significabat:
„mihi firmum, fixumque est Concilium
„congregare, illudque Tridenti haben-
„dum omnino consultum censeo, cum
„enim hæc urbs jam bina vice fuerit
„acceptata, nec nunc recusari poterit,
„præcipue cum Synodus a Paulo III.,
„& Julio III. ibidem celebrata nequa-
„quam dissoluta, sed duntaxat interrump-
„pta fuerit, proin ablata hac suspensio-
„ne Concilium, ut antea, in sua vi per-
„maneant: aliunde vero, cum ibidem
„plura, eaque sanctissima fuerint condi-
„ta

*motus nulli esse posset obstaculo, ne tuti accede-
rent Tridentum, ibique degerent Antistites Gal-
licani. Tam longe Julium absuisse ab emendi-
candis pro solutione Synodi excusationibus, ut
denuntiationes regias haud moratus eam pro-
secutus fuerit, donec Lutheranorum impetus non
solum eos omnes Patres in fugam egerat, sed
paulo post ipsum etiam Carolum Cæsarem
fugaverat.*

„ta decreta, haud æquum foret, ut ea ^{Sæcul. XVI.}
 „in controversiam vocarentur, solo ob- ^{A.C. 1560.}
 „tentu, quod nunc novum celebraretur
 „Concilium, quapropter Nuntiis meis,
 „qui apud Cæsarem, necnon Hispaniæ,
 „& Franciæ Reges morantur, injunctum
 „volo, ut hac de re cum Principibus
 „agant, quapropter omnes hosce Nun-
 „tios convocavi, ut desuper suis Domi-
 „nis rationem reddere valeant.

§. CIV.

*Nuntii Apostolici a Papa ad Syno-
 dum missi.*

Pium hoc Pontificis propositum sum-
 mopere commendabant Legati, præ-
 cipue in hoc eum deprædicantes, quod
 ipsius studium ad fidei conservationem,
 & Principum salutem tenderet, cum hi
 ferventibus adhuc cunctis hisce Religio-
 nis innovationibus Regna sua haud
 quaquam moderari valeant. Hac su-
 per re Pius etiam ad suos Nuntios in
 Germaniam, Franciam, & Hispaniam
 literas dabat, cum vero eorum respon-
 sa ipsi haud plene satisfacerent, hinc ad
 hosce Principes, ut de eorum sententia
 magis certam haberet notitiam, alios
 quosdam deputare statuit, & præpri-
 mis ad Hispaniæ Regem ablegabat An-
 nibalem Altempium, qui anno se-
 quenti Cardinalis est renunciatus, alium
 vero

*Pallav. l. 14.
 c. 13. n. 1. & 2.*

Sæcul XVI vero Annibalem illius fratrem ad Fer-
A.C. 1560. dinandum Cæsarem, ad Galliarum au-
 tem Regem decreverat Gabrielem Serbellonium fororis suæ Filium: Cum autem horum primus nonnisi honorariam Legationem subiens, Hispaniæ Regi gratulari, ac Pontificis nomine ob præstita filialis submissionis obsequia grates rependere iussus esset, hinc speciatim tanquam Nuntius designabatur Reveta Tarracinensis Episcopus, Præful virtutum præstantia summe commendandus, atque Pontifici ob communem utrique Patriam percarus, necnon ad id muneris commendatione Caraffæ Cardinalis adjutus.

§. CV.

Papæ consilium de Cosma Mediceo in Etruriæ Regem creando.

Thuan. l. 26. **C**um interea Nuntii Apostolici in variis Principum aulis de Synodi rebus agerent, Cosmas Florentiæ Dux a Papa animatus Joannem secundo genitum Filium suum, qui nonnisi pridem Cardinalis creabatur, cum comitatu prorsus magnifico Romam decrevit. Recipiebatur is singulari honorum testificatione, ac ipsemet Pontifex suæ erga eum amicitiae specimina editurus ei Pisanum Archiepiscopatum eidem Paulo IV. immerito ablatum, ac
 Scipioni

Scipioni Rebibæ collatum restituit, huic **Sæcul. XVI.**
 vero Trojæ Episcopatum in Apulia com- **A.C. 1560.**
 pensationis nomine tradidit: Verum
 cuncta hæc Pontificis erga Cosmam be-
 neficia prorsus exigua erant, si compa-
 rarentur cum illis, quæ ei sub idem
 tempus conferre statuerat, quamvis in
 irritum ceciderint ejus molimina; cum
 enim Franciscus natu major ejus Filius
 jam in ea ætate esset, ut uxorem du-
 cere posset, magnumque momentum
 Pontifex ex eodem genere natus suæ
 familiæ se allaturum speraret, si eam il-
 lustri quadam affinitate augustiorem red-
 deret, hinc Terracineni Episcopo, qui
 ejus nomine apud Philippum II. Lega-
 tum agebat, injunxit, ut ab hoc Rege
 obtineret, quatenus Sororem suam, vi-
 duam Lusitani Principis uxorem, & Se-
 bastiani, qui post Avi sui mortem regna-
 bat, Matrem Francisco Cosmæ Filio
 in conjugem dare vellet: cum vero
 vereretur, ut Philippus in hæc nuptias
 utpote generis nobilitate dispares non
 consentiret, cum aliunde Austriacæ Do-
 mus gloriæ adversum videretur, eoquod
 Cæsaris Filia, ac potentissimi Regis So-
 ror, alteriusque Regis vidua novo Prin-
 cipi, qui duntaxat titulum Ducis gere-
 bat, desponsaretur, hinc Pius, ut majo-
 rem Medicææ familiæ dignitatem con-
 ciliaret, Philippum rogabat, quatenus
 Cosmam

Sæcul. XVI.
A.C. 1560.
Cosmam in Etruriæ Regem creare, eique jura, necnon Regum insignia concedere vellet, si forte hæ nuptiæ finem suum essent fortituræ: Verum ea res ceteris Italiæ Principibus tantopere displicuit, ut totum negotium penitus in irritum caderet.

§. CVI.

Excidium Caraffis a Papa paratum.

Thuan. l. c.
Spond. hoc
ann. n. 2.
Onuphr. in
vita Pii IV.
Equidem Papa inito Pontificatu sese benevolum exhibebat Caraffis, qui ad ipsius electionem haud parum conferebant: ut vero suam simulationem melius tegeret, Fabritium Sanguineum arcta necessitate cum Caraffis conjunctum ad Philippum II. extra ordinem legabat, eique, ac Terracinæ Episcopo negotium dabat, ut cum Rege agerent, & Montorii quidem Comiti pro Palliano a Varga promissam in Calabria, de qua diximus, compensationem, & Cardinali fratri pensionem pactam reposcerent. His perceptis nec Philippus, cum novo Pontifici gratificari cuperet, abnuebat, Tendiliæque comiti mandaverat, ut juxta Pontificis desiderium Caraffis satisfaceret. Insuper cum ea castella, quæ interregni tempore Caraffis in Umbria, & Perusino agro ablata & a veris Dominis Balnei comite, Vitelliis, & Ascanio

Sæcul. XVI.
A. C. 1560.

nio Corneo recepta fuerant, sacri collegii interventu sequestris data essent, Antonio Caraffæ Montem-bellum restitui, & contra Vitellios quasi rebelles jure agi jusserat, quantumvis renitente Cosma, qui, ne amicis tam necessario tempore deesset, existimationis suæ interesse arbitrabatur.

§. CVII.

Caraffæ capti, ac custodiæ dati.

Rebus ita peractis cum famæ publicæ, qua ingrati animi calumniam incurrere timebat, abunde datum putaret Pontifex, alienum a Caraffis animum deinceps præsetulit, nec quærenti difficile erat reperire occasionem castigandi ejusmodi homines, qui Pauli IV. sui avunculi decrepiti ingenio magna cum subditorum vexatione diu abusi sunt, præcipue cum populus ob recentem criminum memoriam, & major nobilitatis pars contra ipsos vehementer exacerbata fuisset, ut supra retulimus: igitur Marcus Antonius Columna, & Julianus Cæsarinus, qui Caraffarum sævitix olim expositus erat, vehementer Papam urgebant, ut a reis promeritas pœnas fumeret; cum ergo horum precibus aliunde propensus

Thuan. l. c.

Pallav. l. 14.

c. 15. n. 5. &

seq.

Sæcul. XVI.
A.C 1560.

fus Pii IV. animus colluderet (*) ea-
propter in eos, contra quos adeo acres
deferebantur querelæ, brevi animad-
vertebatur, hancque in rem felige-
tur opportunitas cujusdam, ut vocant,
Consistorii, in quo Carolus Caraffa Car-
dinalis, ejusque Patruus Cardinalis
Neapolitanus adesse jubentur, cumque
ambo hi Cardinales Vaticanum accel-
ferant, a Gabriele Serbellonio compre-
henfi ad arcem S. Angeli deducuntur.
Sub idem quoque tempus Joannes Mon-
torii Comes, qui pridie Romam vene-
rat, captus est, unacum Comite Aliffa
ejus Sororio, ac Leonardo Cardinio.
Fertur Carolus Cardinalis, cum in ar-
cem duceretur, dixisse, quam merito
ea gratia Caraffis rependeretur, qui Me-
dicinum

(*) Nuper Continuator Paulum IV. ve-
hementer fugillabat, quod Caraffis, quorum
crudelitates, ac injustitias summopere exag-
gerabat, indulgentior fuisset, nunc etiam
Pium IV. carpit, eumque aliunde ad vindi-
ctam de Caraffis fumendam propensum ha-
buisse animum refert, cum eorum iniquitates
plectit: Ita nempe lividorum animus est com-
paratus, ut illorum, quibus infensi sunt, ac-
tiones sive æquas, sive iniquas, semper ta-
men reprehendere soleant: quænam autem
fides est habenda ejusmodi Scriptoribus?

dicinum ad summum Pontificatus fasti-
gium evexissent. Pariter Antonius
Montis-Belli Marchio se sistere erat jus-
sus, attamen sui fratris captivitatem
edoctus fuga salutis suæ consuluit (*).

Sæcul. XVI.
A. C. 1560.

§. CVIII.

*Cosmas Medicæus opera Pontificis
Soanam reversus.*

Interea Pontifex Soanam, quam Nico-
lao Ursino Petiliano Comiti eripue-
rat, Cosmæ Medicæo restitui jussit; Ni-
colaus enim aliunde ob violentiam, mo-
rumque pravitatem infamis hanc ur-
bem in nupero bello captam veluti an-
tiquum patrimonium suum detinuerat:
Cosmas vero eandem utpote Senensis
ditionis partem, atque ex fœdere ini-
to restitutioni obnoxiam repetebat, ea-
que

Thuano. l. 26.
n. 5.

(*) Hæc rursus Continuator ad verbum
ex proscripito suo Thuano transcripsit, imme-
rito autem Pallavicinum quoque allegavit, ex
quo tamen totam rei gestæ seriem discere
potuisset, ac fateri debuisset, quod Pius IV.
non ex vindictæ cupiditate, sed ex justo deli-
ctâ plectendi studio nequidem Purpuratis pe-
percerit. Leges benevole Lector Pallavi-
cinum Hist. Conc. Trid. l. 14. c. 15. n. 5. ubi
hujus severitatis causas comperies.

Hist. Eccles. Tom. XLIII. F f

Sæcul. XVI.
A. C. 1560 que de re per Alphonsum Tornabonum cum Rege sæpius egerat, sed hoc tantum responsum tulerat, quod non inique laturus sit Rex, si Soanam quoque modo recuperaret: de cetero autem ipse sese huic negotio ingerere haud vellet: itaque Cosmas his verbis impetrata veluti a Rege licentia adversus Petilianum Comitem agere cæperat, corruptoque ipsius Filio Alexandro de prodeunda arce cum eo consilium iniit: verum detecta perfidia, captoque Alexandro Angelus Fraschinus hujus consilii Auctor in patibulum agebatur: igitur Cosmas, cum sua molimina haud successisse doleret, rem vi aggreditur, & Chappino Vitellio imperat, ut sex peditem millibus Petilianum Comitem obrueret, atque Alexandrum e carcere liberaret: Ergo mox belli tormenta ex urbe Politiana abducuntur, frementibus licet Ferdinandi, Regisque Legatis, qui una omnes, cum eorum opem Petilianus, cujus ditio ad Imperium pertinebat, & sub Gallorum patrocinio erat, implorabat, apud summum Pontificem instabant, ut interposita sua auctoritate Soanam obsidionem solvi juberet, alioquin minitabantur, quod a fœdere discederetur, illudque violatum crederetur: Itaque Papa mox Gabrielem Serbellonium eo ablegat, qui arbitri

tri partes sustinens Soanam sibi a Co-
 mite Petiliano traditam protinus non
 auditis alterius partis rationibus Cos-
 mæ Medicæo restituit.

Sæc. XVI.
 A.C. 1560.

§. CIX.

Cosmas Medicæus Romam profectus.

Igitur Cosmas recuperata hac urbe rur-
 sus Pontificem urgebat, ut ad ex-
 terna negotia animum adjiciens mariti-
 mas urbes muniret, & Ilvam Insulam
 valido præsidio firmaret, hacque ratione
 Turcarum impetus, atque excursions
 prohiberet: insuper idem efflictim ro-
 gabat, ut Papa tumultum in Galliis,
 & Scotia ferventium rationem haberet,
 nec tot animarum ob Religionem pericli-
 tantium salutem negligeret: minus vero
 permetteret, ut Principes aliunde, quam
 a Sacra Romana Sede, mali remedium
 peterent, sibi que Nationale Concilium
 convocandi authoritatem arrogarent,
 sub falso obtentu, quod Papa etiam
 vehementer sollicitatus Oecumenicam
 Synodum habere detrectaret. Enim-
 vero Pius IV. sæpius afferebat, quod,
 antequam Concilium cogeret, cum Cos-
 ma agere, hacque de causa ipse Bo-
 noniam venire velit, atque in itinere
 cum hoc Principe ea de re, aliisque ad
 Italiæ securitatem, publicamque salu-
 tem spectantibus se collaturum pollice-
 batur;

Thuan. l. c.
 Pall. c. 17.
 num. 3.

Sæcul. XV
A.C. 1560.

batur: cum vero Cosmas hujus promissi spem nimis remotam arbitraretur, ipse Romam venire statuit, eoque unacum duobus Filiis suis Cardinale, & Garzia Mense Octobri advenit, magnifica prorsus pompa ibidem exceptus.

§. CX.

Pontifex sollicitante Cosma Synodum convocare paratus.

Thuan. l. c.

Cosmas ad privatum cum Pio IV. colloquium admissus impetrabat, ut quantocius ad prima anni sequentis auspicia generalis Synodi convocatio promulgaretur, quam in rem Cosmas ita perorabat: „Reipublicæ Christianæ, „cujus Sanctissime Pater, tutor, ac Patrens communis es, omnino expedit, „ut grassanti passim malo remedio universali medearis, nec vero metuere „debes, ne Concilium legitime congregatum pro potestate, quam obtinet, gravius quidquam, aut severius in Romanæ Curie mores, & abusus statuat, „nam fieri non potest, ut is, qui legitime Pontifex creatus fuit, itidem mores „corruptos, & lapsam Ecclesie Romanæ disciplinam emendatam nolit: igitur „superest, ut sua Sanctitas sincera, ac „simplici fide rem procuret, nec duplici „mente in eo negotio versetur, efficiatque, ut ex cunctis orbis christiani partibus

„tibus selecti Theologi accersantur, ac Sæcul. XVI.
 „benigne audiantur, atque ita Ecclesiæ, A. C. 1560.
 „opinionum seu diversitate, seu licentia
 „divulsæ, concordia sarciantur.,,

§. CXI.

*Terracinenfis Episcopus ad Philippi II.
 alloquium admissus.*

Verum summi Pontificis Nuntii ad Pallav. l. 14.
 Principes ablegati circa Synodi ne- C. 14. n. 4.
 gotium tam sinistra referebant responsa,
 ut exinde Pius IV. novis angeretur cu-
 ris, ac de felici successu adhuc magis
 dubius redderetur; quippe Terracinen-
 sis Episcopus Sedis Apostolicæ Nuntius
 ad alloquium admissus Philippo II. Regi
 hæc exponebat: „Pius IV. Papa in
 „sui Pontificatus initio crebris literis
 „acceperat, varios motus ab hæreticis
 „excitados in Galliis, in Provincia trans-
 „alpina, in Sabaudia, variasque moli-
 „tiones per Germaniam, Angliam, Sco-
 „tiam, & Helvetiam ab iisdem factas:
 „prius vero non sine gravi animi dolore
 „audivit, ab illis eosdem in Hispania
 „conatus adhiberi, atque ad arma sol-
 „licitari Mauros granatenses, Seriffum
 „Algerii Dynastam, ac demum turca-
 „rum opem ad Christianorum perniciem
 „fuisse imploratam: quapropter Ponti-
 „fici de tam gravibus periculis vehe-
 „menter sollicito, nec minus intento

Sæcul. XVI. „ad Ecclesiam ab his illæfam servan-
 A.C. 1560 „dam non occurrit, ubinam tutius spem
 „suam figeret, quam in te Catholice
 „Rex, qui non sine singulari Dei pro-
 „videntia potentissimus inter Christianos
 „Principes constitutus es, tot Regno-
 „rum conjunctione, novique orbis ad-
 „eptione, & cujus ditiones adhuc im-
 „munes, fere a communi contagione
 „perstant: nihilominus exponendum
 „mihi restat, quod proborum omnium
 „animi, quantum prius hujusmodi bonæ
 „spei pleni fuerant, tantum tamen postea
 „suspensi extiterint, cum observarent,
 „tamdiu nullum a te erga Pontifi-
 „cem fuisse præstitum officium gra-
 „tulationis, obedientiæ, oblatae operæ,
 „nec legatione, nec literis, Nuntioque,
 „qui præcesserat, jurisdictionis usum
 „fuisse negatum: Denique per varia
 „edicta dignitati, auctoritati que Sedis
 „Apostolicæ fuerat derogatum, imo,
 „cum in ipsius adjumentum fuissent a
 „Rege offerendi thesauri, ab administris
 „Regiis injectæ fuerunt manus in spo-
 „lia, & in proventus vacantium Eccle-
 „siarum, ablatis Apostolicæ Camerae
 „iis, quæ jure debentur: porro his in-
 „commodis uti pii Catholici afflictan-
 „tur, perinde animantur hæretici, qui
 „his argumentis vulgo persuadentur,
 „quod hæc Hispaniæ cœpta eo tende-
 ren-

rent, ut se obedientiæ Sacrosanctæ ^{Sæcul. XVI.}
 illius Sedis paulatim subduceret: A.C. 1560.
 quocirca consultissimum videtur, ut
 Regia sua Majestas tam efficaciter,
 sua edicta revocet, quin ullum illo-
 rum vestigium eo tempore, quo de
 celebranda Generali Synodo agitur,
 amplius appareat.

§. CXII.

*Hujus Nuntii propositio de Concilio
 per Papam proxime celebrando.*

Porro de hoc Concilio Nuntius hæc ^{Pall. n. 4.}
 addebat: „Constitutus est a Ponti-
 fice Cardinalium cœtus, qui coram se
 frequenter conveniret ad Ecclesiasti-
 cos reformandos, antequam eorum
 sordes, si quæ sunt, exponerentur in
 tam solemnem, ac venerandum Concilio
 expurgandæ, ex qua etiam instantis
 Synodi cogitatione omne studium a
 Pontifice adhibetur, ut Episcopos in-
 duceret ad suas Ecclesias adeundas,
 ubi morum emendationem præverten-
 tes, ea saltem, quibus fortiori manu
 opus non esset, corrigere, reliqua vero
 adnotare possent, quorum correctionem
 in Concilio fanciendam curarent: Ce-
 terum a sua Majestate impense petit
 Pontifex, ut ad tam arduum, ac sa-
 lutare consilium rite perficiendum
 valida subministraret auxilia, ac monita

F f 4 sapien-

Sæcul. XVI.
A.C. 1560. „sapientiæ, quæ sibi polliceri non pot-
est ab iis Principibus, quorum vitio
ineorum Regionibus hæresis sese dif-
fuderat, quippe qui pertimescunt quid-
quam agere, aut loqui, quod conta-
minatis ipsorum subditis displicet:
quoniam autem hoc Concilium con-
gregari haud poterit, nisi cum magnis
sumptibus, & ærarium Apostolicum
non modo superioribus bellis exhau-
stum, sed etiam ære alieno gravatum
fuerit, quapropter Rex omni ope ex-
actioni spoliatorum Ecclesiasticorum, fa-
vere dignetur, præsertim cum ad id
illum animare deberet generosus ipsius
animus, quo vicissim grato animo com-
pensare posset favorem sibi præstitum,
vi cuius Papa ex Ecclesiæ bonis eidem
pecuniarum summas ad classem suam
restaurandam, augendamque necessa-
rias haurire concedit.

§. CXIII.

*Regis Hispaniæ responsum ad
Nuntium.*

Pall. n. 5. Ad hanc Nuntii orationem Philippus
Rex respondens præprimis suam in
exhibenda Pontifici reverentia moram
prolixius excusavit, hæc affirmans:
„duos jam ante menses destinavi Ora-
torem meum ad id obsequii præstan-
tium Comitem Tendiliæ, cujus postea
cuncta.

Sæc. XVI.
A. C. 1560.

„cunctatio ex ejusdem morbo contige-
 „rat: nunquam vero fui animo lætiori,
 „quam in ejusmodi Pontificis creatione,
 „nam semper me præbui, ac dum
 „vixero, ostensurus sum obsequen-
 „tem filium Sacrosanctæ Sedis, adeoque
 „ipsi Pio IV. non pro communi solum
 „debito obtemperabo, sed etiam id fa-
 „ciam ex benevolentia, ac reverentia
 „quadam peculiari, qua semper illum
 „prosecutus sum, ob conceptam a me
 „opinionem de ipsius probitate, atque
 „integritate: proinde majorem quoque
 „observantiam, obedientiamque semper
 „exhibiturus sum erga præsentem, quam
 „erga Superiores Pontifices exhibue-
 „ram.”

His dictis Nuntio munus suum exer-
 cendi facultatem concessit, atque hunc
 in modum prosecutus est. „Spondeo,
 „me recogniturum pariter sanctiones
 „cum detrimento Ecclesiasticæ juris-
 „dictionis a me factas, easque, ubi
 „convenit, revocabo, & si quid meis
 „in Regnis opus foret, ad auctoritatem
 „Pontificis, a quo tam benigne ea mihi
 „offertur, confugiam: de Concilio au-
 „tem ob negotii gravitatem compellor
 „ad responsionem maturius digerendam:
 „rogatus enim fui a Rege Christianissi-
 „mo, ut nos ambo ejus celebrationem a
 „Pontifice conjunctim peteremus, hinc

Sæc. XVI „accerfivi complures viros doctos meæ
A.C. 1560. „ditionis, ut in tanta deliberatione ipso-
 rum sententias audirem; nihil autem
 „hucusque defuper fuit decisum.„ De
 cetero Hispaniæ Rex per plurimos
 dies eam responfionem distulit, ac tan-
 dem reddidit, atque probavit, quod
 Synodus convocaretur, atque a Ponti-
 fice ultima Tridentinæ Synodi inter-
 ruptio tolleretur, quem in finem pol-
 licebatur, quod ad tam pium opus fe-
 liciter promovendum omnes fuas vires
 impendere, fuosque Episcopos illuc mit-
 tere, cunctaque in Synodi favorem exe-
 qui velit: nihil tamen hac in re abs
 Cæfaris, & Galliarum Regis consensu
 decidendum existimabat.

§. CXIV.

*Suus Nepos a Papa ad Cæsarem
 ablegatus.*

Pallav. n. 7. *Es seq.* Cum Franciæ Rex aliunde propen-
 sum sese exhiberet, pariter Cæsa-
 rem sollicitare oportebat; ut igitur hic
 quoque ad eadem pertraheretur studia,
 summus Pontifex ad illum ablegabat
 Marcum Siricium Altempfium Comi-
 tem Nobilem germanum, ac tum Cassa-
 nensem Episcopum, istumque comita-
 batur Cornelius Mussus Bituntinus An-
 tistes, qui in Religionis negotio Mar-
 cum adjuturus secum pretiosa dona ad
 cun-

Sæcul. XVI.
A. C. 1560.

cunctos Cæsareæ familiæ Principes deferebat: præcipue vero in mandatis habebat, ut Maximilianum Ferdinandi Filium, ac Bohemiæ Regem ad fidei constantiam hortaretur, cum hic non nihil novis erroribus, ac præprimis utriusque speciei necessitati favere videretur: cum vero Romæ creditum esset, quod Maximilianus cum Protestantibus nimis indulgenter ageret, ut eo facilius Imperio potiretur, hinc Sedis Apostolicæ Nuntius ipsi palam facere nitebatur, quod plus favoris, opisque sibi polliceri posset a Principibus Catholicis, quam hæreticis, aliunde vero res suas in Imperio promovendi unicum esset remedium, si firmiter veræ Religioni adhereret, cum præter Catholicos S. R. Imperii Electores, qui eidem certo suffragaturi essent, insuper summus Pontifex, Regesque Hispaniæ, & Franciæ ipsius causam totis viribus urgere non desisterent: Ast Maximilianus ad tam amplas pollicitationes hæc duntaxat respondit: „piam Pontificis voluntatem „grato animo excipio, conscientiam tamen meam cuilibet temporali commodo potiolem habeo.„ Hæc responsio a Pontificis pessime excipiebatur, nam credebant nonnulli, quod illa hujus Principis dissensionem ab Ecclesia præfagiat, ac
mani-

Sæcul. XVI. manifestum fit testimonium animi ad
 A.C. 1560 Lutheri sectam propensi. (*)

§. CXV.

*Stanislaus Hofius in Germaniam ad
 Cæsarem decretus.*

*Pall. n. 9.
 Bzov. hoc
 ann. n. 60.*

Paulopost summus Pontifex Stanislaum
 Hofium natione Polonum Varmien-
 sem Episcopum, suumque in Cælaris
 Aula

(*) Hanc animadversionem addit Paulus Sarpus: cum autem Solus Amulius in privata quadam epistola 10. Augusti 1560. scripta hujus responsi mentionem faciat, exiguæ videtur esse auctoritatis, uti ostendit Pallavicinus l. 14. c. 14. n. 2. falso tamen Continuator narrat, hanc responsionem a Pontificiis pessime fuisse exceptam: Percipiamus totam rem ex ipso Pallavicino, qui ait: *Ferunt, a Maximiliano responsum, cuilibet mortali commodo conscientiam a se anteferri: effatum, quod in se optimum, si ad rem subjectam falso referretur, corrumpi posset in pessimum; cum in comperto sit, nefariis quibusque Sacrilegiis pietatis clypeum obtendi, Et vere cani, SUA CUIQUE DEUS FIT DIRA CUPIDO: quare quemadmodum inter veneficia ea sunt scelestissima, quæ rebus Sanctissimis abutuntur; ita inter defectiones a recta fide illæ sunt maxime noxiæ, quæ Sacratissima Dei, Et conscientie nomina ad eas cohonestandas profanant.*

Aula Nuntium ad Ferdinandum ablega-
 bat, ut de Synodo Tridentum revo-
 canda cum eo ageret: cum autem Im-
 perator in hac re exequenda ingentia
 prævideret obstacula, hinc ad propo-
 sitionem sibi desuper factam hæc re-
 spondit: „summopere quidem commen-
 „dandum est Pontificis consilium, cum
 „unicuique in comperto sit, quod Sy-
 „nodi celebratio unicum sit medium,
 „quo omnes tumultus Ecclesiam pro-
 „sciindentes sedari possunt: hinc optan-
 „dum fuisset, ut hoc jam pluribus re-
 „tro annis fuisset arreptum, sicque tot
 „clades, quæ rebus tum sacris, tum
 „profanis acciderant, evitarentur; sa-
 „tius tamen est, sero, quam nunquam
 „medicinam admoveri, cum Christiana
 „respublica adeo labefactata, ac per-
 „turbata schismate laboret, ut sine ce-
 „leri curatione externis viribus infide-
 „lium ægre possit obsistere: sed quan-
 „tumvis rei conficiendæ satageret Pon-
 „tifex, molimen tamen operis annuo sal-
 „tem spatio indiget; a me vero nihil
 „diligentiæ ad rem facilius peragendam
 prætermittetur „

Sæcul XVI.
 A.C 1560.

§. CXVI.

*Obstacula Synodi convocationem re-
 tardantia, atque a Cæsare
 proposita.*

Postea

Sæcul. XVI
A. C. 1560.

Pall. n. II.

comm.

Burghes.

Postea Cæsar difficultates, quas Synodi celebrandæ obstare credebat, sigillatim recensens agebat. I. Firma, ac constans pax præprimis Franciam inter, & Angliam est stabilienda. II. Concilium bis Tridenti inchoatum, brevi tempore, & sine fructu illic perstitit, præsertim ob Principum culpam, qui aut præsentia, aut legationibus suis ipsum honorare neglexerunt: eorum itaque frequentia a Pontifice urgenda, ne Synodus iisdem, ut antea, difficultatibus sit obnoxia: ego autem meis partibus haud deero, idemque mihi significavit Rex Hispaniæ Nepos meus, se peracturum: sed quid habeant in animo Reges Galliæ, Britannæ, Lusitanæ, Scotiæ, Sueciæ, Poloniæ, Senatus Venetus, aliique, mihi non liquet: propterea opus est, ut Pontifex opportune cum ipsis sive per se, sive per idoneos Viros agat, & ubi Pontifex arbitrabitur, meam quoque operam impendendam, ei, prout obsequentem filium decet, morem gerere polliceor: porro quod ad Principes, Ordinesque imperii spectat, certum est, Ecclesiasticos & Laicos Catholicos conventuros, eos vero, qui confessionem Augustanam sequuntur, nonnisi durissimis conditionibus impetratis, quas ipsi in postremis Augustiæ

Sæcul. XVI.
A. C. 1560.

„gustæ comitiis efflagitaverunt, consen-
„suros prævideo: num autem tentan-
„dum esset, armis subigere homines
„potentes, in suis erroribus obstinatos,
„variisque fœderatis munitos, dubio
„subjacet; hinc nil aliud agere valeo,
„nisi eos ad Synodum invitare.,,

„III. Synodo bis inceptæ gravi de-
„trimento fuit Pontificis absentia, ea-
„que apud multos sanctionum auctori-
„tatem deprimebat, cum tamen in
„prisca Conciliis compertum esset, quan-
„tum dignitatis præsentia Romanorum
„Pontificum ipsis attulisset: quare oportet,
„ut in hoc recenti Concilio hujus-
„modi auctoritas omnino non delide-
„raretur.,,

„IV. Mihi videtur, quod Tridenti-
„nam Urbem nec loci amplitudo, nec
„soli ubertas, nec situs opportunitas ad
„tam celebrem confessum commendet,
„potius vero Colonienfis Urbs his do-
„tibus gaudeat, vel si ea Pontifici mi-
„nus grata, saltem Constantiensis, vel
„Ratisbonensis Urbs eligi posset.

„V. Quamvis, utpote obsequens Pon-
„tificis filius, non auderem rationem
„præscribere, qua in Concilio res Re-
„ligionis essent agitandæ, studio tamen
„prosperi successus sincere dico, quod
„protestantes conquerantur de nimia
„duritia, qua Synodus antea in eos

ultra

Sæcul. XVI.
A. C. 1563.

„usa fuerat, cum ipsis publicæ fidei ta-
„bulæ haud fuerint datæ ea forma, qua
„Bohemis concessæ fuerant a Synodo
„Basileensi, nec iidem ibi satis auditi,
„VI. Si Pontifex animum præferret
„resumendæ, continuandæque Synodi
„Tridenti hucusque suspensæ, in hoc
„etiam prævalida mihi obstacula obji-
„ciuntur non ex eo, quod promulgata de-
„creta impugnare, aut labefactare mens
„sit; sed quod hujusmodi continuatio
„fieri non posse videatur præcipue ob
„protestantes, qui absque dubio audiri
„volunt de integro, etiam super arti-
„culis ibi jam sancitis.,,

„VII. Suspensio duntaxat ad bien-
„nium decreta jam octavum præter-
„gressa est annum, nulla habita alia
„suspensione: hinc ampliori gloriæ est
„futura Pontifici nova Synodi, quæ ab
„ipso penitus fiet, celebratio, quam
„pristinæ tamdiu interruptæ conti-
„nuatio.,,

§. CXVII.

*Calicis usus, ac Sacerdotum connu-
bium a Cæsare postulata.*

Post ea Cæsar alias adhuc propo-
nens difficultates ita prosequatur:
„quoniam igitur tam ardua est Concilii
„convocatio, ejusque exitus tam am-
„biguus, cupio audiri a Pontifice men-
tem

„tem meam de aliis remediis, quæ præ-
 „terminationem Concilii compensarent: Sæcul. XVI.
A.C. 1560.
 „maxime vero cum omnes Catholici,
 „quorum nonnullis correctio non placet,
 „nondum in Synodum propendeant, &
 „in quovis eventu per annos plurimos
 „maturefcere fructus non possit, nec ur-
 „genti indigentia tanta mora tole-
 „randa videatur, hinc videtur mode-
 „ramen aliquod in severitate Canonum
 „exposci ab illius ævi hominum imbe-
 „cillitate, ac potissimum duabus in re-
 „bus, quæ sæpius jam fuerunt expe-
 „ditæ, & quidem earum una a populo,
 „atque altera a Clero: eæque sunt
 „usus Calicis Laicis concedendus, &
 „conjugium Sacerdotibus: porro ex his
 „prius est in potestate Ecclesiæ, quæ
 „pro diversa temporum vicissitudine
 „quandoque calicis usum concessit, quan-
 „doque prohibuit: circa connubium
 „vero Sacerdotibus permittendum, id
 „a me Salisburgensis Episcopus, plu-
 „resque alii Antistites in quadam Sy-
 „nodo petierunt., Has difficultates
 Cæsar scriptas Nuntio, ut ad summum
 Pontificem illas deferret, tradidit, pol-
 licitus, quod semper in omnibus se ob-
 sequentem illius Filium, ac Cæsarem
 vere Catholicum exhibere, & nullo un-
 quam pacto ab utroque hoc officii sui
 genere deflectere velit.

Hist. Eccles. Tom. XLIII. G g §. CXVIII.

Sæcul. XVI.
A.C. 1560.

§. CXVIII.

*Augustani Cardinalis epistola circa
idem argumentum.*

Pallav. n. 19. Nuntius hæc Cæsaris postulata, ac
difficultates ad summum Pontificem
transmittebat, unacum literis Augu-
stani Cardinalis, qui apud Imperato-
rem magna valebat auctoritate, isque
significabat, quod consilia a se proposita
decerpsit e variis documentis magno-
rum virorum, studioque Religionis
præstantium. „His addidit: duo qui-
„dem a Cæsare sunt efflagitata, nimi-
„rum usus calicis, & Sacerdotum Ma-
„trimonia: attamen ante Synodum ea
„concedenda non esse, nec ad eam ce-
„lebrandam festinandum arbitror: ta-
„met si Gallus id petat, cum oporteat
„prius Catholicos Principes in unum
„probe coalescere, ut ipsorum præsen-
„tia, viribusque Concilium robur acci-
„piat: præcipue id agendum est a Ger-
„manis Principibus in præcedenti quo-
„dam conventu, ubi Protestantes ad id
„compellantur, & simul Catholici inter
„se coeant, nam aliter Concilium de-
„spicatur, furorique hostium exponetur:
„insuper immoto consilio in solius Tri-
„dentinæ Urbis selectu minime perfi-
„stendum censeo, ne subito in obstacula
„impingatur: nam eligi poterit Colum-
binum

„binum, vulgo Colmar, Urbs libera in Sæcul. XVI.
 „Alfatia, a Belgio, Burgundia supe- A.C. 1560.
 „riori, & Lotharingia haud longe di-
 „stans, quæ etiam Tridento duplo am-
 „plior, atque regionibus Catholicis, &
 „pene cunctis Austriacis undique cir-
 „cumsepta est, & ob Rheni propinqui-
 „tatem, fertiliumque Provinciarum,
 „commeatu & omni re abundat.”

§. CXIX.

*Pontificis anxietas circa difficultates a
 Cæsare propositas.*

Porro ex hisce scriptis haud obscure
 animadvertibat Pontifex, quod sibi
 proponerentur ejusmodi conditiones,
 quæ ad alliciendos hæreticos speciete-
 nus peropportunæ viderentur, Catholi-
 cis vero oppido periculosæ forent, cum
 decreta a Concilio jamjam definita novo
 examini subjici postularetur, ac proin-
 etiam deinceps condendæ sanctiones
 pari fato exponerentur: quapropter cum
 Antonio Amulio Reipublicæ Venetæ
 Legato, in cujus opera plurimum fi-
 debat, hac de re conferens sæpius tam
 publice, quam privatim cum eo agebat,
 eidem exponens: „Videtur, quod Prin-
 „cipes velint, & nolint celebrari Con-
 „cilium: expetuntur enim a Gallis con-
 „ditiones, quæ plane videntur a Prote-
 „stantibus dictatæ, atque Hispaniæ Rex

Sæc. XVI.
A.C. 1560.

„sic illud amplectitur, ut simul Cæsa-
ris consensum exposcat: ipse autem
„Cæsar timore concutitur, nam expetit
„quidem Concilium, sed Lutheranorum
„offensionem reformidat, quam in rem
„responsa nimis ambigua reddit. His
„dictis Ferdinandi libellum Pontifex
„Amulio communicabat, petebatque
tum ipsius, tum Reipublicæ sententiam,
injuncta tamen summæ taciturnitatis
Religione. Denique subjunxit Pontifex,
exopto sincere, Concilium celebrari,
„gratumque mihi foret, si Tridenti, ubi
„secunda jam vice fuit congregatum,
„continuaretur, præcipue cum timeam,
„ne multum temporis, donec tandem
„circa alterius urbis electionem omnes
„Principes convenirent, efflueret: de
„cetero non magis Tridentinam Sedem
„quam aliam appeto, dummodo sit tu-
„ta, quamvis tales non sint Germanicæ
„Urbes: quapropter in illis plena
„securitas haud sperari potest.”

His etiam addidit Pontifex: „præ-
„ter Lutheranos in Germania
„Maximilianus Bohemiæ Rex Patre
„suo Ferdinando potentior est: aut in
„Maximiliano sinceritas fidei suspecta
„habetur. Postea de Concilii loco Pon-
„tifex Amulium interrogavit, an Res-
„publica, si Tridentum repudiaretur,
„esset concessura aliquam e suis Urbibus,
quem-

quemadmodum alias consenserat de Vi- Sæcul. XVI.
centia: insuper Pontifex difficultatem A. C. 1560.
tetigit objectam continuationi Concilii,
in quo nimirum articuli jam decisi novo
examine subijci petebantur: ad hoc
vero dubium Pontifex affirmabat, quod,
etiamsi vitæ periculum incurreret, nun-
quam tamen concessurus foret, ut in
iis, quæ ad fidem spectant, ac Tridenti
definita fuerunt, vel ullus apex immu-
taretur. His dictis ita prosequabatur
summus Pontifex. „Equidem omnino
„peto, ut omni, ac plena libertate Sy-
„nodus fruatur, salva tamen Sedis Apo-
„stolicæ dignitate, ac decretorum pri-
„morum integritate: porro sumptio Eu-
„charistiæ sub utraque specie Laicis, &
„conjuges Sacerdotibus concedi qui-
„dem possunt, cum hæ tantum forent rela-
„xationes legum duntaxat Ecclesiasti-
„carum; sed videtur, mihi haud par
„esse, quod hujusmodi sanctiones, in
„aliis Conciliis firmatæ, absque novo
„Concilio aboleantur: proin hoc nego-
„tium potius ad proximam Synodum
„remittendum puto: de cetero quoad
hoc quoque punctum ab Amulio petiit,
quid ipse sentiret.

§. CXX.

*Veneti Legati sententia a Pontifice
rogata.*

G g 5

Ad

Sæcul. XVI.
A. C. 1560.

Pallav. l. 2.

Ad hæc Antonius Amulius Pontifici re-
spondit hunc in modum: „pluri-
„mum mihi Synodum Tridenti celebrari
„probatur: mihi autem haud comperta
„est Reipublicæ sententia circa illius
„ditionis urbes, olim enim Vicentia
„concedebatur, eo tempore, quo cum
„Turcis bellum erat, nunc tamen re-
„stituta pace, Sultanus haud denuo
„irritandus est, cum facile sibi imaginari
„posset, quod in hoc Concilio de bello
„in eum movendo, aut de foedere ad-
„versus eum pangendo ageretur: Postea
de non abrogandis Sanctionibus Tridenti
decisis Amulius hæc subjunxit, „est
„supra vires animi mei de rebus tam
„excelsis sententiam ferre, interim so-
„lum generatim novi, Aristotelem do-
„cere, quod latarum legum perpetui-
„tas adeo conferat Reipublicæ, ut ex-
„pediat eas retineri, etiam dum a
„principio illas condere nequaquam pro-
„fuit: denique de duabus relaxationi-
„bus, quas Cæsar circa usum Calicis,
„& Sacerdotum conjugia petit, respon-
„sionis loco percunctatur, num per eas
„postea hæretici ad Ecclesiæ finem
„redituri essent? Ad hoc Pontifex re-
„spondit: sat probe prospicio, quod
„Protestantes, etiamsi omnibus eorum
„petitis satisfaceret, propterea tamen ne-
„quaquam erroneis suis opinionibus
nun-

„nuntium missuri sint, nec ipsemet Cæ-
 „sar ejusmodi obedientiæ sibi spem fa-
 „cit, itaque, reposuit Legatus, si
 „sinceræ conversionis nulla superest spes,
 „potius in pristino statu res relinquendæ;
 „minime enim expedit, quod absque
 „Synodi auctoritate tam gravis in di-
 „sciplina Ecclesiastica fiat mutatio.,,

Sæcul. XVI.
 A.C. 1560.

§. CXXI.

*Zacharias Delphinus Nuntius a Papa
 ad Cæsarem ablegatus.*

Cum ergo Pontifex totam deliberatio-
 nis summam ad Germanos redigi
 haud obscure intelligeret, alium Sedis
 Apostolicæ Nuntium ad Cæsarem ab-
 legare statuit, ut juncta cum Hosio opera
 Imperatoris animum inclinaret, & Hæ-
 reticos ad Ecclesiæ finem reduceret,
 nec non Catholicos in Orthodoxa fide
 confirmaret. Ad hanc legationem ob-
 eundam selegit Pontifex Zachariam
 Delphinum Pharenssem Episcopum, qui
 hoc munere jamjam sub Julio III., &
 Paulo IV. defunctus Ferdinando perca-
 rus erat, ejusque negotia apud Pontifi-
 cem nuper vivis ereptum procurabat:
 huic igitur erat injunctum, ut maxi-
 mam Synodi Tridentum revocandæ ne-
 cessitatem exponeret, eoquod omnes
 ceteri Principes hanc urbem gratam
 haberent, ac certo certius in Germania

Pallav. c. 4.
 num. 8. &
 seq.

Sæc. XVI.
A. C. 1560.

Synodus celebrari haud posset, cum ibidem hæretici Catholicis numero, ac potentia prævalerent, possentque illi facile Patres vi compellere ad declarationem hæresi faventem, cui si Cæsar assentiretur, Principes Catholicos sibi infensos redderet, suamque salutem periculo exponeret: sin vero eidem obstitet, tunc Protestantium indignationem sibi accerferet, discrimenque subiret, ne gravioribus opprimatur bellis, ac calamitatibus, quin ullo amplius remedio ejusmodi malis occurri posset: præcipue, cum jam satis aperte liqueant consilia hæreticorum, qui unice Synodum Ecclesiæ consuetudini, ac dignitati adversam desiderant, proin si Urbs ipsis accepta seligeretur, hoc obsequendi studio tantum id fiet, ut suo schismati pertinacius insistant.

His nuntius addere jubebatur, quod bellis inter Principes ubique cessantibus Tridentinam Synodum rursus continuari omnino deceat, cum illa non nisi ob armorum tumultus fuerit interrupta: Protestantes vero, qui Concilium Tridentinum adire voluerint, omni benevolentia, ac comitate exciperentur, indeque sperandum, illorum nonnullos pacis studiosos lubenti animo eo accessuros, alios vero exhibitæ benignitatis exemplo pellectos pariter ad unionem Eccle-

Sæcul. XVI.
A.C. 1560.

Ecclesiæ reddendam concurreros: si vero Ferdinandus Cæsar venire cunctaretur, eidem Legatus exponere erat iussus, quod Hispaniæ, & Franciæ Reges longioris moræ impatientes sint, & Pontifex hujus tergiversationis periculum probe cognoscat, inde vero Protestantium audacia augeatur, cum interim Tridenti pro Catholicis, pro Augustanæ Confessionis Sectatoribus tanta & plena habeatur securitas, quam Catholici sibi promittere valent ob Cæsaris vires, necnon Cliviæ, & Bavoriæ Ducum, omniumque suæ Religionis Principum potentiam: Protestantibus vero nihil metuendum, eoquod publicæ fidei tabulis muniti in urbe ad Germaniæ fines sita morarentur, ipsisque a Pontifice promissum esset, ut perbenigne audiendi libere cunctas suas difficultates proponere possent, illisque plene satisfaciendum esset: insuper eidem Legato injungebatur, ut Cæsari significaret, quod Pontifex Ecclesiasticæ disciplinæ emendationem, quam Cæsar petit, maximo studio ipse exoptet, seque ceteris priorem corrigere paratus sit, ut suo exemplo ceteros excitet: nunquam tamen melius quam in ipso Concilio hoc negotium perfici possit: ut vero cuncta prava consilia, quæ nonnulli humanis duntaxat rationibus, car-

Sæcul. XVI.
A C. 1560.

nisque prudentia ducti Cæsari suggerere possent, ab ejus animo removerentur, hinc Delphinus insuper hæc addere tenebatur, quod satius foret ad conservandum in Austriaca familia Imperium, Catholicis, quam Protestantibus adhærere, cum hoc posteriori modo, etiamsi ejus filius eligeretur, non tamen ejus electionem probaturus esset Pontifex, nec fortasse Catholici, nec in primis Ecclesiastici Germaniæ Principes, qui de alio sibi Romanorum Rege prospicerent, præsertim cum Septemviri hæretici, tametsi potentia, non tamen numero præstarent Catholicis; in electione autem suffragia numerentur, non autem vires eligentium expenderentur: si vero Cæsar hisce rationibus haud aquiescere, ac Synodum Tridenti celebrari recusaret, Nuntius modeste admodum eidem significare in mandatis habebat, quod citra divinam offensionem necessitati, votisque ceterarum nationum, quæ novis hæresibus perturbatæ periclitantur, deesse Pontifici non liceret, ac proinde si cedere renueret, summus Pontifex in alia quadam Italiæ urbe Synodum coacturus esset: de cetero autem obsecraret Cæsarem, ut suos certe oratores ad eam mittere velit: denique, si Cæsar adeo obduresceret, ut cuicumque
 seu

seu Tridentino, seu in Italia Concilio re-
pugnaret, vehementerque præter mo-
rum emendationem sibi etiam concedi
præfatos duos articulos de usu calicis,
& Sacerdotum matrimonio deposceret,
tunc Pii IV. jussu Nuntius Cæsari re-
spondere jubebatur, quod decentiæ
legibus repugnet, ut Pontifex ejusmodi
res concedat absque consensu, & sen-
tentia omnium Nationum, cunctorum-
que Principum Christianorum, ad quos
hi articuli spectant.

Sæcul. XVI.
A. C. 1560.

§. CXXII.

*Cæsar datis ad Papam literis Syno-
dum Tridenti celebrari
consentiens.*

Enimvero hic Nuntius sua legatione
non sine prospero successu defunge-
batur; quippe Cæsar die decima septi-
ma Octobris ad Papam literas dedit,
in quibus generatim dilaudato pio Pon-
tificis consilio de convocanda Synodo
difficultates, quas illi in Triden-
tina urbe indicendæ obstare arbitra-
tur, repetebat, nihilominus tamen
cujuscunque urbis electionem Pontificis
arbitrio, prout ipsi bene visum fuerit,
relinquebat. Has literas Pius IV. Mas-
sarelum, qui Synodo a secretis erat, in
pleno Purpuratorum consensu recitari
jussit, censuitque etiam Cardinalium
sen-

*Pallav. hist.
Conc. Trid.
l. 14. c. 17.
n. 1. & seq.
Diar. Conc.
17. Octobr.
1560. apud
Burghes.*

Sæcul. XVI.
A.C. 1560.
fententia suffultus, quod Hispaniæ, & Franciæ Regibus Cæsari aquiescentibus, sine ulla mora Concilium Tridenti celebrandum indicere posset, ne ex tergiversatione Religio periclitaretur, ac indies magis, magisque labefactaretur: præterea sibi persuasum habebat Papa, quod Tridentinæ urbis electio in ampliore Ecclesiæ auctoritatem, majoremque priorum decretorum firmitatem redundaret, cum ab iis, quæ antea Tridenti sancita erant, nullatenus recedere vellet, veritus, ne Religioni præjudicium exinde inferatur: eapropter de Cæsaris, Hispaniæ, Franciæ, & Lusitanæ Regum, necnon Veneti Senatus, ac Helvetiorum Catholicorum consensu certus die decima quinta Novembris rursus publicum Patrum conventum habuit, in quo Cardinalibus proposuit, quod Principes pro futuri Concilii Sede Tridentinam urbem communi suffragio comprobassent.

§. CXXIII.

Annus Sacer a Papa indictus.

Pallav. 6. 17.
num. 2.
Spond. hoc
ann. 11. 19.
Diar. Magist. cerem.
& Conc.
4. Nov. 1560.
Eadem die Pontifex Anni Sacri solemnitatem per Universum Orbem promulgari præcepit, eo fine, ut pro felici operis pii æque, ac necessarii, multisque votis exoptati successu necessariæ gratiæ a Deo obtinerentur: porro eum in

in finem Sarazinus, & Puteus Cardi-
 nales Jubilæi diploma concipere jube-
 bantur, quo die vigesima Novembris,
 necnon vigesima quarta ejusdem Men-
 fis subscripto, ac sigillis munito Ponti-
 fex solemnī supplicatione nudis pedibus
 a D. Petri Basilica ad Templum S. Ma-
 riæ supra Minervam incessit, comitan-
 tibus eum cunctis Cardinalibus, aulæ-
 que suæ Ministris. Interfuit etiam huic
 solemnitati Cosmas Florentiæ Dux, ex
 cujus tamen præsentia dissensionis oc-
 casio nata est inter Principum Oratores
 de loci dignitate, ac prærogativa cum eo
 contententes; (*) hi enim *alias ante*
Cru-

Sæcul. XVI.
 A. C. 1560.

(*) Hæc a Sarpio fuisse conficta mirum
 non est, utpote a Viro in adinveniendis fa-
 bulis fœcundissimo, ea vero a Scriptore Ec-
 clesiastico, Continuatore nostro, suæ Historiæ
 inserta fuisse, haud tolerandum est, cum ea
 a Pallavicino ex testimoniis omni fide dignis
 confutata ignorare haud potuerit: ait enim
 ille: Narrat Suavis, nescio quid dissensionis
 tunc incidisse Cosmi causa cum Principum
 Oratoribus, de quo ne vestigium quidem
 comperio in narratione, qua minutula quæ-
 que profecuti sunt Magistri, sed solum, in ea
 supplicatione adfuisse Ducem Urbinatem, qui
 per eos dies Romam venerat, collocaturus
 in Matrimonio filiam Virginiam Federico Bor-
 romæo

Sæcul. XVI. *Crucem incedere soliti, cum viderent post
 A.C. 1560. eam sequi Episcopos, & post hos Ducem
 Florentinum inter duos minores Cardinales,
 hunc quoque sibi locum deposcebant, inde-
 que rerum perturbatio secuta, quam Papa
 ut compesceret, post aliquam altercationem,
 locum ipsis inter se, & Cardinales, qui
 ipsum præcedebant, designandum curavit.*

§. CXXIV.

*Tridentini Concilii diploma confectum,
 ac promulgatum.*

*Pallav. c. 17.
 n. 5. & 6. Postquam jambo Cardinales Sarazenus,
 Leure de & Puteus, qui antea Jubilæi literas
 Mr. de l'Isle confecerant, pariter Tridentinæ Synodi
 Ambass. de diploma formaverant, illud etiam die
 France a vigesima nona Novembris in Patrum
 Rome du 15. Senatu prælectum ab omnibus Cardi-
 Janv. 1562. nalibus*

romæo Pontificis ex Sorore Nepoti, noluit
 litem ibi de loco agitare: Ceterum Oratores
 pro more Umbellam digniores prius sustinere,
 alii, aliique subinde, quin reperio in solempni
 Cosmi Ducis ingressu Romam, cum ad urbis
 portam a Sanctæ Floræ, ac Ferrariæ Cardina-
 libus exceptus esset, deductusque inter ipsos
 medius ad Vaticanum, obviam illi processisse,
 quotquot erant apud Pontificem Principum
 Oratores, eundemque post exhibitam ab eo
 in Aula Regia obedientiam Pontifici, ab ipso
 una cum omnibus Cardinalibus convivio ex-
 ceptum fuisse, dato illi penultimo subsellio.

nalibus fuit approbatum, in eo tamen **Sæcul. XVI.**
 hæ voces: *Continuata Synodus*: nonnul- **A.C. 1560.**
 lis exofæ caute reticebantur, hinc pro
 illis subrogabantur alia idem ferme si-
 gnificantia verba; narrabatur enim,
 quod Tridenti plura fuerint condita de-
 creta primo sub Paulo III., ac postea re-
 staurata Synodo sub Julio III. inde vero
 Concilii suspensio fuerit suborta, quæ
 tamen nunc submoveretur: ex his au-
 tem verbis sat aperte declaratum, quod
 priora decreta in eadem vi, atque effi-
 cacia relinquerentur, quam decreta
 cujuscunque Oecumenicæ Synodi ad-
 hucdurum durantis obtinere valerent.

§. CXXV.

*Pii IV. Pontificis diploma pro Synodo
 Tridenti celebranda.*

Percipiamus, quibus verbis conceptum *Lable Conc.*
 fuerit hoc diploma, cui præfixa *coll. 1. 14.*
 erat hæc sequens inscriptio: *Bulla celebra-* **p. 835. & seq.**
*tionis Concilii Tridentini sub Pio quarto
 Pontifice Maximo. Pius Episcopus, ser-
 vus servorum Dei, ad futuram rei memo-
 riam. Ad Ecclesie Regimen, licet tanto
 oneri impares sola Dei dignatione vocati,
 statim circumferentes mentis oculos per omnes
 reipublicæ Christianæ partes, cernentesque
 non sine magno horrore, quam longe, late-
 que pestis hæresum, & schismatis pervasis-
 set, & quanta Christiani populi mores cor-
 rectione*

Sæcul. XVI
 A.C. 1560.

rectione indigerent, in eam curam, & cogi-
 tationem pro suscepti muneris officio incum-
 bere cœpimus, quemadmodum ipsas hæreses
 extirpare, tantumque, & tam perniciosum
 schisma tollere, moresque adeo corruptos,
 & depravatos emendare possemus: cum au-
 tem intelligeremus, ad hæc sananda mala
 aptissimum esse remedium, quod Sancta hæc
 Sedes adhibere consuevisset, Oecumenici,
 generalisque Concilii, ejus congregandi con-
 silium cepimus. Indictum illud quidem antea
 fuit a felicis recordationis Paulo tertio, &
 ejus Successore Julio, prædecessoribus no-
 stris, sed variis de causis sæpius impeditum,
 & interpellatum, perfici non potuit: squi-
 dem Paulus, cum id primum in Urbem
 Mantuam, deinde Vicentiam indixisset,
 quasdam ob causas in literis ejus expressat
 id primo suspendit, postea Tridentum trans-
 tulit: deinde cum quibusdam de causis ibi
 quoque ejus celebrandi tempus dilatatum fuisset,
 tandem suspensione sublata in eadem civitate
 Tridentina inchoatum fuit: Verum Sessio-
 nibus aliquot habitis, & nonnullis Decretis
 factis, ipsum se postea Concilium aliquibus
 de causis, accedente etiam Sedis Apostolicæ
 auctoritate, Bononiam transtulit: Julius
 autem, qui ei successit, in eandem Civita-
 tem Tridentinam id revocavit, quo quidem
 tempore facta alia quædam decreta sunt: sed
 cum novi in propinquis Germanicæ locis tu-
 multus excitati fuissent, & bellum in Italia,
 & Gal-

Et Gallia gravissimum exarsisset, rursus Sæcul. XVI.
 Concilium suspensum, Et dilatum fuit, an- A.C. 1560.
 nitente nimirum humani generis hoste, alias-
 que ex aliis difficultates, Et impedimenta
 obijciente, ut tantum Ecclesie commodum,
 quod prorsus auferre non poterat, saltem
 quam diutissime retardaret: quantopere vero
 interea auctæ fuerint, Et multiplicatæ, ac
 propagatæ hæreses, quantopere Schisma
 creverit, sine maximo animi dolore nec me-
 minisse possumus, nec referre, sed tandem
 pius, Et misericors Dominus, qui nunquam
 ita irascitur, ut misericordie obliviscatur,
 Regibus, Et Principibus Christianis pacem,
 Et unanimitatem donare dignatus est, quæ
 nos occasione oblata, maximam in spem ve-
 nimus, ipsius misericordia freti, fore, ut
 his tantis quoque Ecclesie malis eadem Con-
 cilio via finis imponatur. Nos itaque ad
 Schisma, hæresesque tollendas, ad corri-
 gendos, Et reformandos mores, ad pacem
 inter Christianos Principes conservandam,
 celebrationem ejus duximus non esse diutius
 differendam: habita igitur cum Venerabili-
 bus Fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ec-
 clesie Cardinalibus deliberatione matura,
 factis etiam Consilii nostri certioribus cha-
 rissimis in Christo filiis nostris, Ferdinando
 Romanorum Imperatore electo, Et aliis
 Regibus, atque Principibus, quos quidem
 (sicut de eorum summa pietate, Et Sapien-
 tia nobis pollicebamur) paratissimos ad
 Hist. Eccles. Tom. XLIII. H h ipsius

Sæcul. XVI
A.C. 1560.

ipsius Concilii celebrationem adjuvandum invenimus, & ad Dei omnipotentis laudem & honorem, & Gloriam, atque universalis Ecclesie utilitatem de eorundem Fratrum nostrorum consilio, & assensu, Sacrum, Oecumenicum, & Generale Concilium, ex auctoritate ejusdem Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum (qua nos quoque in terris fungimur) freti, & subnixi, in civitate Tridentina ad Sacratissimum diem Resurrectionis Dominicæ proxime futurum indicimus, & ibi celebrandum, sublata suspensione quacunque statuimus, atque decernimus: quocirca Venerabiles Fratres nostros, omnibus ex locis, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & dilectos Filios Abbates, ceterosque, quibus in Concilio Generali sedere, & Sententiam dicere, jure communi, vel ex privilegio, vel ex antiqua consuetudine licet, vehementer in Domino hortamur, & monemus, atque etiam districte præcipiendo mandamus, in virtute Sanctæ Obedientiæ, in vi quoque juramenti, quod præstiterunt, & sub pænis, quas in eos, qui ad Concilia Generalia convenire neglexerint, Sacris sciunt esse Canonibus constitutas, ut ad Concilium ibi celebrandum conveniant intra eam diem, nisi forte impedimento fuerint legitimo præpediti, quod tamen impedimentum per legitimos procuratores Synodo probare debebunt: Monemus præterea omnes, & singulos, quorum inter-

est,

est, interesse poterit, ut in Concilio ad-
 esse ne negligent: charissimos vero in Christo
 filios nostros, Romanorum Imperatorem
 electum, ceterosque Reges, & Principes,
 quos optandum sane esset Concilio interesse
 posse, hortamur, & rogamus, ut si ipsi
 interesse Concilio non potuerint, oratores
 suos prudentes, graves, & pios viros uti-
 que mittant, qui ipsorum nomine illi inter-
 sint, curentque diligenter pro sua pietate,
 ut ex eorum Regnis, atque Dominis Præ-
 lati sine recusatione, ac mora, tam necessa-
 rio tempore Deo, & Ecclesie officium suum
 præsent: eosdem etiam curaturos esse mi-
 nime dubitantes, ut per ipsorum Regna, &
 dominia tutum, ac liberum iter Prælati,
 eorumque familiaribus, comitibus, & aliis
 omnibus ad Concilium euntibus, & ab illo
 redeuntibus, pateat, benigneque, ac comi-
 ter omnibus in locis recipiantur, atque tra-
 dentur, sicut (quod ad nos attinet) ipsi
 quoque curabimus: qui nihil omnino præter-
 mittere decrevimus, quod ad tam pium, &
 salutare opus perficiendum a nobis in hoc
 loco constitutis præstari possit, nihil, ut
 Deus scit, quærentes aliud, nihil proposi-
 tum habentes in hoc Concilio celebrando, nisi
 honorem ipsius Dei, dispersarum ovium re-
 ductionem ad salutem, & perpetuam Chri-
 stianæ Reipublicæ tranquillitatem, ac quie-
 tem: ut vero hæc literæ, & quæ in eis
 continentur, ad omnium, quorum oportet,

Sæcul. XVI.
 A.C. 1560.

Sac. XVI.
A.C. 1560.

notitiam perveniant, nec quisquam ea excusatione uti possit, quod illa ignoraverit; præsertim cum non ad omnes, quos de his literis certiores fieri oporteret, tutus forsitan pateat aditus; volumus, & mandamus, ut in Basilica Vaticana Principis Apostolorum, & in Ecclesia Lateranensi, tunc cum in eis populus, ut Missarum solemnibus intersit, congregari solet, palam clara voce a Curie nostræ curionibus, seu notariis aliquibus publicis recitentur, & postquam recitatae fuerint, ad valvas earum Ecclesiarum, itemque Cancellariæ Apostolicæ, & in loco solito Campi floræ, affigantur; ibique, quo legi, & omnibus innotescere possint, aliquamdiu relinquuntur: cum autem inde amovebuntur, earum exempla in iisdem locis affixa remaneant: Nos enim per recitationem hanc, publicationem, & affixionem, omnes, & singulos, qui his literis comprehenduntur, post duos Menses a die publicationis, & affixionis earum volumus perinde adstrictos, & obligatos esse, ac si ipsismet illæ coram editæ, & lectæ fuissent. Transumptis quoque earum, quæ manu publici alicujus Notarii scripta, subscriptave, & Sigillo, ac subscriptione alicujus personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munita fuerint, ut sine dubitatione ulla fides habeatur, mandamus, atque decernimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ indictionis, statuti, decreti, præ-

præcepti, admonitionis, & adhortationis **Sæcul. XVI.**
 infringere, vel ausu temerario contraire: **A.C. 1560.**

Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo sexagesimo, tertio Kalendas Decembris, Pontificatus nostri anno primo.

Huic diplomati subscripti legebantur præprimis summus Pontifex, necnon ex triginta, & uno Cardinalibus, præcipue Carpius, Tusculanus, Cæsius, Moronus, Madrutius, Truchsesius, Cueva, Tiberius, & alii. Postea eadem hæc Bulla Mense Decembri prælecta, ac promulgata per duos Cursores Apostolicos fuit publice affixa.

§. CXXVI.

Hoc diploma per Papæ Nuntium in Franciam delatum.

Die trigesima Novembris summus *Pallav c. 17.*
 Pontifex missis ad Franciæ Archi-^{n 7. & l. 15.}
 episcopos, atque Antistites literis eos-^{c. l. n. 5.}
 dem ad Synodum invitabat, quinimo promulgato priori diplomate mox Sedis Apostolicæ Nuntium in Franciam ablegabat, qui præfatas literas Regio Senatui porrigeret, easque acceptari curaret: porro hic nuntius erat Nichet-

H h 3 tus

Sæcul. XVI.
A. C. 1560

tus, seu Niquetus S. Gildafii Abbas, qui Ferrariensi Cardinali ab epistolis erat, isque ipse, quamvis iter suum ea, qua poterat, celeritate perficeret, nihilominus nonnisi duodecimo post Francisci II. Regis obitum die, seu decimo septimo Decembris in Franciam pervenit.

Ceterum priusquam hic Rex mortalitatem exueret, Galliarum Regnum pluribus agitabatur tumultibus, ac præprimis Stampis quidam nomine Sagas, cujus opera Navarræ Rex, & Condæus Princeps utebantur, carceri mancipatus est, eoquod penes ipsum literæ a Montmorentio Connestabili, & Francisco Vindocinensi Vice-Domino Carnutensi scriptæ reperirentur: equidem in Montmorentii epistola, utpote nonnisi officiosis verbis concepta nil suspectum continebatur: ast ex Vice-Domini literis clandestina, quæ agitabantur, consilia fuere detecta, simulque compertum, quod Franciscus Vindocinensis sese totum Condæi Principis arbitrio dicare, cunctaque sua obsequia pro viribus eidem impendere pollicitus sit, si forte quicquam ad Regis utilitatem aggredi moliretur. Hæc epistola arcanis notis scripta erat, eam vero ipsemet Sagas tormentorum minis perterritus, interpretandi media suggerebat,
unde

Sæc. XVI.
A.C 1560.

unde comperto epistolæ tenore Agen-
nensis Senescallus, ac Regii Satellitii
Præses Vice - Dominum in suis ædibus
primo capere, ac demum die vigesima
septima Mensis Augusti in carceres,
quos Bastilliam vocant, abducere jus-
sus est.

§. CXXVII.

*Carnutensis Vice-Dominus Bastillie
inclusus.*

Postmodum Sagas non modo ea, quæ *Thuan. l. c.*
comperta habuit, sed etiam illa, quæ *Mezeray*
de Navarræ Rege, & Condæo Princi- *abrege chro.*
pe conjiciebat, libere aperuit, dixitque, *t. 5. p. 41.*
quod illi cum magna militum manu ad
visendum Regem profectioem in au-
lam adornarent, & transitus obtentu Pi-
ctavium, Cæsarodunum, Aurelianum, fi-
das sibi, & situ munitas, urbes occu-
parent: Montmorantius vero Conne-
stabilis Lutetiam Parisiorum, cui urbi
ejus filius præest, Picardiam per Senar-
pontium, & Buchauanium, Armori-
cam per Joannem Brossium Stampen-
sem, Provinciam denique per Claudium
Sabaudum Tendæ Comitem Sororium,
ceterasque Regni Provincias, & urbes
per clientes, amicosve suos recepturus
esset, eo consilio, ut hi omnes Gui-
fianis sede dejectis publicam liberta-
tem assererent, ac Regnum firmarent:

H h 4 quem

Sæcul. XVI.
A.C. 1560. quem in finem omnes, nisi loco cedant, nobiles, item non eadem sentientes vi, armisque coacturi sunt. His quoque addebat, quod Aurelianensis urbs ad id in belli aciem, ac confugii locum fuisset delecta.

§. CXXVIII.

Lugduni expugnatio irrito successu tentata.

Thuan. 2.6.

Quarto post captum Sagam die consilium de Lugdunensi urbe repentino impetu obruenda detegebatur. Hujus expeditionis cura demandata erat Francisco Malinio juniore ex Ferrerorum genere orto, qui Navarræ Regis obsequio addictus certe Lugduno potitus fuisset, nisi Achonius Savignii Cœnobii Abbas, qui absente Santandreaño Marescallo ejus Avunculo huic urbi præerat, tempestive conspirationem detexisset, civesque ad arma convolare jussisset: Sub idem tempus Gondrinio, & Maugirono in urbem accersitis Malinius sese recipere compellebatur. Santandreañus vero hujus conjurationis secreta detegere a Guisiis jussus nil certi comperire poterat, quamvis plusquam quinquaginta viros conspirationis socios, ac Navarræ Regi, & Condæo Principi oppido addictos extremo supplicio affici præcepisset, atque inter ceteros

teros etiam ad mortem damnasset Bor-
 dinum, quem Condæus ob probatam fi-
 dei suæ integritatem plurimi habebat.
 Porro in fidelitatis præmium Acho-
 nius Abbas ad Arelatensem Archiepis-
 copatum nominabatur.

Sæcul. XVI.
 A.C. 1560.

§. CXXIX.

*Navarræ Rex, & Condæus Prin-
 cept aulam accedere a Rege
 jussi.*

Interea crebrescente passim de novis
 motibus rumore Regina Mater, ut
 Regis Filii sui, suæque securitati con-
 suleret, Fonte-Bellaqueo ad oppidum
 S. Germani in Laja confugit, ubi Car-
 dinalis Castillionæus, ejusque Frater
 Francicæ classis Præfectus ab eadem
 Regina licentiam impetrabant, ut Ro-
 jam Viduam Sororem suam, ac Con-
 dæi Principis Socrum de criminibus i-
 plius Genero imputatis certiore red-
 dere possent: horum causa, inquietabant
 ipsi, Rex Antonium Crussolii Comitem
 ad Navarram legaverat, eique, ut Con-
 dæum fratrem suum in aulam adduce-
 ret, mandaverat, fide data, nihil ei da-
 mni inde obventurum, cum Rex equi-
 dem crederet falsa esse ea, quorum ejus
 Genero insimuletur, sed Regis interesse,
 & ad Condæi Principis existimationem

Thuan. l. 6.

H h 5 per-

Sæcul. XVI.
A.C. 1560. pertinere, ut eorum vanitas, & rei veritas cunctis innotesceret.

Verum Rojenfis Vidua hæc refcriptit: „ minime de Condæi Principis „ innocencia dubito, attamen valde durum mihi videtur, quod idem eo absque ullo præsidio comparere jubeatur, „ ubi tamen Guisii Principes jurati illius hostes rerum summa potiuntur. „ Hisce literis Catharinæ Reginæ exhibitis ipsa inde graviter offensa respondit, quod nullus majori, quam solito, comitatu stipatus Regem accedere audeat, si vero Condæus cum numero magis amplo veniret, Regem multo majori instructum reperturus esset. Sub idem tempus Franciscus Barbanfonus Canius in Varanensi arce sua ad Esiam prope Noviodunum sita, necnon Robertus Hajus Parisiensis Senator tanquam rerum Condæi Principis gnari in carceres abducebantur, & quidem ex his posterior ad oppidum S. Germani transferebatur. Porro cum Crusfolius Comes ex Navarræ Rege, & Condæo Principe fratre suo veritatem extorquere desperaret, a Rege submittebatur Borbonius Cardinalis utriusque Frater, Vir ad eos reducendos magis idoneus.

§. CXXX.

Sæcul. XVI.
A C 1560.*Tumultus in Delphinatu, & alibi ab hæreticis suscitati.*

Post hæc Ordinum conventus Meldis *Thuan. l. c.*
 indictus Aureliam transferebatur: in-
 terea vero in Carnutensem Vice-Domi-
 num severe animadvertebatur, adeo, ut
 ejus quoque uxori illum invisendi ve-
 nia denegaretur: paulo post autem ad
 Bastilliam reductus, valida excubito-
 rum manu cinctus ædibus suis include-
 batur, ubi etiam e vivis excessit. Eo-
 dem tempore augebatur Protestantium
 indies per Galliam numerus, & cœtus
 ubique frequentes habebantur, crescen-
 te cum numero sociorum audacia; nam
 Franciscanorum templum vi occupant,
 & in eo ad conciones publice conve-
 niunt, Mirabello & Quintello hujus te-
 meritatis Auctoribus. Eadem quoque
 feritate, ac licentia Protestantes Mon-
 te-Adimari, Romanii, atque in aliis
 Delphinatus Provinciis debacchaban-
 tur, quinimo Ludovicus Maugironus
 Valentiam urbem occupans eandem
 deprædatus est; nec minus Carolus Mon-
 brunius sumptis armis in Comitatu
 Viscantino tumultus suscitabat, popu-
 lumque adversus Papam, cujus impe-
 rio hic Comitatus erat obnoxius, ad
 seditionem instigabat, falso prætexens,
 quod

Sæcul. XVI. quod Papa Avenionensis ditionis usur-
 A.C. 1560. pator esset (*). Cum vero Montbrunius sese a suis derelictum cerneret, per diverforii sui fenestram elapsus, ac rustici vestibus indutus eo facilius ipsum insequentes fallebat, atque omnibus rebus exspoliatus unacum uxore sua Genevam, inde vero Bernam ad Helvetios aufugit.

§. CXXXI.

Alii tumultus in Provinciam a Moventiis fratribus suscitati.

*Thuan. l. c.
 Varillas
 hist. de l'heres.
 tom. 5.
 p. 222. l. 3.
 Belg. comm.
 1. 29. n. 1.*

Haud minoribus quoque tumultibus Antonius, & Paulus Richandi Fratres, qui vulgo Moventii dicebantur, Provinciam turbabant, nam hi Castellanae agentes spuriae Reformationis studiosissimi erant: ut vero hac peste urbem eo facilius inficerent, ac prævalente

(*) Ipsimet Protestantes unanimi suffragio fatentur, quod jam anno Domini 1348. Clemens VI. Papa hunc Comitatum unacum Avenionensi urbe a Joanna Neapolis Regina, & Provinciae Comitissa persoluto octoginta milium florenorum pretio emerit: Quod autem summus Pontifex saltem æquali jure cum quocunque cive quamdam domum, agrum &c. in cujuscunque Principis ditionibus emente gaudeat, ipsum naturæ jus stabilire videtur,

te ipsorum secta Religionem Catholi-^{Sæcul.XVI.}
cam sensim eliminarent, Geneva quem-^{A.C.1560.}
dam accersunt Ministrum, qui concio-
nes in eorum ædibus noctu habebat, ad
quas permulti undique confluxere: ve-
rum id ægerrime ferebant cives, eos-
que etiam quidam Sacerdos ex Ordine
S. Francisci, qui in eadem urbe jejunii
Verni tempore ad populum dicebat,
adversus hosce duos fratres ad fidei
constantiam vehementer accendebat,
unde Aquis Sextiis Senatus in hosce
tanquam Sectatores inquiri præcepit:
his vero in Francica Aula contra Se-
natum querentibus, totius causæ co-
gnitio ad Gratianopolitanam Curiam
remittebatur: cum tamen accusatio-
num probationes jussu Cardinalis Lo-
tharingii a Judicibus, qui hisce duobus
fratribus infesti erant, retentæ fuissent,
causæ prosecutio intermissa est: dum
hæc interea gerebantur, Antonius ab
amicis suis rogatus, ut cum civibus re-
conciliaretur, Draginianum sub vespe-
ram venit, ubi tamen populi rabiem
declinare haud poterat; nam quamvis
Gubernatoris patrocinium imploraret,
nihilominus a confluentium manibus
ereptus ibidem trucidatus fuit: Paulus
vero de cæde fratris sui apud Aquen-
sem Senatum questus exaudiri haud
promeritus est, unde injuriam sibi illa-
tam

Sæcul. XVI.
A.C. 1560.

tam ulturus plusquam duo hæreticorum millia contraxit, necnon de Aquensi civitate in potestatem suam redigenda consilium cepit, spe sibi facta a sociis suis, qui in urbe erant, ac urbis portam eidem tradere pollicebantur.

Verum eo tempore Claudius Sabaudus Tendæ Comes, ac Provinciæ Præses, cum propere in urbem venisset, Paulum ad fugam compulit, qui in agros sese cum suis effundens per vicos, & oppida sacras imagines passim in templis dejecit, Ecclesiarum statuas confregit, aurea omnia vasa, & argentea ibidem reperta conflans tanta violentia ubique tumultuabatur, ut majorem vim ejus rabies, ac vindictæ cupido eidem haud inspirare potuisset. Demum ad hosce motus Præses coactis militum agminibus cum sua Cataphractorum centuria Moventium aggreditur, qui tamen resistendo impar ad S. Andreae Cœnobium prope Segustéronem sese recepit, ibidem obsidionem sustinere paratus: verum Tendæ Comes, cum optime nosset, sibi cum hominibus ad quævis audenda proclivibus agendum, obsidionis discrimen experiri noluit, sed potius cum Paulo conferre petiit, qui etiam fide data ad Comitum colloquium admissus ab eo interrogabatur, qua ex causa tantis tumultibus Provinciam

exagi-

Sæcul. XVI.
A. C. 1560.

exagitare præsumpsisset; ad hæc respondit Paulus: „non alia subest caussa, „quam injuria mihi per fratris mei necem illata, cujus ultionem cum frustra „apud Senatum peterem, coactus fui, armatos homines conducere, ut meæ „saluti consulere: de cetero autem „nil aliud quæro, nisi ut indigna fratris mei cædes publica Magistratus auctoritate vindicetur, & Castellansium, „qui mihi insidias continuo struunt, insolentia cohibeatur: mihi vero, ac „meis libera Religionis Protestantium „professio permittatur, tunc imposterum „Regi semper obtemperabo, prout hæcenus feci, nec unquam commissurus „sum, ut fidem, quam Henrico II. Patri exhibui, unquam erga Franciscum „II. ejus Filium violasse, redargui possim. „

Igitur utrinque conventum, ut Paulus milites dimitteret, quibus vitæ incolumitas a Præsidente promissa, ac tantum tot ex militibus suis penes se retineret, quot ad privatam tutelam satis esset, insuper libera Religionis ei, ac suis professio permessa fuit, fide data, fore, ut ei de nece fratris a Senatu satisfaceret: post hæc dederant ad eum Rex, ac Regina Mater literas, quibus eum valde laudabant, ipsiusque fidem sibi perspectam testabantur, sed in occulto Senatui

Sæcul. XVI.
A.C. 1560.
Senatui mandatum fuerat, ut si ipse, ac Castellnovus comprehendi possent, de iis ultimum supplicium sumeretur (*).

Hic idem Castellnovus seditiosorum conventiculo apud Nannetes per Renaudium coacto interfuit, demum vero in Provinciam auffugit. Ceterum Paulus, cum ob dejectas passim imagines popularibus invisus in patria tuto degerere non posset, ultro Genevam migravit, nec ultra in Franciam redire statuit.

§. CXXXII.

Calvinianæ Seditæ progressus in Normania.

Zkuan. l. c. Plurimum etiam Protestantium numerus in Normania excreverat, adeo, ut jam publice conciones haberentur, Cadomi præcipue, Lodi, & Dieppæ in agro Caletensi; quorum æmulatione nonnulli, qui Rothomagi erant, Calvinianam sectam publice profiteri audebant, imo non deerant etiam in Senatu, qui eorum doctrinæ favebant, sed hi ipsi, ut in occulto eam colerent, assidue monebant.

(*) Quis crederet, tam infamem hæreticum, ac rebellem sævissimum a Rege, & Regina tam benigne habitum, ea tamen narrat Thuanus Scriptor natione Gallus.

bant. Ex his quidam exortus est, qui Sæcul. XVI.
A.C. 1560.
in damnata Anabaptistarum Schola edu-
catus fuerat, & postea trium lingua-
rum, quas arte necdum audita alios e-
docebat, opinione clarus, scholam ape-
ruerat, atque occasionem ex eo mode-
stiores calumniandi arripuerat, quam-
vis Geneva expulsus, & ne cui in Ecce-
lesia muneri se immisceret, interdictus
fuiſſet, in Normania tamen publice in
campo aperto, & interdium conciones
habere cœpit, confluenta ad rei novi-
tatem, ut fit, innumera multitudine.
Hic idem, cum ad populum diceret,
sæpe sermonem suum interrumperebat,
atque ad singula verba, quasi a numine
intus agitaretur, os contorquebat, ocu-
lis oclusis rictum diducebat, pandum
caput rotabat, mox cernuus in faciem
procidebat, atque in terra volutabatur
pectore anhelato, & ore spumante, perin-
de ac si a dæmone obsessus esset. Post-
modum in hæc verba prorupit: „mihi
„a Deo manifestatum est, quod Anti-
„christus, quo nomine summum Ponti-
„ficem appellitabat, armorum vi de thro-
„no deiciendus sit; ego vero exerci-
„tus Dux a Deo delectus fui, qui cun-
„ctos nocentes de terra extirpem, nec
„minus mihi mandatum, ut malos Prin-
„cipes, ac Magistratus necarem: insuper
„raro Dei munere concessum, ut non
Hist. Eccles. Tom. XLIII.   Ii „ante

Sæcul. XVI. „ante morerer, quam novum mundum
A. C. 1560. „condiderim, ab omni labe, ac peccato
 „purum; proinde vos hortor, ut me-
 „cum, ac sub meis auspiciis arma capia-
 „tis, nec vero mirari quisquam debet,
 „quod Ambasiana conspiratio non suc-
 „cesserit; quippe ad eam ego non fui
 „vocatus. „

Denique cum is ad apertam seditionem tenderet, ac Cardinalem etiam Borbonium jurgiis lacefferet, cum forte hic Gallione Rothomagum in urbem veniret, atque illuc, qua hic impostor concionabatur, iter haberet, a quæsitore comprehensus, intra quatrimum flammis publice ustulatus est, ubi etiam duo illi fratres, qui eidem affinitate conjuncti ab eodem seducti fuerant, laqueo suspensi perierunt, eo quod illum hospitio recepissent, nec prius ab infano errore, quem pertinaciter tuebantur, sanari voluerint, quam ipsum in cineres redactum, ac minime ab igne illæsum viderent, quamvis antea sese nunquam moriturum fuisset mentitus.

§. CXXXIII.

Navarræ Rex, & Condæus Princeps ad aulam delati.

Thuan. l. 26.

La Popel.

l. 6. Mem. de

Castelneau

l. 2. c. 10.

Principes Guisii ferventibus his tumultibus, malisque, quæ inde oritura timebantur, compulsi Regina regnantis opera

Sæcul. XVI.
A.C. 1560.

opera Navarræ Regem, ac Condæum Principem urgebant, ut Aulam accederent, quin imo ut eo tenderent, plurimum Calvinistarum intererat, eo quod in generalibus Regni comitiis proxime Aureliæ celebrandis eorum præsentia hæud parum conferre posset, ut novam hanc sectam profitendi libertas eis concederetur, quam abs dubio impetrandam sperabant Calvinii sectatores. Paulo post Crussolius, & Borbonius Cardinales ad aulam reversi sunt, Regi fidem facientes, quod ad ejus jussa Principes Aureliam venturi essent: Verum eorum fautoribus circa hoc iter non eadem infederat opinio; eorum enim nonnulli contendebant, hæud consultum esse, ut sese Guisiorum fidei, atque arbitrio adeo temere committerent; alii ex adverso mandatis morem esse gerendum censebant, cum hac ratione suam submissionem testatam redderent, simulque suis hostibus, a quibus nefaria fovere consilia accusabantur, calumniandi libidinem eriperent. Ea res dudum utrinque agitata, eo quod aliqui ambos hos Principes ab aulæ accessu omni studio avertere conarentur: alii vero eos illuc venire sollicitarent, Ducissa tamen Monpenseria, ne hi Principes aliorum precibus deferrent, plurimum instabat, quin imo referunt nonnulli, quod Calvinus,

Sæcul. XVI. vinus, qui ejusdem quoque mentis erat, **A C 1560.** Bezam ad Navarræ Regem miserit, ut ei hoc iter dissuaderet, eique obtulerit sex, vel septem millia Vasconum, & Pictaviensium militum, qui jam omnes validis Belliducibus aggregati ad primum mandantis nutum in aciem progredi parati essent: cum vero ambo Principes sanioribus aliorum monitis absterriti illorum, qui Aulam accedere suadebant, consiliis acquiescere statuerent: hinc Neraco profecti cum exiguo suorum comitatu Pictavienses fines ingrediuntur, moxque in hoc itinere constituti octingentos Nobiles, qui illos eo usque comitabantur, ad sua reverti jubent.

§. CXXXIV.

Franciæ Rex Aureliam contendens.

Thuan. l. c. Interea Franciscus II. Rex unacum Catharina Matre sua, ac Guisianis Principibus, necnon mille equitibus Cataphractis stipatus itineri sese accingit, atque in Vicennarum castro Henricum fratrem suum Andegavensem Ducem, & Margaritam sororem suam relinquit ipse vero Artenæum delatus, inde Aureliam pervenit, quam urbem die decima octava Octobris armatus ingressus est. Adventantem Philibertus Marsilius Sipretra Guisianis Principibus addictus præ-

prævenerat, ut urbem valido præsidio firmaret: plerique tamen, præcipue vero Provinciarum Deputati hæc comitia accedentes ob tam copiosum armorum numerum obstupefacti hærebant, cumque per omnes vicos, & plateas ubique dispositæ cernerentur militum cohortes, cunctaque veluti ad obsidionem spectare viderentur, mirabantur plerique, quod juvenis Rex summa clementia insignis, & a nemine injuriis affectus, militari præsidio egeret. Tum etiam sancitum, ut quisque suam fidei professionem juxta normam a Sorbonicis Theologis ante octodecim annos præscriptam ederent, qui vero id facere recusarent, vita, & bonis mulctarentur: porro hoc factum creditur ex consilio Marefcallorum Santandreani, & Briffaci, præcipue vero Cardinalis Turnonii, qui nuper Roma redux singularibus honorum signis a Guisianis Principibus excipiebatur, ut hi veteris injuriæ Cardinali illatæ memoriam hoc obsequii genere delerent.

§. CXXXV.

*Principes Pictavium delati, apertisque
urbis foribus haud reluctanter
excepti.*

Attamen e variis urbibus ad Navarræ Regem, & Condæum Principem

Sæcul. XVI.
A.C. 1560.

Sæcul. XVI. submittebantur literæ, quibus ambo
A. C. 1560. haud ulterius progredi, sed denuo re-
 verti rogabantur: nihilominus Georgius
 Armeniacus Cardinalis, qui Vertolium
 usque in Engolismensi agro tam Regi,
 quam Principi obviam ibat, eisdem tan-
 tam securitatis fiduciam inspirabat,
 ut iter suum prosequerentur: postquam
 vero Pictavium pervenerant, Montpela-
 tus hujus urbis Præfectus, ac in qua-
 dam equitum ala Guisii Ducis Tribu-
 nus portas adventantibus occludi præ-
 cepit, eosque ab urbis introitu prohi-
 buit. Ea injuria, ut par erat, graviter
 offensus Navarræ Rex, cum Regis, ac
 Reginæ Matris jussa obtenderentur, Lu-
 signanum digressus, ibidem literas ad
 Aulam dedit, plures tamen ex ejus
 amicis, cum Navarrus eorum consilia
 rogaret, suadebant, ut inopinum hunc
 eventum in rem suam verteret, ac po-
 tius confestim rediret, quam Guisianis
 Principibus juratis suis hostibus, qui
 ad tuendas privatas res suas de Regis
 causa agi obtendunt, sese traderet,
 præcipue, cum tutius e longinquo, si
 quid hostile a Guisianis ingrueret, sese
 opponere valeret. Ast Navarræ Rex,
 cum se nullius criminis reum crederet,
 suorum monitis acquiescere renuebat,
 ratus, quod sua fuga abunde hostibus
 suis satisfactum foret, cum hi duntaxat
 quæ

quærent, ut sibi solis rerum summa potiri liceret, hinc sua innocentia tutus ob datam a Rege fidem nihil sibi timendum putabat, nec majori negotio Condæus Princeps fiducia sui ipsius deceptus in eandem sententiam pertrahebatur: itaque ambo Pictavium regrediuntur, jussuque Reginæ Matris a Paulo Thermo Marescallo perhonorifice excipiuntur.

Sæcul. XVI.
A. C. 1560.

§. CXXXVI.

Ambo Aureliam ingressi.

Ergo ambo Principes Pictavium ingressi Lochas usque iter suum prosequuntur, comitante eos præfato Thermo cum copiis suis utriusque latera stipantibus, licet remotius id fieret, ne jam pro captivis haberentur. Tandem die trigesima Octobris Aureliam intrabant, solo Monpensero Duce, & Rupifurionio Principe cum exiguo admodum comitatu eisdem obviam progressis: ubi cum Navarræ Rex pro dignitatis suæ prærogativa in Regis hospitium, quod in Grolotii Aurelianensium Prætoris ædibus sibi selegerat, equo vectus ingredi vellet, portam aperire renuebant Satellites, quapropter hi duo Principes equis suis descendere, ac per ostiolum pedibus incedere cogebantur. Demum ad Regis conspectum ambo admittebantur,

Sæcul. XVI
A. C. 1560.

tur, Guisii tamen in suis sedibus permanentes nequaquam in eorum amplexus pro more properabant, sed ambos remisse admodum excipiebant: postea vero Rex illos ad Reginæ Matris suæ cubiculum deduxit, minime sequentibus Guisianis, ibidemque obortis subinde lacrimis, vultuque ad tristitiam specietenus composito Catharina illos excepit, Rex autem sermone ad eos converso pauca de criminibus Condæo Principi objectis differuit, atque ob hæc, ut ea diluerent, ambos ad aulam esse evocatos dixit.

§. CXXXVII.

Condæus Princeps captus.

Thuan. l. c.
Mem. du
Castel. l. 2.
c. 10.
Belcar. com.
l. 29. n. 8.

Verum Condæus Princeps nihil inde perterritus magna fiducia, ac voce minime tremula respondit: „cuncta crimina quorum postolor reus, sunt nonni- „si calumniæ a Guisiis Principibus „confictæ, atque innocentia mea „tutus ad Regis mandatum Aulam accessi, paratusque sum, ut coram Rege „culpam diluam. „ Si tuis verbis veritas subsit, reposuit Rex, ad melius detegendam veritatem solita justitiæ via quærenda est: postea discedens Philippo Mallio Brezæo, & Francisco Chaviginio Regii Satellitii Præfecto negotium dabat, ut Principem comprehenderet, atque

atque ad ædes vicinas deduceret, in quarum angulo propugnaculum lateritium desuper minoribus belli tormentis hinc inde dispositis munitum ad tres subjectas plateas respiciebat. Sub idem tempus clatris ferreis illarum ædium fenestræ firmabantur, pluresque portæ muris obstructæ fuere. Postea Condæus, cum in custodiam abduceretur, sæpius sacram Regis, & Cardinalis fratris sui fidem elata voce contestabatur, questus, quod se, totamque familiam suam hostibus prodidissent. Huic decreto Rex, ceterique Proceres, imo ipsemet Hospitalius Cancellarius, invitus licet, subscripsere, id consulente, ut fertur, Brisaco Marescallo, qui in tali discrimine nullam cujusvis Personæ, dignitatisque rationem esse habendam, sed reos, cujuscunque conditionis essent, plectendos affirmabat.

§. CXXXVIII.

Navarræ Rex custodiæ datus, suorumque plures capti.

Quamvis Navarræ Rex majori libertate frui videretur, nihilominus clam custodiebatur; quippe non solum e suo famulatu omnes eidem fuere adempti, sed etiam valida delectorum manus eum continuo stipabat, submissique fuere, qui cuncta ipsius verba, nutus-

I i 5 que,

Sæc. XVI.
A.C. 1560.

Sæc. XVI.
A C. 1560

que, & gressus observarent, non nisi relicta illos, qui ipsum visum venerant, alloquendi facultate. Sub idem quoque tempus Regis jussu Almericus Bocardus Navarrae Regis Cancellarius a Guidone Chabotio Jarnaco unacum omnibus, quas penes se habebat, literis captus abstrahatur, Angeriacum deductus, ubi sat caute custoditus fuerat, ne forte veneno, aut alia morte sublatu, de criminibus, de quibus ejus Rex accusabatur, testimonium reddere haud amplius posset. Porro Carrugius Comes Anifum prope Laudunum mittebatur, accepto negotio, ut Magdalenam Malliam Royensem Condæi Principis Socrum comprehenderet, foeminam animi magnitudine percelebrem, sed adulterinæ reformationi pertinacius inhaerentem: itaque hæc unacum epistolis, quas secum deferebat, intercepta in arce S. Germani in Laja tanquam læsæ Majestatis rea includitur. Postmodum Renata Ferrariensis Guisii Ducis Socrus, quæ ex Italia in Gallias ob religionis causam migraverat, Regem salutatura Aureliam venit, deploratoque præfenti rerum statu Generum suum acerbius objurgabat, imo etiam, si ante Condæi captivitatem advenisset, se id impedituram testabatur, ac sæpius Regem, ut ab injuria erga Regiæ stirpis Principes

cipes deinceps sibi temperaret, admo-
nebat, hisque liberius subjungebat, Sæcul. XVI.
A.C. 1560.
quod hæc plaga diu sanguinem stilla-
tura esset, nec cuiquam unquam bene
vertisset, qui Principes Regio sanguine
ortos prior laceffivisset. Attamen res
haud amplius integra erat, sed jam
pene confecta.

§. CXXXIX.

*Judices a Rege assignati, & a Con-
dæo Principe rejecti.*

Enimvero ex Senatu Rex Christopho-
rum Thuanum Præsidentem, Bartho-
lomæum, & Jacobum Violam Senato-
res, necnon Stephanum Burdinum Re-
gium Advocatum, ac Joannem Tilium
Curiae Proto-Notarium accersivit, qui
una omnes cum Hospitalio Cancellario
die decima tertia Novembris Condæum
Principem adiere, hic vero coram eis
comparere renuens causæ suæ cogni-
tionem non ad ipsos, sed ad Senatum
Parisiensem coram Rege tanquam Præ-
sidente, ac Regni Patriciis, convocatisque
totius Curiae Ordinibus pertinere aje-
bat. Percepta Condæi repugnantia
Regis Senatus eidem declarabat, quod
tunc, nisi coram Judicibus a Rege da-
tis responderet, pro convicto, ac læsæ
Majestatis reo haberetur, ac nihilomi-
nus interea testes exciperentur, revilis-
que

*Thuan. l. 26.
Mem. de
Castell. l. 2.
cap. 10.*

Sæcul XVI
A.C. 1560.

que eorum testimoniis coram ipso producendi essent: cum vero Condæi Principis uxor Guisiorum opera Maritum suum Judicum sententiæ subjici cerne- ret, Regi libellum supplicem porrigens obtinuit, ut Marito suo duo Advocati inter Senatores celeberrimi darentur, quorum consiliis uteretur. Nominabat autem Rex ad hoc munus Petrum Robertum, & Franciscum Marillacum: porro Condæus nonnisi moras nectere intentus postulabat, ut prius, donec responderet, sibi cum uxore sua, Navarræ Rege, & Borbonio Cardinale fratribus suis colloqui gratia fieret, adhibitis tamen iis, quos Rex vellet, testibus, & arbitris: ast eidem duntaxat concessum, ut per literas cum illis agere posset: dein omnes ejusdem famuli ab eo discedere jussi, neminique illum adire permissum fuit. Ceterum Guisius Dux, & Cardinalis ejus frater Condæum damnare decreverant, quin discuterent, utrum hac in re æquitatis leges transgredirentur, vel observarent.

§. CXL.

Guisiorum consilium de Navarro clam trucidando coram Rege.

Thuan. l. c.

Porro iidem Guisii Principes pariter Navarræ Regem in criminis partem pertrahere nitebantur: verum majoris molli-

Sæc. XVI.
A.C. 1560.

moliminis rem esse probe cognoverant, etsi illius exitium ad firmandam auctoritatem suam oppido necessarium intelligerent; satis enim ipsis perspectum erat, quod Navarræ Rex, si incolumis evaderet, fratris sui necem absque dubio ulturus esset; Verum Santandeanus Marecallus, cui eadem infederat opinio, consilium excogitabat, quod ad exitium Navarræ Regis accelerandum, simulque Guisios timore suo liberandos peropportunum censebat: Itaque suadebat, ut Navarræ Rex in Regium cubile accerferetur, eoque ingrediente Franciscus II. Rex eidem motæ conjurationis crimen objiceret, atque exprobraret, quod unacum fratre suo læsæ Majestatis reus nefaria contra Regem, Regnumque consilia utriusque perniciose molitus fuerit: si vero aut objecta crimina pernegare, aut forte prout certo certius eveniet, non minus audacter, quam confidenter respondere præsumeret, tunc, suggerebat Santandeanus, exprobrata eidem temeritate homines ad id destinati stricto pugione in illum irruerent, vulneribusque conficerent. Verum Navarræ Rex hoc consilium ab ipsis etiam Guisiorum amicis edoctus, anxius primo, ac incertus hæsit: cum vero periculum se ægre eluctaturum cerneret, hinc in Regis cubiculum vocatus

catus

Sæcul. XVI
A C. 1560.

catus irrupere, sique invaderetur, fricto ense vitam suam tueri statuit. Enimvero intrepidus, simulque officiose Regem salutans ejus cubile ingressus, coram Francisco II. comparet, ejusque dexteram submisit exosculans, quid Rex proponere vellet, tranquille excipere statuit: ast Franciscus Rex vel animo concidens, vel pœnitentia ductus signum antea pactum dare omisit, quapropter Navarræ Rex sanus, & incolumis e regis cubili reversus est. Ceterum Thuanus celebris Historicus, postquam hoc facinus retulerat, hæc verba subjungit: *Certe qui hæc memoriæ prodiderunt (nam ut vera, ac certa minime affirmaverim) addunt, Guistum, cum Rex cubiculo egrederetur, indignabundum in hæc verba prorupisse, o hominem timidum, ac vecordem!*

§. CXLI.

Montpensericæ Ducissæ monitum Reginæ Matri datum.

Thuan. l. c.

[Interim Regina Mater haud levibus angebatur curis, Guisianorum potentiam popularibus studiis suffultam verita: augebatur etiam ipsius timor Montpensericæ Ducissæ monitis, quæ præsentis rerum vicissitudine opportune usa Reginam hortabatur, ut mature vim, opesque Guisianorum Principum

trau-

frangere studeret, nec expectaret, do-
 nec per Navarræ Regis, ac Condæi
 Principum æmulonum cædem eorum
 potentia adhuc magis cresceret, cum
 inutilis foret Matri auctoritas Filii, si
 eo in Guisianorum potestatem redacti hi
 soli rerum summa potiantur, totumque
 Regimen sibi vendicent: quapropter po-
 tius in id incumbat, ut Gallicam Nobili-
 tatem in regni subsidium, atque ad li-
 bertatem tuendam, necnon ad firman-
 das res adversus perniciosas eorum fa-
 ctiones incitaret, hancque in rem Mont-
 morentium Connestabilem, ceterosque
 a Guisiis injuria affectos sibi conjunge-
 ret, ut hi, si quid a Guisiis Principibus va-
 lidius tentaretur, arma eisdem infer-
 rent: imo etiam, quod postremum est
 malorum remedium, Germaniæ Prin-
 cipes ruenti Franciæ Regno in opem
 advocare minime dubitaret. His Du-
 cissæ sermonibus accensa Regis Mater
 Catharina crebra cum amicis suis col-
 loquia habuit, ac præprimis Hospita-
 lium Cancellarium, cujus maxime con-
 siliis utebatur, sibi devincire studuit,
 eundem adhortata, ut sese Guisiorum
 conatibus opponeret, regisque Juvenis
 auctoritatem tueretur, ejusque Matri
 dignitatem fartam conservaret.

Sæcul. XVI.
A.C. 1560.

§. CXLII.

Condæus Princeps morti adjudicatus.

Thuan. l. c. **N**ihilominus conquisitis undique testimoniis accusatio contra Condæum Principem urgebatur, qui etiam tandem plene confectis iudicii actis ad Regis Senatum adducitur, ad quem ab octodecim militaris Ordinis Equitibus, nonnullis Franciæ Paribus, ac quibusdam Præsidibus, supplicumque libellorum Magistris, & Senatoribus vocabatur, atque ab iis accedente plurimorum suffragio ad mortem condemnabatur, hancque sententiam, ut fertur, una omnes ratam habebant, exceptis Cancellario, & Monterio inducias eidem concedi postulante, & Ludovico Beallio, Sanceræ Comite, qui chirographum suum apponere renuebat. Hanc in rem Thuanus hæc scriptis tradidit: *Propositum quidem decretum, sed non subscriptum crediderim, & ita longo post tempore narrare solitum parentem meum memini, veraci, & sincero ingenio virum, cui semper præcipitatus ordo ille iudicii displicuerat, qui & hoc addebat, se Condæi clientibus pro ipso postulantibus id consilii dedisse, ut ad Regem, & Senatum, hoc est Patriciorum curiam provocaret, se vero ac ceteros delegatos tanquam suspectos rejiceret, quo adempta delegatis iudicibus cognitione*

res

res integra ad Senatum remitteretur. Verum ut res se habuerit, id pro comperto habemus, quod mortis sententia fuerit adornata: illius vero promulgatio, atque executio per sacratioris Consilii auctoritatem firmanda, fuerit dilata, usquedum Montmorantius Connestabilis, qui hanc ob rem advocatus, ac Cantillia profectus jamjam iter aggredebatur, advenisset; agebatur enim de eo pariter custodiæ dando, eoquod illum in idem cum Condæo crimen pertrahere studerent: Verum Connestabilis de hoc consilio admonitus, in itinere substitit, atque Aureliam venire renuit, nisi prius de hujus negotii exitu certior fieret.

Sæcul. XVI.
A. C. 1560.

§. CXLIII.

Rex morbo correptus, atque a Medicis derelictus.

Cum Aulæ Proceres in hisce comitiis Connestabilem Montmorentium præsentem magis vererentur, minus vero ejus adventum peroptarent, hinc nequaquam illum, ut iter acceleraret, urgebant: interea pridie, ut fertur, ante diem, in qua mortis sententia proxime exequenda adversus Condæum Principem ferebatur, Franciscus II. Galliarum Rex morbo correptus est; quippe die sexta Novembris, cum ad ventionem progressurus esset, repentinis,

Thuan. 3. 26.

Hist. Eccles. Tom. XLIII. K k iis

Sæc. XVI.
A.C. 1560.

Thuan. l.
La Popet.
l. 6.

iisque vehementissimis affligebatur doloribus, qui ex quadam tabe in capite putrefacta, ac per aures desluente excitati confestim nascebantur, unde de ejus salute jam tum conclamatum erat.

§. CXLIV.

Guisii ex Regis periculo consternati.

Hoc nuntio Guisii Principes ingenti terrore afficiebantur, veriti, ne sua inde auctoritate exciderent; quapropter rem astu aggressi Catharinam Francisci II. Matrem blanditiis sibi devincire, eique anceps, in quo ipsa versaretur, periculum exponere statuunt, hæc significantes: „Abs dubio Navarræ Rex, ac Princeps Condæus nullum „non movebunt lapidem, ut interitum „nostrum promoveant, nisi eos præventivas: unicum vero hoc malum declinandi medium in hoc repositum est, „ut Rege adhuc vivente propriam ipsorum perniciem maturare satagasi; „dein se, suaque ad firmandam Reginæ auctoritatem simul offerebant, eo ex fine, ut supremam Regni administrationem eidem factam fervarent, quam, ut agebant, Rege vivis erepto quantocius amissura esset. Equidem Regina hoc sermone admodum territa potius lacrimis, quam verbis respondit, probe conscia, quod in hac funesta rerum vicissitudine undique sibi periculum impen-

penderet, quocirca nil decernere voluit, nisi prius consulto Hospitalio Regni Cancellario, quem etiam confestim adesse iussit.

Sæcul. XVI.
A.C. 1560.

§. CXLV.

Regina Hospitalii Cancellarii consiliis adjuta.

Thom. I. 26.

Itaque Hospitalius intellecto, quid Guisii Principes Reginae suasissent, eam bono animo esse iussit, illamque a pravo, quod ei iidem suggesserunt, consilio, dehortatus eam his verbis monuit: »præpostera prudentia ne committas, ut Gallica gens atrocitate facti ad belli »civilis necessitatem compellatur: quid »enim futurum, si Navarrus neque tur- »bidis consiliis, neque Condæi crimi- »nibus implicitus, nec auditus, nec de- »sensus pereat? nam quid illi objici »poterit, nisi tristis fratris fortuna? »proinde iudicium differas, o Regina, »nec pravis usa consultoribus, proprio- »que odio incensis, proprium sangui- »nem perditum eas: quid enim, si in- »juste Navarrus Rex detineatur, super- »erit quam ut injuste damnetur? Nam »merito ultio ab eo timetur, quem »offenderis: ratum certumque pru- »dentum Principum documentum est, »quod iis nunquam serio reconcilien- »tur, quos temere offenderunt: itaque

K k 2

om-

Sæcul. XVI. „omnes potius positis inimicitii bene-
A.C. 1560. „volentia erga Regem, Regisque sub-
 „ditos certent; nam huc deciderunt
 „cuncta, ut spes omnes in te Regis
 „Matre sitæ sint, quippe agendi gnara,
 „clara in filios amore, & cui plena Re-
 „gum domus certam tranquilli Imperii
 „spem Galliæ pollicetur: itaque in com-
 „mune consule, ne gravioribus, quam
 „par est, remediis quiescentes motus
 „accendas. His rationibus nutantem
 Catharinæ animum erexit Hospitalius
 Francisci Regni Cancellarius: Mont-
 penferia vero Ducissa eandem penitus
 confirmabat, persuasamque reddebat,
 quod Navarrum, ac Condæum Prin-
 cipes illæsos conservare oporteret, eo
 fine, ut Guisiorum, qui eam omni-
 ferme auctoritate spoliaverant, ambi-
 tioni, ac potentiæ ambos apponere
 valeret.

§. CXLVI.

Regina Navarro Regi conciliata.

Thuan. l. 6.
Davila l. 2.

Cum ergo Hospitalii sermones perbene
 Reginae consiliis responderent, hinc
 iisdem omnino expugnata Condæo Prin-
 cipi vitæ veniam concedere statuit, qui
 abs dubio capite plexus fuisset, si Rex
 diutius vitam suam traduxisset: eo au-
 tem postrema ægritudine pressa Regina
 Guisianis Principibus declarabat, quod
 iudicii acta adversus ambos hosce fra-
 tres

tres inchoata omnino, interrumpenda **Sæcul. XVI.**
 essent, cumque ipsamet impotenti Re- **A.C. 1560.**
 giæ administrationis sibi vendicandæ
 ardore flagraret, nequidem expectata
 Francisci II. morte per Montpensieriam
 Ducissam, ejusque Filium Alvernien-
 sem Delphinum cum Navarræ Rege
 conferre statuit, eique fidem dari præ-
 cepit, quod ipsum innocentem decla-
 rari annueret, ac sententiam contra
 ejus fratrem Condæum Principem pro-
 nuntiata in ignem conjici vellet, dum-
 modo tam ipse, quam iste eidem Regni
 administrationem, necnon tutelam il-
 lius, qui Francisco II. successurus esset,
 adjudicare promitterent, simulque spon-
 derent, quod hanc tutelam, etiamsi
 ipsis a Regni Ordinibus offerretur, ac-
 ceptare nollent: itaque Navarræ Rex,
 cum sese difficilibus negotiis implicare
 ex primævo naturæ genio abhorreret,
 Reginæ significari fecit, quod in omni-
 bus ejus voluntati morem gerere para-
 tus esset: quin imo illum scripto pro-
 misisse ferunt, quod Regiminis curam,
 quæ ad ipsum tanquam primum Regiæ
 stirpis Principem devolveretur, eidem
 cederet, ac supremi Franciæ Vicarii
 titulo contentus esset. Postea, Guisii
 Principes, cum nullum aliud remedium
 sibi reliquum cernerent, sese pariter Re-
 ginæ Matris jussis plene obtemperatu-

*Mezer ab-
 rege chron.
 t. 5. p. 50.*

Sæcul. XVI
A. C. 1560

ros spondebant, atque interposita etiam juramenti religione se adversus omnes illam defensuros pollicebantur: insuper ipsamet Regina Guisios Principes in Navarræ Regis gratiam reducere nitebatur, affirmans, quod nec ad Condæi Principis captivitatem, nec ad sententiam in eum latam ullo pacto operam suam adhibuissent: quinimo ipsemet Galliarum Rex, quamvis gravissimo premeretur morbo, testabatur tamen, quod nonnisi ex suo jussu cuncta hæc contra Principem fuissent attentata, Principes Guisii autem duntaxat ejus mandatum executi fuerint

§. CXLVII.

Francisci II. Galliarum Regis obitus.

Thuan. l. 26.
Mem. de
Castell. Davil. l. 2.

Attamen Franciscus Galliarum Rex factæ huic reconciliationi nonnisi paucis diebus vita superstes erat; obiit enim Aureliæ die quinta Octobris Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo cum is tum nonnisi decimum septimum ætatis suæ annum ageret; nam die decima nona Januarii Anno post Christum natum millesimo quingentesimo quadragesimo quarto, cum ejus Pater illo tempore adhuc Franciæ Delphinus esset, Font-Bellaquei primam lucem aspexit, sceptrum vero nonnisi septendecim Menses, totidemque dies, ac ejusdem numeri horas rotabat; cum

cum ergo ætate juvenis esset, ac non-
 nisi exiguo admodum tempore regnas-
 set, an inter probos, malosve Princi-
 pes numerandus sit, in incerto reliquit
 adeo, ut de eo nil aliud observandum
 occurrat, nisi quod nulla alia vehemen-
 tior affectio in illo dominaretur, quam in-
 gens amor erga Reginam Conjugem
 suam.

Sæcul. XVI.
 A C. 1560.

Ceterum ejus obitus universo Fran-
 ciæ Regno, præcipue vero in funesta
 illius temporis, rerumque vicissitudine
 Catholicis omnibus exitialis credebatur;
 nisi enim morte præventus fuisset, sub-
 ditos suos compulisset, ut fidei profes-
 sioni a Facultate Theologica præscriptæ
 subscriberent, hocque pacto de novis
 erroribus suspecti facile dignosci, aut
 forte hæresum propagatio sisti, quinimo
 sperari potuisset, quod Rex, uti statue-
 rat, Protestantium factionem penitus
 dissipasset: Utut vero res se habuerit,
 id unice dolendum, quod pia hæc con-
 silia ob præmaturam Regis mortem suo
 successu caruerint.

§. CXLVIII.

*Francisci II. Corpus ad oppidum
 S. Dionysii delatum.*

Postea Francisci defuncti Corpus a San-
 tivo, & Brossio, qui Regis Mode-
 ratores erant, ad oppidum S. Dionysii

Thuan. l. 26.
 Belcar.
 comm. l. 29.
 in num. 9.

K k 4

in

Sæcul. XVI.
A. C. 1560.

in Francia deferebatur, solusque Ludovicus Guillartius Silvanectensis Episcopus, quamvis cæcus esset, funus tamen usque ad sepulcrum comitabatur, ceteri enim omnes Prælati magno numero in aula persistebant, ut ex tumultibus jam-jam erumpentibus sua quisque compendia traherent: unde hujus Regis exequiæ sine ulla ferme pompa fuere celebratæ, non sine Guisianorum Principum injuria, quos tamen ille summis honoribus auctos veluti in Regni consortium assumpserat: præcipue vero odium in eos conceptum inde adhuc magis augebatur, quod eodem, quo Rex animam egerat, momento triginta aureorum millia ex ærario Regis ad ædes suas transferri jussissent: quapropter panno serico, quo Regis feretrum operiebatur, incerto auctore inscripta legebantur hæc verba: *UBI NUNC TANAQUILLUS CASTELLUS?* Hic ut jam alibi meminimus, ex perillustri in Britannia genere natus inter Nobiles Cubicularios primus sub Carolo VII. erat, qui quamvis eodem regnante ad ædes suas exul migrare jussus fuisset, comperto tamen Regis Domini sui obitu mox ad aulam accurrebat, atque in funus Regium ex pecuniis suis triginta aureorum millia dependebat, cum interea omnes Aulici Regis sui funus curare

*Vide lib. XII.
S. 31. t. 29.
fol. 35.*

rare negligenter, Ludovici XI. Successoris sui indignationem per ignaviam veriti.

Sæcul. XVI.
A. C. 1560.

§. CXLIX.

*Montmorentius Connestabilis unacum
Filio suo ad Aulam delatus.*

Cum Franciscus II. nulla prole relicta decederet, Carolus ejus frater in Regna succedebat, Catharina vero Medicea Regina comperta Filii sui morte quantocius Sangelasium Lanfacum ad Montmorentium Connestabilem misit, unacum literis, quibus eum, ut quamprimum novum Regem salutatum veniret, rogabat, addens, quod ipsius consilio uti perciperet, cum res in eo statu essent, ut singulis sua dignitas, honosque salvus foret, ac quisque libere imposterum suo munere fungi posset. Hisce literis animatus Connestabilis, Franciscum Montmorantium Filium suum, qui Cantiliæ ob adversam uxoris suæ valetudinem hærebat, evocavit, illumque Aureliam mox contendere jussit: cum vero ibidem excubias ad urbis portas cerneret: in quem usum illæ essent dispositæ, sciscitabatur, his vero eidem respondentibus, quod ad Regis præsidium præsto essent, quantocius Connestabilis reposuit: „indignum subditorum est, quod Rex, quem ex suorum bene-

*Thuan. l. 26.
Belcar.
comm. l. 29.
num. II.*

K k 5 volen-

Sæcul. XVI

A. C. 1560.

„volentia tutum esse oportet, in Regni
 „sui centro urbem militari præsidio cin-
 „ctam teneat, hinc nulla mora secedite,
 „si vero id recusatis, vos una omnes la-
 „queo plectendos sciatis., His ergo
 Satellitibus morem gerentibus Conne-
 stabilis ea, quæ animo volutabat, exe-
 qui cœperat; quippe Condæum Prin-
 cipem libertati restituit, qui tamen hac
 gratia primo uti recusabat, asserens,
 quod nolit e custodia exire, priusquam
 sciret, quo delatore, & accusatore in
 carcerem fuisset coniectus: cum autem
 Princeps præcipue a Guisii responsum
 præstolaretur, hi quantocius eidem re-
 spondebant, id Regis defuncti iussu fa-
 ctum, cetera vero sibi haud cognita
 esse; cum ergo Condæus duodecim
 circiter diebus evolutis ampliolem hac
 in re notitiam haurire non posset, tan-
 dem e suo carcere egressus in Picar-
 diam venit, ubi Navarræ Rex ejus
 frater amplissimas possidebat ditiones:
 interea autem præcipui Regni Proce-
 res eidem Navarræ Regi totius Franciæ
 administrationem deferebant, accepto
 Præsidis titulo; quamvis re ipsa summæ
 rerum præesset Regina, ac Navarrus
 non nisi ea præciperet, quæ jam antea
 in secretiori Senatu decreta
 fuerant.

HISTO-